

Algemeen ambtsbericht Irak

Oktober 2021

Colofon

Plaats	Den Haag
Opgesteld door	Afdeling ambtsberichten (AB)

Inhoudsopgave

Colofon	2	
Inhoudsopgave	3	
Inleiding	4	
1	Politieke en veiligheidssituatie	7
1.1	Politieke ontwikkelingen	7
1.2	Veiligheidssituatie	11
1.2.1	Noord-Irak	11
1.2.2	Zuid-Irak	21
1.2.3	Koerdische Autonome Regio	24
1.2.4	Buitenlandse troepen	27
1.2.5	Ordehandhaving en milities	29
1.2.6	ISIS (Islamic State in Iraq and Syria)	33
2	Identiteit, nationaliteit en documenten	36
3	Mensenrechten	39
3.1	Toezicht en rechtsbescherming	39
3.2	Naleving en schendingen	41
3.2.1	Vrijheid van meningsuiting	41
3.2.2	Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging	48
3.2.3	Bewegingsvrijheid	51
3.2.4	Doodstraf	53
3.2.5	Bloed- en erekwesties	55
3.3	Positie van specifieke groepen	57
3.3.1	Etnische groepen	57
3.3.2	Religieuze groepen	61
3.3.3	Behandeling van personen met (vermeende) banden met ISIS	68
3.3.4	Deserteurs	71
3.3.5	(Voormalige) Baath-leden	71
3.3.6	LHBT (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders)	73
3.3.7	Vrouwen	75
3.3.8	(Alleenstaande) minderjarigen	79
4	Vluchtelingen en ontheemden	83
4.1	Ontheemden	83
4.2	Vluchtelingen en vreemdelingen	87
4.2.1	Vreemdelingenwetgeving	87
4.2.2	Vluchtelingenwetgeving	88
5	Terugkeer	91
5.1	Uitreizen	91
5.2	Terugkeer naar Irak	91
6	Bijlagen	93
6.1	Veelgebruikte afkortingen	93
6.2	Geraadpleegde informatie	93
6.3	Kaart van Irak	106

Inleiding

Dit ambtsbericht is opgesteld aan de hand van de in de *Terms of Reference* (ToR) gestelde vragen en genoemde aandachtspunten. Deze ToR is opgesteld door het ministerie van Justitie en Veiligheid en vastgesteld op 19 januari 2021. Een geanonimiseerde versie van deze ToR is tezamen met het ambtsbericht gepubliceerd op de website van de Rijksoverheid.

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in Irak beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asielverzoeken van personen die afkomstig zijn uit Irak en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Iraakse asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van het algemeen ambtsbericht van december 2019¹. Dit ambtsbericht beslaat de periode van januari 2020 tot en met augustus 2021. Relevante ontwikkelingen tot aan de publicatie van dit ambtsbericht zijn zoveel mogelijk meegenomen. Dit ambtsbericht betreft een feitelijke, neutrale en objectieve weergave van de bevindingen gedurende de onderzochte periode en biedt geen beleidsaanbevelingen.

Het ambtsbericht is opgesteld aan de hand van openbare en vertrouwelijke bronnen, waarbij gebruik gemaakt is van zorgvuldig geselecteerde, geanalyseerde en gecontroleerde informatie. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, (internationale) niet-gouvernementele organisaties ((i)ngo's), vakliteratuur en berichtgeving in de (inter)nationale media. De passages in dit ambtsbericht berusten op meerdere bronnen, tenzij anders vermeld of in het geval van algemeen onbetwiste feiten. De tekst is een synthese van de bronnen. Waar kwalificaties gegeven worden, zijn deze te herleiden tot de bronnen. De geraadpleegde openbare bronnen zijn opgenomen in paragraaf 6.1 van dit ambtsbericht.

In dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van interviews met relevante en deskundige bronnen. Deze interviews zijn veelal digitaal gehouden tijdens het onderzoek ten behoeve van de informatievergaring voor dit ambtsbericht. Daarnaast is gebruik gemaakt van vertrouwelijke informatie afkomstig van de diplomatieke vertegenwoordiging(en) van Nederland in Irak en elders alsmede van vertrouwelijke gesprekken en correspondentie. De op vertrouwelijke basis ingewonnen informatie is voornamelijk gebruikt ter ondersteuning en aanvulling van passages die zijn gebaseerd op openbare informatie. De vertrouwelijke bronnen zijn in het voetnotenapparaat aangemerkt als 'vertrouwelijke bron' en voorzien van een datum. Waar informatie op basis van één bron is opgenomen, betrof dit ingewonnen informatie die meldenswaardig was, maar die niet kon worden bevestigd middels andere bronnen.

Waar Irak geschreven wordt, wordt het gehele land bedoeld. Met federaal Irak wordt geheel Irak bedoeld met uitzondering van de Koerdische Autonome Regio (KAR). Federaal Irak wordt verder onderverdeeld in Zuid-Irak en Noord-Irak. De KAR wordt afwisselend aangeduid met de term KAR of de Koerdische regio. De betwiste gebieden zijn die gebieden waar zowel federaal Irak als de Koerdische regio aanspraak op maakt.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/ambtsberichten/2019/12/20/algemeen-ambtsbericht-irak-december-2019>

In hoofdstuk één worden politieke en bestuurlijke ontwikkelingen en de veiligheidssituatie in Irak beschreven.

Het tweede hoofdstuk gaat over Iraakse documenten.

Hoofdstuk drie beschrijft de mensenrechtensituatie in Irak met een focus op de positie van specifieke groepen.

Het vierde hoofdstuk gaat over de situatie van binnenlandse ontheemden en in Irak verblijvende vluchtelingen.

In het vijfde hoofdstuk wordt ingegaan op de aspecten aangaande terugkeer van Irakezen naar Irak.

1 Politieke en veiligheidssituatie

1.1 Politieke ontwikkelingen

De Iraakse politiek kan niet los worden gezien van de Amerikaanse en Iraanse belangen in het land en de regio. Zowel Amerika als Iran zijn militaire aanwezig in Irak. In de verslagperiode vonden meerdere confrontaties plaats in Irak tussen Amerika en Iran. Waar bepaalde elementen in de Iraakse politiek samenleving pro-Iraans en daarmee anti-Amerikaans zijn, zijn er ook partijen en sentimenten die stellen dat de Amerikaanse militaire aanwezigheid een positieve bijdrage levert aan de strijd tegen ISIS in Irak. Onder de demonstranten leefde ook onvrede met de verregaande invloed die Iran op Irak heeft. Daarnaast is Irak economisch afhankelijk van Iran, bijvoorbeeld voor de levering van elektriciteit, gas en voedselimport.² In januari 2020 had het Iraakse parlement een niet-bindende motie aangenomen waarmee de regering de aanwezigheid van buitenlandse troepen moet beëindigen.³ In juli 2021 herhaalde de Amerikaanse regering dat alle Amerikaanse gevechtstroepen Irak zullen verlaten, maar dat Amerika zal blijven bijdragen aan het bestrijden van ISIS.⁴

In reactie op de demonstraties die in oktober 2019 uitbraken, was de toenmalige premier Abdul Mahdi in november 2019 afgetreden. In mei 2020 trad de nieuwe premier Mustafa al-Kadhimi aan. Hiermee kwam een eind aan een periode van vijf maanden zonder volledig functionerende regering. De nieuwe regering was een interim-regering tot aan de (vervroegde) verkiezingen. De verkiezingen, die in eerste instantie gepland stonden voor juni 2021, zijn uitgesteld tot oktober 2021.⁵

De eerste prioriteit van premier Al-Kadhimi was de rust weer te laten keren op de grote pleinen van Bagdad, Nasiriya, Basra en andere steden, door te luisteren naar de eisen van de demonstranten. Hij wilde zich richten op een proces van economische hervormingen. Het bereiken van concrete en effectieve resultaten zal echter meerdere jaren kosten.⁶ Tevens diende hij zijn land te leiden in het bestrijden van de wereldwijde coronapandemie, die in Irak razendsnel om zich heen greep en vele slachtoffers eiste.⁷

² Rudaw, *President Barzani welcomes outcome of US-Iraq strategic dialogue*, 27 juli 2021; United States Institute of Peace (USIP), *Where Is Iraq a Year After Prime Minister Kadhimi Took Office?*, 6 mei 2021; vertrouwelijke bron, 9 augustus 2021.

³ Reuters, *Iraqi parliament passes resolution to end foreign troop presence*, 5 januari 2020.

⁴ Reuters, *Biden, Kadhimi seal agreement to end U.S. combat mission in Iraq*, 27 juli 2021; International Crisis Group, *Podcast Hold Your Fire! Episode 46: Iraq: Protests, Iran's Role and an End to U.S. Combat Operations*, 30 juli 2021.

⁵ Vertrouwelijke bron, 7 mei 2020; Al Jazeera, *Mustafa al-Kadhimi ends Iraq deadlock but new PM faces hurdles*, 11 mei 2020; Al-Monitor, *Iraq's general elections pushed to October*, 21 januari 2021.

⁶ Vertrouwelijke bron, 4 april 2021; USIP, *Where Is Iraq a Year After Prime Minister Kadhimi Took Office?*, 6 mei 2021.

⁷ In paragraaf 3.2.3 wordt beschreven hoe de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus van invloed waren op de bewegingsvrijheid van burgers.

Relatie regeringen in Bagdad en Erbil

De relatie tussen de regeringen in Bagdad en in Erbil was gedurende de verslagperiode gespannen en werd gevoed door wederzijds wantrouwen. De verdeling van het federale budget en de voorwaarden die daaraan verbonden zijn, vormen een (jaarlijks terugkerend) geschilpunt tussen de regering in Bagdad en die in Erbil. Twistpunt is onder meer of het uitkeren van het budget aan Erbil afhankelijk is van de afdracht van olie en douane-inkomsten door de KRG, omdat dergelijke voorwaarden niet wettelijk zijn vastgelegd. In 2020 konden beide regeringen geen overeenkomst bereiken over de jaarlijkse begroting. Derhalve was het essentieel om overeenstemming te bereiken over de overheidsbegroting voor het jaar 2021. Dit proces werd bemoeilijkt door economische omstandigheden, zoals de devaluatie van de Iraakse dinar en de (dalende) olieprijs.⁸ De bepaling van het aan de KAR toegewezen deel, bleek het grootste struikelblok. Op 1 april 2021 werd uiteindelijk de begroting (*Federal Budget Law*) aangenomen. Deze werd op 7 april 2021 door de Iraakse president getekend.⁹ Op 18 april 2021 werd de wet in de Staatscourant gepubliceerd, waarmee de wet van kracht werd.¹⁰

De Koerdische regering keert haar ambtenaren hun salaris uit van het budget dat zij vanuit Bagdad gestort krijgt. De KRG stelt zich op het standpunt dat bij het uitblijven van deze stortingen, zij de ambtenarensalarissen niet (volledig) kunnen uitkeren. Dat stortingen vanuit Bagdad uitblijven of vertraagd zijn, hangt meestal samen met het al dan niet afdragen van olie-inkomsten door de Koerdische regering in Erbil.¹¹ Ambtenaren die hierdoor getroffen waren, gingen in staking of demonstreerden om hun onvrede kenbaar te maken.¹² Hoewel het vaststellen van de begroting voor 2021 een stap in de goede richting was, waren voornoemde problemen hiermee niet direct van de baan.¹³

Een ander aanhoudend geschil tussen beide regeringen is de status van de betwiste gebieden. Dit zijn gebieden waarvan beide kanten claimen dat zij onder hun bestuur zouden moeten vallen. Deze gebieden strekken zich uit van het westen van de provincie Ninewa tot het oosten van de provincie Diyala en worden gekenmerkt door een etnische en religieus gemengde bevolking.¹⁴ In de verslagperiode hebben zich geen wijzigingen voorgedaan ten aanzien van de grenzen van de betwiste gebieden. De betwiste gebieden lopen door provincie- en districtsgrenzen heen. Voor een visueel overzicht wordt verwezen naar twee kaartjes uit 2020.¹⁵

⁸ Vertrouwelijke bron, 7 mei 2020; vertrouwelijke bron, 8 februari 2021; UNAMI, *Briefing to the Security Council by SRSJ Jeanine Hennis-Plasschaert*, 16 februari 2021; vertrouwelijke bron, 24 februari 2021.

⁹ Shafaq News, *MP discloses how the Parliament passed the obstacles course of the 2021 budget*, 1 april 2021; Rudaw, *Kurdish, Iraqi leaders voice hope of better relations as 2021 budget passed*, 1 april 2021; vertrouwelijke bron, 4 april 2021; Shafaq News, *President Salih ratifies the budget law*, 7 april 2021.

¹⁰ NRT, *Official gazette of Iraq publishes 2021 Budget Law*, 18 april 2021.

¹¹ Al Jazeera, *Kurdish leader blames Iraq for economic woes*, 9 december 2020.

¹² Zie paragraaf 1.1.3 van dit ambtsbericht.

¹³ Vertrouwelijke bron, 12 april 2021.

¹⁴ Dit is deels ontstaan door verschillende historische gebeurtenissen, zoals de Arabisering die onder Saddam Hussein plaatsvond, als de herovering van gebieden op ISIS door Koerdische troepen.

¹⁵ International Crisis Group, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020, p29; Congressional Research Service, *Iraq: Issues in the 116th Congress. R45633*, 17 juli 2020, p26.

Chatham House schreef in een onderzoek dat beide regeringen mogelijke oplossingen voor het conflict over deze gebieden niet hebben aangegrepen. Daarentegen hebben zij in het recente verleden elke kans om hun territoriale controle uit te breiden aangegrepen. Zo bleef de KRG na herovering op ISIS aanwezig in die gebieden en namen de centrale autoriteiten de controle over grote delen van de betwiste gebieden over na het Koerdische referendum in 2017.¹⁶ Ten aanzien van het district Sinjar sloten beide regeringen in oktober 2020 een overeenkomst. Hierin werd vastgelegd dat het bestuur en de veiligheid de verantwoordelijkheid is van de centrale regering in Bagdad.¹⁷ Met de parlementaire verkiezingen in oktober 2021¹⁸ in het vooruitzicht laaien de discussies over de betwiste gebieden weer op, onder andere in verband met het vaststellen van de kiesdistricten.¹⁹

Politieke en veiligheidssituatie in de betwiste gebieden

De veiligheidssituatie gerelateerd aan ISIS was in een deel van de betwiste gebieden in het begin van de verslagperiode slechter dan elders in het land. Met name rond Makhmour, in Kirkuk en Diyala waren geen of onvoldoende federale of Koerdische veiligheidstroepen aanwezig. Door dit vacuüm nam ISIS haar toevlucht in deze gebieden, met name in onherbergzame gebieden zoals het Hamrin-gebergte. In de loop van 2020 verbeterde de situatie enigszins, doordat de verschillende troepen gingen samenwerken op het gebied van veiligheid en inlichtingen. In de betwiste delen van Kirkuk, Diyala en Ninewa vonden tal van anti-ISIS-operaties plaats. In mei 2021 werden in Diyala, Kirkuk, Ninewa en Makhmour *joint coordination rooms* opgericht, die tot doel hebben de samenwerking op het gebied van veiligheid te verbeteren en zo ISIS te bestrijden.²⁰

Op de Ninewavlakte, die ook deel is van de betwiste gebieden, was de aanwezigheid van verschillende veiligheidstroepen het gevolg van gezamenlijke operaties om ISIS uit het gebied te verdrijven.²¹ Het gebied kenmerkt zich door een etnisch en religieus gemengde bevolking. Lokale (gewapende) groepen uit de verschillende bevolkingsgroepen wisten het gebrek aan officieel bestuur uit te buiten en negeerden bevelen vanuit Bagdad. Zo zorgden gewapende groepen niet alleen voor de veiligheidssituatie, maar wisten ze hun positie te versterken door ook belasting te innen, werkgelegenheid te verschaffen en administratieve en publieke diensten te leveren. Sommige van deze gewapende groepen hadden (in)directe banden en affiliaties met actoren zoals de PMF en de Peshmerga (Koerdische leger) van de KDP. Desondanks bleven zij in grote mate lokaal georganiseerd. In de praktijk betekende dit voor de burgers die daar woonden dat zij zowel van de centrale autoriteiten, als van de Koerdische autoriteiten als van voornoemde lokale (gewapende) groepen afhankelijke waren voor verschillende diensten of voorzieningen.²²

¹⁶ Chatham House, *Federalism and Iraq's constitutional stalemate*, november 2020, p10.

¹⁷ Zie paragraaf 1.2.1 van dit ambtsbericht.

¹⁸ Eerst stonden de verkiezingen gepland voor juni 2021, ze werden echter uitgesteld tot oktober 2021.

¹⁹ Arab Reform Initiative, *Iraq's New Electoral Law: Old Powers Adapting to Change*, 12 januari 2021; Rudaw, *45,000 Kurds living between Nineveh, Duhok may not be able to vote: KDP official*, 13 januari 2021; Bas News, *KRG Cabinet to Continue Pursuing Sustainable Solution with Baghdad*, 24 februari 2021; Kurdistan 24, *British ambassador to Iraq pushes for implementation of Sinjar Agreement, Article 140*, 2 maart 2021; vertrouwelijke bron, 4 april 2021.

²⁰ Rudaw, *Peshmerga officers will be based at Kirkuk's K1 starting Sunday: commander*, 22 mei 2021; Rudaw, *In Makhmour, Iraqi and Kurdish forces collaborate against common enemy ISIS*, 25 mei 2021.

²¹ Voor een visueel overzicht van de locaties van de verschillende veiligheidstroepen wordt verwezen naar een rapport uit 2020, het is niet bekend of er sindsdien grote verschuivingen hebben plaatsgevonden. API, *Contested control: The future of security in Iraq's Nineveh Plain*, 1 juni 2020, p31.

²² Clingendael, *Trapped in a vicious cycle. Factors of instability in the Nineveh Plains*, mei 2021, p11-13, 15.

Eén van de voornaamste redenen waarom Kirkuk een betwist gebied is, is de aanwezigheid van olievelden. Uit een kleinschalig onderzoek van Chatham House bleek dat 85% van de respondenten uit Kirkuk de voorkeur had door Bagdad bestuurd te worden.²³ Het district Sinjar, provincie Ninewa, daarentegen is betwist vanwege haar geografische strategische legging, nabij de grens met Syrië en Turkije. Ook buurlanden hebben om deze reden interesse in het gebied en proberen er invloed uit te oefenen. Administratief staat het district weer onder bestuur van de centrale overheid. Ontwikkelingen die zinvol en noodzakelijk zijn voor de bevolking en terugkeer van ontheemden leken minder aandacht te krijgen. In december 2019 waren nog ongeveer 266.000 personen uit het district Sinjar ontheemd; in juli 2021 betrof het aantal ontheemden uit het district Sinjar ongeveer 198.000. In Sinjar bleef er sprake van gebrekkig bestuur, waardoor nutsvoorzieningen en publieke diensten slechts mondjesmaat terugkwamen in het gebied. De grootschalige vernielingen in woongebieden die het gevolg waren van de herovering op ISIS waren nog niet substantieel hersteld en het puin werd niet voldoende weggewerkt, waardoor veel woningen nog onbewoonbaar waren. Ook de aanwezigheid van onontploft materiaal vormde een probleem voor de lokale bevolking. De verschillende veiligheidstroepen in het gebied gaven burgers veelal niet het vertrouwen dat zij effectieve bescherming konden genieten. Anderzijds waren er in de verslagperiode weinig veiligheidsincidenten in het district Sinjar.²⁴

Het district Tuz in de provincie Salaheddin is eveneens betwist. Dit district ligt ingeklemd tussen districten van de provincie Diyala, Suleymaniyah en Kirkuk. De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) heeft onderzoek gedaan naar de acceptatie van ontheemden. In de stad Tuz Khurmatu verblijven ontheemden vanuit plattelandsgebieden elders in het district. Het betreft voornamelijk soennitische Arabieren, maar ook Turkmenen (zowel soennieten als sjiïeten). Daarnaast zijn er soennitische Arabieren uit Tuz Khurmatu die elders als ontheemden verblijven. De verandering in veiligheids- en bestuurssituatie sinds oktober 2017 (vanwege het Koerdische referendum) ontstonden er destijds etno-religieuze spanningen in het gebied. Deze spanningen leidden destijds tot geweld en tot ontheemding van Koerdische inwoners uit het gebied. Voor zover bekend zijn veel van deze ontheemden teruggekeerd naar het district, maar de onderlinge spanningen zijn gebleven en de relaties staan onder druk. Sjiïtische Turkmenen staan sindsdien in Tuz Khurmatu in een sterkere positie dan de soennitische Koerden voor wat betreft veiligheid en bestuur.²⁵

Bezoek van de paus

Van 5 tot 8 maart 2021 bracht paus Franciscus een bezoek aan Irak, inclusief de Koerdische regio. Het was een historisch bezoek, omdat nooit eerder een paus een bezoek aan Irak had gebracht. Hij kwam niet alleen ter bemoediging van de christenen, maar veel ontmoetingen waren gericht op een interreligieuze dialoog en onderlinge verzoening. Na afloop van het bezoek riep premier al-Kadhimi op tot een oprechte nationale dialoog om de relatie met de Koerdische regio te verbeteren door de geschillen te beslechten. President Nechervan Barzani van de Koerdische regering (KRG) sprak via Twitter zijn steun uit voor deze oproep.²⁶

²³ Chatham House, *Iraq's Federalism Dispute: What Do Iraqis Think?*, 22 januari 2021.

²⁴ IOM DTM, *Master list report 113. November – December 2019*; The Lawfare Institute, *Negotiating peace in Iraq's Disputed Territories. Modifying the Sinjar Agreement*, 17 januari 2021; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021; IOM DTM, *Master list report 122. May-July 2021*.

²⁵ IOM, *Cities as Home. Location factsheets and case studies of local integration*, 6 januari 2021, p36-38.

²⁶ BBC Monitoring (Report), *Iraqi Kurdistan president welcomes Iraqi PM's call for dialogue*, 8 maart 2021; Shafaq News, *Parliament's deputy speaker welcomes al-Kadhimi's national dialogue initiative*, 8 maart 2021.

Begin april 2021 bracht president Barzani daadwerkelijk een bezoek aan Bagdad, waar hij onder meer met de premier en president van federaal Irak sprak, over de aanstaande verkiezingen, de coronapandemie en samenwerking op het gebied van veiligheid.²⁷

1.2 Veiligheidssituatie

In de verslagperiode werd het beeld van de veiligheidssituatie in Irak bepaald door aanslagen, anti-ISIS²⁸ operaties, demonstraties en geweld tegen demonstranten, journalisten en critici. In de aanloop naar de verkiezingen van oktober 2021 nam het geweld tegen laatstgenoemde groepen toe. Volgens *Iraq Body Count* was het aantal dodelijke burgerslachtoffers in 2020 een derde van het aantal dat in 2019 werd gedocumenteerd. De afname werd verklaard doordat er minder demonstraties gehouden werden en door de beperkingen als gevolg van het coronavirus.²⁹

De veiligheidssituatie wordt per regio en/of per specifieke groep in dit ambtsbericht beschreven.

1.2.1 Noord-Irak

In deze paragraaf wordt de veiligheidssituatie beschreven in de provincies Anbar, Bagdad, Diyala, Kirkuk, Ninewa en Salaheddin. Om deze provincies gezamenlijk te beschrijven wordt de term Noord-Irak gebruikt.

Met name in rurale gebieden in Noord-Irak en in delen van de betwiste gebieden³⁰ waar een machtsvacuüm heerst, waren ISIS-cellen aanwezig. Dit leidde tot terroristische aanslagen in die en aangrenzende gebieden. De contraterrorismedienst (*Counter Terrorism Service*, CTS) voerde er militaire operaties tegen ISIS uit. ISIS richtte zich voornamelijk op Iraakse troepen, Peshmerga en milities van de *Popular Mobilisation Forces* (PMF, in het Arabisch *al-Hashd al-Shaabi*), maar pleegde ook aanslagen op burgers. De anti-overheidsprotesten die in oktober 2019 waren begonnen en in deze verslagperiode op kleinere schaal doorgingen, vonden in Noord-Irak voornamelijk in Bagdad en Diyala plaats. Journalisten, activisten en critici, onder wie personen met een voortrekkersrol in de demonstraties, waren in de verslagperiode in toenemende mate het slachtoffer van gericht geweld.³¹

In de eerste zeven maanden van 2021 werden volgens het ministerie van Binnenlandse Zaken ten minste 160 elektriciteitsmasten gesaboteerd, met name in de provincies Ninewa, Salaheddin en Kirkuk, maar ook in Bagdad. Dit leidde tot ernstige verstoring van de – door tekorten toch al gebrekkige – elektriciteitsvoorziening, die ook nodig is voor het oppompen van kraanwater. In het verleden was ISIS regelmatig verantwoordelijk gebleken voor dergelijke sabotage. Hoewel veel bronnen hiernaar verwezen, stelden zij omtrent de recente sabotagegevallen niet dat deze altijd en met zekerheid door ISIS gepleegd waren.³²

²⁷ BBC Monitoring (Report), *Kurdistan president, Iraqi officials discuss cooperation*, 11 april 2021; vertrouwelijke bron, 12 april 2021.

²⁸ ISIS wordt ook wel aangeduid met ISIL (Islamitische Staat in Irak en de Levant) of met Daesh/Da'ish (de Arabische benaming van ISIS, voluit: *al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham*). In dit ambtsbericht zal de organisatie worden aangeduid met de term ISIS.

²⁹ US Department of State (US DoS), *Iraq 2020 Human Rights Report*, p17.

³⁰ Meer informatie over de betwiste gebieden is te vinden in paragraaf 1.1 van dit ambtsbericht.

³¹ Zie ook paragraaf 1.2.6 van dit ambtsbericht.

³² Shafaq news, *ISIS attack in Khanaqin knocks out power in three sub-districts*, 31 juli 2021; BBC Monitoring Report (Shafaq news, Arabic), *Attacks target nine electricity pylons in Iraq's Kirkuk*, 10 augustus 2021; NRT, *West Baghdad without water after 'attack' on power grid*, 15 augustus 2021.

Anbar

Het geweld door ISIS in de provincie Anbar was beperkt en met name gericht tegen Iraakse veiligheidstroepen, waaronder lokale tribale groepen. Een vertrouwelijke bron stelde dat het in jaren niet zo veilig was geweest in Anbar als sinds (medio) 2020. Dit bleek onder meer uit het gegeven dat opdracht werd gegeven tot het opheffen van enkele controleposten. Daarnaast werden bouwprojecten gestart en pogingen gedaan om het toerisme, in onder andere Habbaniyah, weer te laten opbloeien. Voorheen was deze locatie gebruikt als opvang voor ontheemden. De veiligheidsincidenten die plaatsvonden in de verslagperiode waren met name in het district Rutbah, dat grenst aan Saoedi-Arabië, Jordanië en Syrië en waren gericht op veiligheidspersoneel.³³

Het desolate grensgebied met Jordanië, met name rond de plaats Rutbah en in de buurt van de Trebil-grensovergang, was een gebied waar ISIS-cellen actief waren. Dit leidde tot confrontaties tussen ISIS en het Iraakse leger.³⁴ Het Iraakse leger voerde militaire offensieven uit om het gebied vrij te maken van ISIS-cellen.³⁵

In de verslagperiode claimde ISIS ten minste tweemaal, in 2020 en in 2021, verantwoordelijk te zijn voor aanslagen op Iraakse grenswachten, bij de grens met Saoedi-Arabië. Daarbij kwamen enkele grenswachten om het leven en raakten enkelen gewond.³⁶ In mei 2021 claimde ISIS ook een aanslag op een militaire basis nabij de grens, maar in reguliere media werd niet over een dergelijk incident gerapporteerd, waardoor onzeker is of de aanslag daadwerkelijk heeft plaatsgevonden.³⁷

In de overwegend soennitische provincie zijn op tal van locaties sjiitische milities van de PMF aanwezig om de veiligheidssituatie onder controle te houden. Op de grens met Syrië is dit de militie Kata'ib Hezbollah. Hoewel de militie deel uit maakt van de PMF opereert ze autonoom. In Anbar had deze militie na herovering op ISIS de controle over de cruciale grensovergang al-Qaim/Albu Kamal. Door de controle over deze grensovergang beheerste de militie zowel de veiligheidssituatie als de economische situatie in deze regio in het westen van Anbar. Buiten de stad al-Qaim zouden ook ISIS-cellen actief zijn, onder andere door de lokale infrastructuur te saboteren.³⁸ Een vertrouwelijke bron omschreef de situatie op de grens met Syrië als volgt: lokale soennieten zijn genoodzaakt om samen te werken met Kata'ib Hezbollah, zonder hun toestemming zouden ze niets gedaan krijgen op het gebied van handel, landbouw et cetera.³⁹

In het ambtsbericht van november 2016 werd geschreven over de verdwijning van ongeveer zeshonderd jongens en mannen in Saqlawiya, in de buurt van Fallujah.

³³ Rudaw, *Tourists return to Iraq's Habbaniyah resort*, 23 januari 2021; Al-Jazeera, *Iraq: Anbar's post-ISIS reconstruction spawns autonomy debate*, 27 januari 2021; Shafaq News, *Car bomb explodes in Anbar causing casualties*, 28 februari 2021; iMMAP, *Humanitarian Access Response: Risk level monitoring maps of the "Armed Clash Incident" on district level for the 7 Governorates Nov. 2019 - Feb. 2021*, 1 maart 2021; Shafaq News, *Iraq authorities withdraw two security checkpoints in al-Anbar*, 14 april 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

³⁴ Al-Monitor, *Iraqi border crossings better protected as cells attempt desert attacks*, 5 februari 2021.

³⁵ BBC Monitoring Report (Arabic), *Iraq launches 'massive operation' against IS in Anbar*, 11 augustus 2021.

³⁶ BBC Monitoring Report (Hoop messaging service, Arabic), *IS claims killing Iraqi guards near Saudi border*, 3 september 2020; BBC Monitoring Report (Telegram messaging service, Arabic), *IS claims attack on Iraqi guards near Saudi border*, 24 mei 2021.

³⁷ BBC Monitoring Report (Telegram messaging service, Arabic), *IS claims attack near Iraq-Saudi border Crossing*, 1 juni 2021.

³⁸ Carnegie Middle East Center, *The transformation of the Iraqi-Syrian border from a national to a regional frontier*, maart 2020; Al-Monitor, *Iraqi border crossings better protected as cells attempt desert attacks*, 5 februari 2021; The Washington Institute, *Profile: Kataib Hezbollah*, 1 april 2021; Al-Monitor, *Kataib Hezbollah controls access points to key Iraqi border city*, 17 april 2021.

³⁹ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

Over het lot van de destijds verdwenen 643 personen is nog altijd geen duidelijkheid. Amnesty International riep in juni 2021, vijf jaar later, de Iraakse autoriteiten op om duidelijkheid te verschaffen over hun lot of verblijfplaats. Getuigen hadden verklaard dat de mannen waren meegenomen door PMF-strijders. Hoewel de autoriteiten een onderzoekscmissie hadden ingesteld, zijn de bevindingen van het comité tot op heden niet openbaar gemaakt.⁴⁰

Bagdad

De verslagperiode begon met een gebeurtenis die veel reacties uitlokte in Irak en daarbuiten. Op 3 januari 2020 voerde het Amerikaanse leger een gerichte drone-aanval uit, waarbij Qasem Suleimani en Abu Mahdi al-Muhandis en enkele anderen in hun konvooi, om het leven kwamen. Generaal Qasem Suleimani was de aanvoerder van de Iraanse *Quds Forces*, het onderdeel van de Iraanse Revolutionaire Garde (IRGC) dat buiten Iran strijdt. Abu Mahdi al-Muhandis was zijn Iraakse rechterhand en plaatsvervangend hoofd van de PMF. Hoewel grootschalige of ingrijpende militaire reactie van de kant van Iran werd gevreesd, bleven wraakacties door Iran of Iraakse milities beperkt tot enkele raketaanvallen op Iraakse bases waar ook anti-ISIS coalitietroepen verbleven.⁴¹ Precies een jaar later gingen duizenden mensen in Bagdad de straat op om de dood van deze personen te herdenken. Daarbij riepen zij opnieuw op tot het vertrek van de Amerikaanse troepen uit Irak.⁴²

Naast deze demonstraties vonden in de verslagperiode ook talloze demonstraties plaats waarin onvrede met de overheid werd geuit. Vrouwen namen een zichtbare rol in bij de demonstraties, door hun fysieke aanwezigheid en online activiteiten. Niet alleen gingen de demonstraties over corruptie, het gebrek aan werkgelegenheid en elektriciteit. Ook de boosheid om gerichte moorden op activisten en het ongestrafte geweld jegens demonstranten bracht mensen op de been.⁴³ Op 25 mei 2021 gingen duizenden demonstranten in Bagdad en andere provincies de straat op om onderzoek en strafvervolgning te eisen tegen de daders van de gerichte moorden en pogingen daartoe op activisten, onder wie verkiezingskandidaten. Zij gebruikten hierbij (en online) de leus "*Who killed me?*"⁴⁴. Ook bij deze demonstraties kwamen in Bagdad demonstranten door kogels van ongeïdentificeerde schutters om het leven en raakten anderen gewond.⁴⁵

⁴⁰ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, november 2016, p33; UNAMI, *Enforced disappearances from Anbar governorate 2015-2016: Accountability for victims and the right to truth*, augustus 2020; Amnesty International, *Iraq: Reveal whereabouts of 643 men and boys disappeared five years ago*, 3 juni 2021; Rudaw, *Amnesty urges Iraq to reveal fate of 643 men 'disappeared' by militias*, 3 juni 2021.

⁴¹ Vertrouwelijke bron, 17 januari 2020; The Independent, *Revenge for Qasem Soleimani's death still arriving, but could be slowed by coronavirus*, 12 maart 2020; Bloomberg, *Iran is not looking for a war with America*, 22 december 2020.

⁴² Reuters, *Chanting anti-US slogans, Iraqi militia supporters mark year since Soleimani's killing*, 3 januari 2021; The Washington Post, *After anniversary of Soleimani's killing, U.S.-Iran tensions run high*, 5 januari 2021.

⁴³ Al-Jazeera, *Hundreds of Iraqi women challenge al-Sadr's call for segregation*, 14 februari 2020; Al-Jazeera, *At least two killed in renewed anti-government protests*, 27 juli 2020; Al-Jazeera, *Prominent Iraqi activist shot dead in Baghdad*, 15 december 2020; vertrouwelijke bron, 21 december 2020.

⁴⁴ In het Arabisch *min qatalni*.

⁴⁵ BBC Monitoring Report (Arabic), *Unidentified assailants 'assassinate' Iraqi activist in Baghdad*, 22 mei 2021; Shafaq news, *Dhi Qar demonstrators threaten to block all roads unless Baghdad protestors are released*, 25 mei 2021; Shafaq news, *Another demonstrator killed in al-Tahrir Square protests*, 26 mei 2021; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p17; The Washington Institute, *Iraqi Protestors: On the Iraqi State and the Arrest of Muslih*, 2 juni 2021.

Amerikaanse en/of coalitiebases en konvoeien waren in de verslagperiode meermaals het doelwit van gerichte aanvallen. Net als in de voorgaande verslagperiodes werden er in 2020 en in de eerste helft van 2021 raketten afgevuurd op de Internationale Zone (voorheen: Groene Zone), het gebied waar onder andere de Amerikaanse ambassade is gevestigd. Buiten Bagdad vonden ook aanvallen op doelen van de door de Verenigde Staten geleide anti-ISIS-coalitie plaats. Niet bij elk van die aanvallen zijn slachtoffers gevallen, maar in anderhalf jaar tijd zijn enkele Irakezen, Amerikaanse militairen of burgers in dienst van de Amerikanen gedood of gewond geraakt. Er zijn indicaties dat dergelijke aanvallen gepleegd worden door pro-Iraanse milities die zich verzetten tegen de aanwezigheid van Amerikaanse militairen in het land.⁴⁶

Bij een aanslag die gericht was op een Amerikaanse basis nabij de internationale luchthaven van Bagdad in september 2020 trof de raket niet het beoogde doel, maar een woonhuis. Daardoor kwamen vijf burgers om het leven, naar verluidt twee vrouwen en drie kinderen, en raakten enkele anderen gewond. De aanval wordt toegeschreven aan pro-Iraanse sjiitische milities.⁴⁷

Op 21 januari 2021 vond op een markt in Bagdad een dubbele zelfmoordaanslag plaats, die het leven van 32 burgers eiste en velen verwondde. Deze aanslag werd opgeëist door en toegeschreven aan ISIS. Het was voor het eerst sinds juni 2019 dat een dergelijk grote zelfmoordaanslag plaatsvond in de hoofdstad.⁴⁸ Medio april 2021, in de maand Ramadan⁴⁹, ontploften explosieven in een auto in Sadr City, een wijk van Bagdad. Berichten over het aantal dodelijke slachtoffers varieerden van één dode tot vier doden. Ook over de exacte toedracht was geen eenduidige berichtgeving.⁵⁰

Begin juni 2021 vielen er bij een explosie nabij een samenkomst van sjiitische gelovigen naar verluidt vier doden en meer dan tien gewonden. Er circuleerden verschillende verklaringen voor de explosie. ISIS claimde de verantwoordelijkheid voor de aanslag en stelde dat de verklaring van de autoriteiten, waarin gesteld werd dat er sprake was van een ongeluk met een gastank in een restaurant, een poging was om te verhullen dat het om een ISIS-aanslag ging.⁵¹ De ware toedracht werd tijdens de onderzoeksperiode niet bekend (gemaakt).

Drankwinkels en massagesalons waren ook deze verslagperiode het doelwit van gerichte aanvallen. Doorgaans was bij deze aanvallen enkel materiële schade ontstaan. In december 2020 echter zou een winkeleigenaar gedood zijn. Het is niet duidelijk wie achter de aanvallen zat, maar veelal werd aangenomen dat ze het werk waren van conservatieve (splintergroepen van de) PMF-milities.⁵²

⁴⁶ Arab News, *Rocket attack on Baghdad's Green Zone kills child*, 17 november 2020; Shafaq News, *Al-Sadr urges the government to act now following the Green Zone rocket attack*, 22 februari 2021; Kurdistan 24, *Twin rockets target Baghdad's Green Zone amid spike in attacks on US forces*, 8 juli 2021; Zie ook paragraaf 1.2.4.

⁴⁷ Middle East Monitor, *Rocket attack kills 5 civilians near Baghdad airport*, 28 september 2020; Al-Monitor, *Militias keep up attacks, hit US base in Kurdistan Region*, 29 september 2020. Zie paragraaf 1.2.4 van dit ambtsbericht.

⁴⁸ Enabling Peace in Iraq Center (EPIC), *Iraq Security and Humanitarian Monitor (ISHM), 14-21 januari 2021*; Rudaw, *ISIS claims responsibility for Baghdad suicide bombing*, 22 januari 2021.

⁴⁹ In de Ramadan van 2021 nam het aantal aanslagen door ISIS significant toe ten opzichte van een maand eerder. Zie paragraaf 1.2.6.

⁵⁰ BBC Monitoring News Alert, *Car bomb 'kills four, injures 17' in Iraq's Sadr City*, 15 april 2021; Rudaw, *ISIS claims responsibility for Baghdad bombing*, 16 april 2021; vertrouwelijke bron, 18 april 2021.

⁵¹ BBC Monitoring Report (Telegram messaging service, Arabic), *IS claims deadly blast in Baghdad*, 4 juni 2021.

⁵² EPIC (Enabling Peace in Iraq Center), *Iraq Security and Humanitarian Monitor, 15-22 oktober 2020*; EPIC, *Iraq Security and Humanitarian Monitor, 10-17 december 2020*; Shafaq News, *A third attack hit Baghdad stores today*, 24 februari 2021; Rudaw, *Shiite militia parades through Baghdad, warns against budget delays*, 25 maart 2021; Shafaq news, *Two attacks in Baghdad within an hour*, 4 augustus 2021.

Het aantal controleposten en betonnen veiligheidsmuren (zogenoemde *T-walls*) in de stad werd in de verslagperiode verder afgebouwd. Echter, als er sprake is van een (dreiging van een) aanslag, een grootschalig (religieus) evenement of demonstraties kunnen er tijdelijk extra controleposten opgeworpen worden.⁵³ Op alle toegangswegen naar de stad zijn controleposten. Deze worden bemand door reguliere veiligheidstroepen, maar het kan voorkomen dat er daarnaast PMF-leden aanwezig zijn.⁵⁴

Diyala

Een deel van de provincie Diyala valt onder de tussen de federale en Koerdische regeringen betwiste gebieden. Onder andere de plaatsen Jalawla en Khanaqin liggen in betwist gebied. De coördinatie tussen de verschillende Iraakse en Koerdische veiligheidstroepen was sinds 2017 tot begin 2021 beperkt, waardoor er in zekere zin sprake was van een machtsvacuüm in de betwiste gebieden. Het Hamrin-gebergte ligt grotendeels in de provincie Diyala, maar strekt zich uit tot Kirkuk en Salaheddin. ISIS gebruikte dit onherbergzame gebied als schuilplaats en uitvalsbasis. Deze twee factoren droegen eraan bij dat ISIS in de verslagperiode in staat bleek aanslagen uit te voeren in deze provincie. ISIS had zowel de veiligheidstroepen als burgers tot doel. In dit gebied vonden daarom veel anti-ISIS operaties plaats, waarbij opstandelingen gedood en schuilplaatsen vernietigd werden.⁵⁵ In het voorjaar van 2021 werden in Diyala (en Kirkuk en Ninewa) *joint operation rooms* opgericht, waarbij het Iraakse leger en de Peshmerga samenwerkten om de veiligheid in betwiste gebieden te verbeteren.⁵⁶

Uit een visueel overzicht van iMMAP (een internationale organisatie die zich bezighoudt met datavergaring in een humanitaire context⁵⁷) blijkt dat in de provincie Diyala en met name het district Khanaqin in 2020 en de eerste twee maanden van 2021 een relatief hoog aantal gewapende incidenten plaatsvond ten opzichte van de andere provincies in Noord-Irak.⁵⁸ Door tegenstrijdige berichtgeving is niet altijd duidelijk of de slachtoffers veiligheidstroepen of burgers zijn. Evenmin kan altijd met zekerheid vastgesteld worden dat ISIS achter een aanslag zat.⁵⁹

In juni 2020 kwamen bij een aanslag in Khanaqin ten minste zes Kakai burgers om het leven. De Kakai-gemeenschap is met name in Khanaqin en op de Ninewavlakte woonachtig. De bewoners van ruim dertig dorpen in Khanaqin, waaronder ongeveer tien Kakai dorpen, zouden hun huizen verlaten hebben. Het is onbekend of zij later in de verslagperiode naar hun huizen zijn teruggekeerd.

⁵³ Military.com, *Baghdad blasts expose gaps in Iraq's strained military*, 24 januari 2021; Shafaq news, *Baghdad Operations Command begins lifting "unnecessary" security barriers*, 23 maart 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

⁵⁴ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

⁵⁵ Al-Monitor, *Islamic State resurfaces with attacks in Iraq's Diyala province*, 3 november 2020; Middle East Eye (MEE), *Islamic State regrouping in northern Iraq and relying on women operatives*, 4 februari 2021; BBC Monitoring News Alert, *Iraqi forces 'kill 60 terrorists' in Hamrin Mountains*, 7 april 2021; BBC Monitoring News Alert, *Iraqi forces trace down IS remnants in Hamrin Mountains*, 11 april 2021; Shafaq News, *Four reportedly killed in IS attack in Iraq's Diyala*, 31 juli 2021.

⁵⁶ Kurdistan 24, *Peshmerga and Iraqi army to establish joint coordination center in Kirkuk after success in Diyala*, 22 mei 2021.

⁵⁷ iMMAP – About us – Who we are, <https://immap.org/who-we-are/> geraadpleegd 7 juli 2021.

⁵⁸ iMMAP, *Humanitarian Access Response: Risk level monitoring maps of the "Armed Clash Incident" on district level for the 7 Governorates Nov. 2019 - Feb. 2021*, 1 maart 2021.

⁵⁹ Al-Monitor, *Islamic State resurfaces with attacks in Iraq's Diyala province*, 3 november 2020; BBC Monitoring (Telegram messaging service, Arabic), *IS claims responsibility for deadly 'double tap' attack in Iraq's Diyala*, 23 april 2021; BBC Monitoring Report, *Iraq forces deploy in Diyala amid tribal anger over IS attacks*, 28 april 2021; NRT, *PMF fighters raid Asayish bases, PUK office in Khanaqin*, 18 mei 2021.

Hoewel wordt aangenomen dat een deel van het geweld van de zijde van ISIS komt, wordt er ook gesproken over 'ongeïdentificeerde gewapende mannen', waardoor niet altijd vast staat wie er achter een aanval zat.⁶⁰ Ook elders in de provincie Diyala vielen burgerslachtoffers bij aanvallen.⁶¹

Veiligheidstroepen waren ook het doelwit van ISIS. Bij verschillende aanslagen in de verslagperiode kwamen Iraakse soldaten, politie en PMF-militieleden om het leven.⁶²

Leden van de Koerdische PUK-partij (*Yekîtiya Nîştimanî ya Kurdistanê*, Patriotic Union of Kurdistan) stelden dat in de(sub-)districten in het betwiste deel van Diyala het aandeel van Koerdische bewoners in de afgelopen jaren drastisch was afgenomen vanwege de verslechterde veiligheidssituatie en publieke dienstverlening. Het geweld kwam volgens Koerdische bronnen van zowel ISIS als van ongeïdentificeerde milities. Koerden zouden vanuit onder meer subdistrict Jalawla naar de plaats Khanaqin of de Koerdische regio zijn vertrokken.⁶³ Deze informatie kon in de onderzoeksperiode niet onafhankelijk geverifieerd worden.

Kirkuk

Kirkuk is een olierijke provincie en mede daardoor één van de betwiste gebieden tussen de federale regering in Bagdad en de regionale regering in Erbil (KRG, *Kurdistan Regional Government*). Het gebrek aan samenwerking en coördinatie tussen de verschillende veiligheidstroepen in de betwiste gebieden, waaronder in Kirkuk, maakte deze gebieden in veiligheidsoptzicht kwetsbaar. ISIS maakte gebruik van deze situatie door zich in deze gebieden schuil te houden en (van)daar(uit) aanslagen uit te voeren.⁶⁴ De federale en regionale regering waren, om ISIS efficiënter te bestrijden, overeen gekomen dat zij op het gebied van veiligheid zouden gaan samenwerken. Eind mei 2021 werd in Kirkuk de eerste *joint operations room* van het Iraakse leger en de Peshmerga (Koerdische strijdkrachten) gevestigd om informatie uit te wisselen en te coördineren. Het Iraakse leger verklaarde enkele dagen later dat dit niet betekende dat Peshmerga-troepen als deel van het veiligheidsapparaat naar Kirkuk waren teruggekeerd.⁶⁵ Uit mediaberichten lijkt naar voren te komen dat Peshmerga in betwiste gebieden, waaronder Tuz Khurmatu (Salaheddin) en Daquq (Diyala) wel anti-ISIS-operaties uitvoerden met ondersteuning van de internationale anti-ISIS-coalitie.⁶⁶

⁶⁰ Kurdistan 24, *ISIS attack on religious minority in disputed Khanaqin leaves 2 dead, 10 injured*, 13 februari 2020; Kirkuk Now, *'Islamic State militants' kill two Kakai farmers and burn their grain fields*, 12 mei 2020; Rudaw, *Iraqi Kurdish leaders urge for security coordination after deadly ISIS Khanaqin attack*, 14 juni 2020; Rudaw, *Kakai villages emptied by ISIS attacks in Khanaqin*, 27 september 2020.

⁶¹ MEMO, *5 killed in Daesh attack in Iraq's Diyala*, 26 september 2021; BBC Monitoring Report (Arabic), *Militant attack kills three people in Iraq's Diyala*, 26 september 2021.

⁶² BBC News, *IS militants step up attacks on Iraqi security forces*, 5 mei 2020; Rudaw, *Five Iraqi militiamen killed by ISIS in Diyala: state media*, 2 februari 2021; NRT, *One PMF fighter killed, one wounded in ISIS attack in Khanaqin*, 30 mei 2021; Rudaw, *ISIS executed Kurdish hostage, family confirms*, 30 mei 2021; Shafaq News, *Police officers killed and missing in an ISIS attack in Diyala*, 26 september 2021; BBC Monitoring Report (Arabic), *Two killed in suspected IS attack in Iraq's Diyala*, 27 september 2021.

⁶³ Shafaq News, *A systematic nationalist plan to marginalize the Kurds in Jalawla, PUK official says*, 14 april 2021; Kirkuk Now, *PUK intensifies efforts to redeploy Peshmerga forces to Khanaqin, Diyala*, 23 mei 2021; Shafaq News, *More than 80% of the Kurds in some disputed areas left their lands*, 1 juni 2021.

⁶⁴ International Crisis Group (ICG), *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020.

⁶⁵ BBC Monitoring Report (Sorani), *Iraq-Kurdish joint operations room formed in disputed areas*, 20 mei 2021; Middle East Monitor, *Iraq army official denies Kurdish forces' return to Kirkuk*, 25 mei 2021.

⁶⁶ NINA, *8 ISIS militants killed in a military operation by Peshmerga in cooperation with the Int'l Coalition in Daquq and Tuz Khurmatu*, 2 juni 2021.

Berichtgeving over de veiligheidssituatie in Kirkuk werd in de verslagperiode voornamelijk beheerst door aanvallen van ISIS op PMF-troepen en posities van het Iraakse veiligheidsapparaat. Zo pleegden drie ISIS-leden eind april 2020 een zelfmoordaanslag op het hoofdkantoor van de Iraakse inlichtingendienst in de provinciehoofdstad Kirkuk. Hoewel slechts één van de drie aanslagplegers zijn explosieven daadwerkelijk bij het hoofdkwartier tot ontploffing bracht, bleek hieruit wel de intentie en capaciteit van ISIS om gewapend door te dringen tot in de provinciehoofdstad. Enkele dagen later voerde ISIS in de naburige provincie Salaheddin een zeer complexe aanval uit, waarbij tien PMF-strijders om het leven kwamen.⁶⁷ In de maand Ramadan van 2021 (13 april tot 12 mei 2021), maar ook in de periode daarna, pleegde ISIS in Kirkuk een serie aanslagen op het Iraakse leger, politie en de Peshmerga, waarbij meerdere militairen om het leven kwamen.⁶⁸ Niet al het geweld was gepleegd door ISIS. Begin mei 2021 zouden leden van het Turkmeense Front een aanval hebben gepleegd op Iraakse politie bij een controlepost in Kirkuk.⁶⁹

Ook burgers in rurale gebieden, dorpschouwen (*mukhtar*) en stamchouwen werden het doelwit van ontvoering en/of moord door ISIS. De *International Crisis Group* (ICG) schreef in juni 2020 in dit verband dat Hawija het meest kwetsbare district was van de provincie Kirkuk qua geweld door ISIS. Overigens is het niet in alle gevallen zeker wie de daders van een geweldsincident waren.⁷⁰

Evenals in de provincie Diyala, werden in de provincie Kirkuk, district Daquq, ongeveer tien Kakai dorpen door de inwoners verlaten. Zij vreesden voor dreigend geweld van ISIS. Sinds het vertrek van de Peshmerga uit het district zou de bevolkingsvolkingsgroep vaker het doelwit zijn van ISIS. Een directe of concrete aanleiding voor het gezamenlijke vertrek in februari 2021 werd door de bron niet gegeven. Evenmin is bekend of de inwoners sindsdien zijn teruggekeerd.⁷¹

Ninewa

De veiligheidssituatie in Ninewa was grotendeels stabiel en er waren minder veiligheidsincidenten in deze verslagperiode. In 2020 waren er 88 veiligheidsincidenten geregistreerd, tegenover 178 in 2019. Desondanks zijn er in de provincie spanningen, die met name worden gecreëerd door een groot aantal verschillende veiligheidstroepen en gewapende groepen, met verschillende loyaliteiten en belangen in de regio.⁷²

Een rapport van het onderzoeksinstituut Clingendael gaf aan dat de veiligheidssituatie weliswaar grotendeels stabiel is in Ninewa, maar dat er vier factoren zijn die van invloed kunnen zijn op de stabiliteit. Het betreft: een administratief en bestuurlijk vacuüm; meerdere veiligheidsactoren; voortdurende ontheemding zonder perspectief in de nabije toekomst en onderlinge sociale spanningen.

⁶⁷ BBC Monitoring Report (Hoop messaging service, Arabic), *IS claims brazen attacks in Iraq's Kirkuk*, 28 april 2020; Rudaw, *Iraqi military launches Saladin operation after spate of ISIS attacks*, 5 mei 2020; International Crisis Group, *When measuring ISIS's resurgence use the right standard*, 13 mei 2020; ICG, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020.

⁶⁸ BBC Monitoring Report (PUK media website, Sorani), *IS militants kill three Iraqi police in Kirkuk province*, 30 april 2021; NRT, *One PMF fighter killed, three wounded in ISIS attack in Kirkuk*, 4 mei 2021; Shafaq News, *ISIS attacks the Federal Police forces in Kirkuk, wound three officers*, 24 mei 2021.

⁶⁹ Rudaw, *Kirkuk police come under attack by members of the Turkmen Front*, 6 mei 2021.

⁷⁰ ICG, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020; EPIC (Enabling Peace in Iraq Center), *Iraq Security and Humanitarian Monitor*, 15-22 oktober 2020.

⁷¹ NRT, *Kakayis vacate villages in Kirkuk due to ISIS threat*, 15 februari 2021; Kirkuk Now, *Iraqi Minister of Interior slams Kirkuk security commanders*, 16 februari 2021.

⁷² International Organization for Migration (IOM), *DTM Emergency Tracking. Displacement and returns to Sinjar and al-Ba'aj districts, 18 September to 1 October 2020*; Clingendael, *Trapped in a vicious cycle. Factors of instability in the Nineveh Plains*, mei 2021, p3, 14.

Het rapport zoomt in op de zogenoemde Ninewa-vlakte, grofweg de driehoek tussen Duhok, Erbil en Mosul bestaande uit de districten Tel Kaif, Hamdaniyah en Shekhan. Dit gebied valt onder de betwiste gebieden en kent een etnisch en religieus gemengde bevolking. Door de bezetting van ISIS en in de nasleep van het Koerdische referendum van 2017 hebben er verschuivingen plaatsgevonden in de verhoudingen tussen de verschillende groepen, zowel in de cijfermatige verhoudingen als de sociale verhoudingen. Historisch gezien waren de christelijke Assyriërs en Chaldeeërs de grootste groep. Shabak waren in de minderheid en woonden voornamelijk in Bartalla, district Hamdaniyah. In Shekhan vormden jezidi's de meerderheid. Na de herovering op ISIS en de gestage terugkeer van ontheemden nadien zijn de Shabak in de meerderheid op de vlakte. Van hen is het grootste deel soennitisch, een kleiner deel is sjiietisch. Andere groepen die sindsdien op de Ninewa-vlakte wonen zijn christenen (met name Assyriërs en Chaldeeërs), jezidi's, Koerden, Arabische moslims, kaka'i en Turkmenen.⁷³

Mosul

De veiligheidssituatie in Mosul, aan beide zijden van de rivier, was stabiel. In de verslagperiode hebben geen noemenswaardige veiligheidsincidenten plaatsgevonden in de stad. Er is echter wel vrees voor slapende ISIS-cellen in de stad en omgeving. In de verslagperiode werden er enkele ISIS-leden gearresteerd. De bevolking bestaat sinds de bezetting door ISIS voornamelijk uit soennitische Arabieren. Er woont een kleine Koerdische gemeenschap die niet wezenlijk anders behandeld zou worden dan andere inwoners van de stad. Het kleine aantal christenen dat er woont zou de religieuze identiteit voor zover mogelijk verborgen houden. In 2019, maar vooral in 2020 sloot de Iraakse overheid de meeste ontheemdenkampen⁷⁴ in federaal Irak. Vanwege deze kampsluitingen in 2020 vertrokken ook ontheemden die geassocieerd werden met ISIS (terug) naar Mosul. In het westelijke deel van de stad is de mate van verwoesting door trage wederopbouw en puinruimen groot en meer dan in het oostelijke deel van de stad.⁷⁵ Naar verwachting liggen er in Mosul, in het Westelijke deel van de stad, sinds de bevrijding van de stad nog altijd honderden lichamen, onder andere van ISIS-strijders, en onontploft materiaal onder het puin. Het kwam ook in de verslagperiode voor dat lichamen geborgen werden.⁷⁶

Sinjar

Op 9 oktober 2020 sloten de regeringen in Bagdad en Erbil een overeenkomst over het bestuur en de veiligheid van het district Sinjar (in het Koerdisch Shingal). Het district Sinjar is één van de gebieden die door beide regeringen geclaimd wordt en daarmee tot de betwiste gebieden gerekend wordt. In de zogenoemde *Sinjar Agreement* is opgenomen dat de veiligheid en het bestuur van het gebied de verantwoordelijkheid is van Bagdad. Concreet houdt dit in dat er een nieuwe troepenmacht/veiligheidsorganisatie gecreëerd moet worden waarbij de militairen/leden geworven worden uit de lokale gemeenschappen.

⁷³ Clingendael, *Trapped in a vicious cycle. Factors of instability in the Nineveh Plains*, mei 2021, p2, 3, 5, 7, 13.

⁷⁴ Zie paragraaf 4.1.

⁷⁵ The New Humanitarian, *Nowhere to go: Mosul residents in limbo as camps close*, 11 maart 2020; International Crisis Group, *Crisis Watch. Iraq – September 2020*; NINA, *2 Terrorists arrested in Mosul*, 27 februari 2021; vertrouwelijke bron, 28 februari 2021; vertrouwelijke bron, 8 mei 2021; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021; vertrouwelijke bron, 17 mei 2021; Human Rights Watch (HRM), *Iraq: Inadequate Plans for Camp Closures*, 3 juni 2021; NINA, *Four ISIS elements arrested in Mosul*, 31 juli 2021.

⁷⁶ Vertrouwelijke bron, 1 augustus 2021; NINA, *Three unidentified bodies found under the rubble in Old Mosul*, 4 augustus 2021.

Ook heeft de overeenkomst tot doel dat alle andere gewapende groepen uit het gebied moeten vertrekken, waaronder PMF-milities, de Turks-Koerdische strijdgroep PKK (*Partiya Karkerên Kurdistanê*, Koerdische Arbeiderspartij)⁷⁷ en de aan hen gelieerde *Sinjar Resistance Unit (Yekîneyên Berxwedana Şengalê*, YBS). De YBS bestaat uit lokale Iraakse strijders, waaronder jezidi's en Turkmenen. In 2020 is een deel van de YBS ingelijfd bij de PMF. Uitvoering van deze afspraken zou moeten leiden tot terugkeer van de (jezidi) ontheemden naar het district Sinjar en tot verbetering van de publieke dienstverlening. De implementatie van de overeenkomst kwam in de verslagperiode nauwelijks van de grond, mede omdat lokale inwoners niet bij het akkoord werden betrokken.⁷⁸

Het Sinjar-akkoord had tot doel om ontheemden terug te laten komen naar het gebied. In de periode 8 juni tot 1 oktober 2020 waren ruim vierentwintigduizend ontheemden teruggekeerd naar het district Sinjar en ongeveer tweeduizend naar het district Ba'aj. Ongeveer tachtig procent van deze ontheemden kwam vanuit de provincie Duhok.⁷⁹ In de vier maanden na sluiten van het Sinjar-akkoord, van oktober 2020 tot en met januari 2021 keerden nog eens twintigduizend ontheemden terug naar de twee districten in west-Ninewa. Eind december 2020 waren er volgens IOM nog ruim 1,2 miljoen ontheemden in Irak. In januari 2021 was er een forse afname⁸⁰ zichtbaar in het aantal terugkerende ontheemden.⁸¹ Aanhoudende onveiligheid, onenigheid binnen de Jezidi-gemeenschap, een gebrek aan economische vooruitzichten en traumatische herinneringen aan de genocide werden onder andere genoemd als reden van de teruglopende of beperkte terugkeer van ontheemden.⁸² De situatie ten zuiden van de berg Sinjar is slechter dan de situatie ten noorden van de berg. Hierdoor zijn burgers afkomstig uit het gebied ten zuiden van de berg als ontheemden terecht gekomen ten noorden van de berg.⁸³

In november 2020 werd als onderdeel van de overeenkomst een politiemacht van zesduizend man gestationeerd in het deel van het district Sinjar dat grenst aan Syrië. Desondanks bleven andere veiligheidsorganisaties en gewapende groepen aanwezig en actief in het district, waaronder de PMF, de PKK en de YBS.

⁷⁷ Kurdistan Workers' Party. Zowel door de Europese Unie als Turkije aangemerkt als een terroristische organisatie. Europese Unie, *Besluit (GBVB) 2021/142 van de Raad van 5 februari 2021 tot actualisering van de lijst van personen, groepen en entiteiten bedoeld in de artikelen 2, 3 en 4 van Gemeenschappelijk Standpunt 2001/931/GBVB betreffende de toepassing van specifieke maatregelen ter bestrijding van het terrorisme, en tot intrekking van Besluit (GBVB) 2020/1132* <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:043:FULL&from=nl>

⁷⁸ BBC Monitoring Report, *Iraq federal government, Kurdistan Region reach deal on Sinjar*, 9 oktober 2020; Kirkuk Now, *Shingal Resistance Units becomes part of PMF (Hashd)*, 9 december 2020; US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom Report*, p21; Rudaw, *Presence of armed groups in Shingal just a 'rumour': Iraq Joint Operations spox*, 28 januari 2021; Rudaw, *Kurdistan Region president, Nadia Murad talk Yazidi remains retrieval, Shingal deal*, 3 februari 2021; Shafaq News, *PMF: We do not have any headquarters in Sinjar*, 22 februari 2021; Kurdistan 24, *British ambassador to Iraq pushes for implementation of Sinjar Agreement, Article 140*, 2 maart 2021; BBC Monitoring Report, *Iraqi minister meets Kurdish leader over IS fight, security deal*, 24 maart 2021; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; BBC Monitoring Report, *Iraqi president urges return of Yazidis to Sinjar*, 7 april 2021; Kurdistan 24, *UN Iraq envoy again calls for implementation of stalled Sinjar Agreement*, 2 augustus 2021.

⁷⁹ IOM, *DTM Emergency Tracking. Displacement and returns to Sinjar and al-Ba'aj districts, 18 September to 1 October 2020*; IOM Iraq Mission, *Displacement Tracking Matrix*, <http://iraqdtm.iom.int/>, geraadpleegd op 23 september 2021.

⁸⁰ Van gemiddeld 111 terugkeerders naar het district Sinjar per dag in december 2020, naar 39 per dag in januari 2021.

⁸¹ IOM, *DTM Emergency Tracking. Displacement and returns to Sinjar and al-Ba'aj districts, 18 September to 1 October 2020*.

⁸² Vertrouwelijke bron, 1 augustus 2021; UNDP, *Seven years on. Rebuilding Sinjar, restoring dignity*, 3 augustus 2021.

⁸³ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; vertrouwelijke bron, 1 augustus 2021.

De PKK en YBS in Sinjar bestaan voornamelijk uit lokale strijders. Dit is één van de redenen waarom zij weigeren te vertrekken.⁸⁴ Turkije voerde militaire operaties uit tegen de PKK en aanverwante groepen. Ook dit geweld was van invloed op de veiligheidssituatie van burgers in dat gebied. In de verslagperiode vonden meerdere Turkse luchtaanvallen plaats op doelen in het district Sinjar. In februari 2021 arresteerde Turkije in Sinjar een man die zij bestempelde als 'senior PKK-terrorist'. En in augustus 2021 kwam een YBS-commandant om het leven bij een Turkse luchtaanval. Drie burgers raakten bij die aanval gewond. De aanval vond op dezelfde dag plaats als het bezoek van de Iraakse premier aan Sinjar. Enkele dagen later voerde het Turkse leger een luchtaanval uit op een locatie (waarvan gezegd werd dat het een medische kliniek was) in een dorp ten zuiden van de berg Sinjar. De locatie werd volgens het Turkse leger gebruikt als basis door de PKK/YBS. Iraaks-Koerdische bronnen gaven aan dat bij de aanval acht personen om het leven kwamen; vier burgers en vier leden van YBS. De dreigende escalatie van de veiligheidssituatie zou voor ontheemden een reden zijn om (vooralsnog) niet terug te keren naar het district Sinjar.⁸⁵ De inwoners van Sinjar vrezen een vergelijkbaar scenario met de Syrische regio Afrin, waar Turkije in 2018 een militaire operatie uitvoerde die grote gevolgen had voor de lokale bevolking, onder wie vele jezidi's. Begin maart 2021 liep de vrees voor een Turkse militaire operatie zo hoog op onder de bevolking, dat enkele recent uit ontheemding teruggekeerde families Sinjar opnieuw verlaten zouden hebben en zich bij een ontheemdenkamp in de Koerdische regio meldden.⁸⁶ In juli 2021 verliet opnieuw een groep teruggekeerde ontheemden Sinjar, ditmaal meer dan tweehonderd families. Zij ging terug naar Duhok, waar zij eerder jaren als ontheemden hadden verbleven. Redenen hiervoor waren instabiele veiligheidssituatie, beperkte publieke diensten en gebrek aan werkgelegenheid.⁸⁷

Salaheddin

Veiligheidsincidenten in Salaheddin waren in deze verslagperiode met name confrontaties tussen Iraakse veiligheidstroepen (leger en PMF-milities) en ISIS. In enkele gevallen waren ook burgers het directe doelwit of het voornaamste slachtoffer. Zo vond bijvoorbeeld op 30 juli 2021 een aanslag plaats op een soennitische begrafenisceremonie in het subdistrict Yathrib. Daarbij kwamen minstens 14 personen om het leven en raakten enkele tientallen personen gewond. ISIS eiste de verantwoordelijkheid voor de aanslag op en claimde soennitische stamleden en lokale politieagenten gedood te hebben met deze aanslag. Ook militaire autoriteiten schreven de aanslag toe aan ISIS.⁸⁸

⁸⁴ Rudaw, *Kurdistan Region president, Nadia Murad talk Yazidi remains retrieval, Shingal deal*, 3 februari 2021; NINA, *The PMF explains the reason for its deployment south of Sinjar*, 19 februari 2021; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; Rudaw, *Shingal council protests federal force control*, 29 maart 2021.

⁸⁵ Rudaw, *Turkish airstrikes return to Shingal*, 26 augustus 2020; Anadolu Agency (AA), *Turkish intelligence captures senior PKK terrorist in northern Iraq*, 10 februari 2021; Shafaq News, *Turkey could launch an operation in Sinjar*, *Official*, 12 februari 2021; The Washington Institute, *Tensions in Sinjar continue to threaten Yazidis' return*, 2 maart 2021; Rudaw, *Senior YBS commander killed by Turkish airstrike in Shingal: statement*, 16 augustus 2021; Rudaw, *Turkish airstrikes hit Shingal hospital*, 18 augustus 2021; NRT, *Toll of Turkish air strike on Sinjar clinic rises to eight*, 18 augustus 2021; vertrouwelijke bron, 22 augustus 2021.

⁸⁶ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Thematisch ambtsbericht Syrië, De veiligheidssituatie*, juni 2018, par 2.2.; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021.

⁸⁷ Kirkuk Now, *237 returnee families of Shingal back to IDP camps*, 31 juli 2021.

⁸⁸ Bas News, *Bomb Blast Rocks Salahaddin, Civilians Injured*, 30 mei 2021; Shafaq News, *An Iraqi army delegation arrives in Yathrib to follow up the situation after the ISIS attack*, 31 juli 2021; BBC Monitoring News Alert (Telegram messaging service, Arabic), *IS claims responsibility for Iraq funeral attack*, 1 augustus 2021; BBC Monitoring Report (al-Sumaria TV, Arabic), *Iraqi militiaman killed in IS attack*, 23 september 2021.

Er vonden ook meerdere aanvallen door ISIS plaats in de omgeving van Tarmiyah, in het zuiden van de provincie. Dit gebied bevindt zich aan de noordkant van Bagdad en wordt ook wel tot de zogenoemde *Baghdad Belt* gerekend. Bij deze aanvallen waren zowel veiligheidspersoneel (leger, milities, politie) als burgers het doelwit. ISIS-cellen houden zich al jaren op in dit gebied, waar de palmboomgaarden en ander landelijk gebied voor hen een schuilplaats vormen.⁸⁹

Begin mei 2020 voerde ISIS een complexe aanval uit op PMF-posities bij een plaats ten noordwesten van Samarra, de provinciehoofdstad van Salaheddin. Dit resulteerde in de dood van minstens tien PMF-strijders, voornamelijk lokale soennieten.⁹⁰ Ook bracht ISIS door raketaanvallen materiële schade aan op de relatief kleine olieraffinaderij Siniya.⁹¹

Daarnaast vonden er op diverse doelen aanvallen plaats die werden toegeschreven aan pro-Iraanse milities. Zo was de in Baiji gelegen militaire basis een regelmatig doelwit van raketaanvallen. Op deze basis zijn Iraakse troepen gelegerd, maar daarnaast verblijven er ook civiele werknemers die in dienst zijn van het Amerikaanse leger.⁹²

In oktober 2020 had een ernstig geweldsincident plaatsgevonden waarvan niet (met zekerheid) duidelijk was wie de daders waren. Enerzijds werd gewezen op ISIS, anderzijds op pro-Iraanse milities, van wie het optreden in de regio tot onvrede leidde bij de (soennitische) bevolking.⁹³ Bij de plaats al-Farhatiya, nabij Balad, werden acht soennitische jongemannen geëxecuteerd. Vier anderen werden nadien vermist. Naar verluidt zouden enkelen van hen strijder zijn geweest bij een lokale tribale strijdgroep. De autoriteiten startten een onderzoek naar de toedracht en waarom lokale veiligheidstroepen de executies niet hadden kunnen voorkomen.⁹⁴

1.2.2 Zuid-Irak

Hieronder wordt de situatie beschreven in de zuidelijke provincies van Irak: Babil, Basra, Dhi Qar, Karbala, Maysan, Muthanna, Najaf, Qadisiya en Wasit. Niet elke provincie wordt afzonderlijk beschreven; waar een situatie van toepassing is op de hele regio wordt geschreven over Zuid-Irak als geheel.

Demonstraties

In oktober 2019 braken in Bagdad en verschillende steden in het overwegend sjiietische zuiden van Irak protesten uit. Met name in Nasiriya, provinciehoofdstad van Dhi Qar, vonden grootschalige en aanhoudende protesten plaats. Ook in de havenstad Basra gingen duizenden demonstranten de straat op. De demonstranten waren in actie gekomen uit onvrede met het politieke systeem.

⁸⁹ BBC Monitoring Report (Telegram messaging service, Arabic), *IS claims responsibility for deadly ambush north of Baghdad*, 2 mei 2021; Shafaq News, *PMF member injured in an ISIS attack in Baghdad*, 31 mei 2021; BBC Monitoring News Alert (Facebook, Arabic), *Four Iraqi Shia militias killed in Salahuddin*, 21 augustus 2021.

⁹⁰ Al-Monitor, *Islamic State ramps up attacks in Iraq during Ramadan*, 3 mei 2020; Middle East Institute (MEI), *ISIS's dramatic escalation in Syria and Iraq*, 4 mei 2020; ICG, *When measuring ISIS's "resurgence" use the right standard*, 13 mei 2020.

⁹¹ Al-Jazeera, *Rocket attack causes fire at oil refinery in northern Iraq*, 29 november 2020.

⁹² BBC Monitoring Report, *Two injured in rocket attack on Iraq air base*, 18 april 2021.

⁹³ Beide kampen zouden zich soms uit tactische overwegingen bij aanslagen voordoen als de ander. Zie paragraaf 1.2.5 van dit ambtsbericht.

⁹⁴ Al-Monitor, *Killing of Sunni youths prompts calls for end to impunity in Iraq*, 19 oktober 2020; Control Risks - Online Solutions, *Crime, kidnap, terrorism risks will persist in Salahuddin province following executions*, 20 oktober 2020; Middle East Monitor, *Iraq launches investigation into Farhatiya attack*, 21 oktober 2020; EPIC, *Iraq Security and Humanitarian Monitor, 15-22 oktober 2020*; ISW, *ISIS and Iranian backed militias compete to control Baghdad region*, 7 mei 2021.

Zij hielden het langs etnisch-sektarisch lijnen georganiseerde systeem (*muhasassa*) verantwoordelijk voor een endemische mate van corruptie⁹⁵, hoge werkloosheidscijfers⁹⁶ en een gebrek aan betrouwbare water- en elektriciteitsvoorziening. De eis van de demonstranten was een verregaande wisseling van de politieke macht en verandering van het systeem. Sinds het begin van de demonstraties in oktober 2019 tot eind 2020 zijn minstens zeshonderd personen om het leven gekomen.⁹⁷

In de huidige verslagperiode bleef het beeld van de veiligheidssituatie in Zuid-Irak gedomineerd door protesten die uitliepen op gewelddadige confrontaties met ordehandhaving en milities, met name in de steden Nasiriya en Basra. In deze context vonden ook gerichte moorden plaats op activisten, demonstratieleiders en journalisten die zich uitspraken tegen de autoriteiten, gevestigde orde en/of aanwezige milities. Deze moorden werden toegeschreven aan pro-Iraanse milities. Zie ook paragraaf 3.2.1 van dit ambtsbericht.⁹⁸

Begin 2020 namen de protesten in schaal en omvang af, onder andere vanwege lockdown-maatregelen in verband met de coronapandemie. In mei 2020 namen de protesten weer toe, zij het op kleinere schaal dan in de laatste maanden van 2019.⁹⁹ Eind november 2020 laaiden de protesten weer op. De stad Nasiriya bleef ook in deze verslagperiode het voornaamste toneel van anti-overheidsprotesten. In Basra en op kleinere schaal in andere steden zoals Qut en Amarah werd ook gedemonstreerd.¹⁰⁰ In de zomer van 2021 leidde elektriciteitsuitval tot een opleving van de protesten in het zuiden van Irak, onder meer in Basra. Vanwege de hete zomers en slechte nutsvoorzieningen, zoals elektriciteitsvoorziening, vonden zomer na zomer dergelijke protesten plaats.¹⁰¹

In Amarah werd in december 2020 een professor doodgeschoten nabij de universiteit waar hij aan verbonden was. De aanleiding en daders van dit incident waren niet bekend.¹⁰²

⁹⁵ Irak stond in 2020 op plaats 160 van de 180 in de corruptie-index van Transparency International. <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/irq>

⁹⁶ Volgens een rapport van de Wereldbank was het werkloosheidspercentage het hoogst sinds drie decennia. NRT, *Unemployment in Iraq rises to highest level in three decades*, 26 september 2021; The World Bank, *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) – Iraq*, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=IQ> geraadpleegd 27 september 2021.

⁹⁷ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019; Human Rights Watch, *World report 2020. Iraq - Events of 2019*; Al-Arabiya, *Iraq protests one year on: Demands, Iran's role, al-Kadhimi and the future*, 11 oktober 2020; The Washington Institute, *The Price of Corruption in Iraq. Kadhimi Faces the Challenge of Systemic Reform*, 10 november 2020; Bas News, *Protesters return to streets in southern Iraq*, 22 februari 2021; Amnesty International, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p195.

⁹⁸ Rudaw, *Demonstrations continue in several Iraqi cities, with activists threatening to escalate tactics*, 15 maart 2021; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p8.

⁹⁹ Asharq al-Awsat, *Coronavirus brings abrupt end to Iraq protest movement*, 22 maart 2020; Amnesty International, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p196.

¹⁰⁰ Al-Jazeera, *Six dead in clashes between rival protesters in southern Iraq*, 28 november 2020; EPIC, *Iraq Security and Humanitarian Monitor, 19 november – 3 december 2020*; UN Security Council (SC), *Implementation of resolution 2522 (2020), S/2021/120*, 8 februari 2021; Rudaw, *Clashes continue in Nasiriyah as angry protesters denounce killings*, 23 februari 2021; Rudaw, *Renewed demonstrations in Nasiriyah as violence escalates against protesters*, 4 april 2021.

¹⁰¹ Vertrouwelijke bron, 4 juli 2021; Al-Jazeera, *Basra protests erupt as power cuts hit scorching Iraq*, 8 juli 2021.

¹⁰² Al-Jazeera, *Iraq: Series of assassinations feared after professor killed*, 17 december 2020; Bas News, *Iraq: IHCHR Warns of "Series of Assassinations" after Murder of Professor*, 17 december 2020; vertrouwelijke bron, 21 december 2020.

De demonstranten waren in beginsel in opstand gekomen tegen het falen van de autoriteiten om hen elementaire voorzieningen te leveren en banen te creëren. Begin 2021 was de onvrede in Nasiriya dermate groot geworden dat zij het vertrek van de gouverneur eisten als oplossing van het probleem. Zij waren onder meer van mening dat hij niet in staat was op te treden tegen de militias, die zij beschuldigden van het ontvoeren en/of doden van demonstranten.¹⁰³

Basra

De veiligheidssituatie in Basra werd in de verslagperiode gekenmerkt door demonstraties en enkele gerichte aanvallen op individuen, onder wie journalisten. Het kwam in de verslagperiode voor dat de demonstraties uitliepen op confrontaties met ordetroepen. Daarbij werden demonstranten het slachtoffer van hardhandig optreden. De slachtoffers van de gerichte aanvallen waren betrokken bij demonstraties gericht tegen de gevestigde orde of hadden anderszins kritiek op de invloed van Iran. In januari 2020 werden twee journalisten gedood die verslag deden van de demonstraties en de invloed van militias in Basra. In augustus 2020 vonden aanslagen plaats op meerdere activisten, enkelen werden gedood, anderen raakten gewond.¹⁰⁴ In februari en maart 2021 werd in verband met enkele gerichte aanslagen op journalisten en activisten een aantal verdachten gearresteerd.¹⁰⁵ Zie ook paragraaf 3.2.1 over demonstraties en activisten.

Tribaal geweld en drugsgerelateerd geweld speelden in deze verslagperiode in de provincie Basra ook een rol in de veiligheidssituatie. Hierbij zijn volgens een bericht op de Arabische website van *Shafaq News* in de afgelopen jaren 'veel Irakezen' om het leven gekomen of gewond geraakt.¹⁰⁶

Dhi Qar

Nasiriyah, de provinciehoofdstad van Dhi Qar, was gedurende de gehele verslagperiode het toneel van demonstraties. Burgers uitten hun onvrede over (gebrekkige) voorzieningen, de (lokale) autoriteiten, het dodelijk geweld dat tegen demonstranten en activisten gebruikt werd en het uitblijven van vervolging van de daders. De protesten vonden plaats op pleinen, op bruggen, bij overheidsgebouwen en oliebedrijven. De demonstraties liepen geregeld uit op gewelddadige confrontaties met ordetroepen. Daarbij kwamen meerdere demonstranten en veiligheidspersoneel om het leven. De Iraakse autoriteiten stelden in enkele gevallen onderzoek in naar het dodelijk geweld tegen demonstranten. Onderzoek en eventuele vervolging beperkte zich doorgaans tot de uitvoerende dader, terwijl de opdrachtgevers van het geweld vrijuit bleven gaan.¹⁰⁷

Op 27 november 2020 raakten anti-overheidsdemonstranten slaags met aanhangers van Muqtada al-Sadr. De zogenoemde Sadrissen waren de straat op gegaan in Bagdad en Nasiriyah om hun politieke steun te betuigen aan de sjiiitische al-Sadr.

¹⁰³ Bas News, *Protesters return to streets in southern Iraq*, 22 februari 2021; Rudaw, *Clashes continue in Nasiriyah as angry protesters denounce killings*, 23 februari 2021.

¹⁰⁴ Al-Jazeera, *What is behind the killings in Basra?*, 28 augustus 2020; Al-Jazeera, *Iraq PM warns against use of live rounds after protester death*, 7 november 2020; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p13.

¹⁰⁵ UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p13.

¹⁰⁶ BBC Monitoring Report (Shafaq News, Arabic), *Iraq to send 'elite' forces to secure Grand Faw Port in Basra*, 2 juni 2021; NINA, *Several wanted persons arrested and the seizure of drugs and weapons in Basra*, 3 augustus 2021.

¹⁰⁷ Al-Jazeera, *Nasiriya City at the heart of Iraq's uprisings and rebellion*, 1 december 2020; Al-Jazeera, *Policeman killed dozens injured in southern Iraq clashes*, 11 januari 2021; Rudaw, *Clashes continue in Nasiriyah as angry protesters denounce killings*, 23 februari 2021; BBC Monitoring Report (Shafaq News, Arabic), *Iraq PM unveils results of probe into Nasiriyah clashes*, 10 maart 2021; Asharq al-Awsat, *Iraqi Govt to Announce Dhi Qar Investigation Results on Wednesday*, 7 april 2021; Middle East Monitor (MEMO), *Protesters block bridges, oil company in southern Iraq*, 12 april 2021.

Deze heeft een stevige positie in het parlement en in november 2020 stonden de parlementsverkiezingen nog gepland voor juni 2021. Bij de confrontaties kwamen enkele demonstranten om het leven. De demonstranten beschuldigden de Sadristen ervan dat zij gericht geschoten hadden en hun tenten in brand hadden gestoken. Een dag later raakten de demonstranten in Nasiriya slaags met de ordetroepen. De overheid stelde een onderzoek in naar de toedracht en daders van het dodelijk geweld op 27 november 2020. Voor zover bekend zijn de onderzoeksresultaten nog niet bekend gemaakt.¹⁰⁸

In februari 2021 eisten demonstranten het vertrek van de gouverneur. De protesten vonden plaats bij het provinciehuis. Hierbij kwamen ten minste twee demonstranten om het leven, onder wie een tiener. Andere demonstranten en veiligheidspersoneel raakten gewond.¹⁰⁹ De gouverneur stapte op en werd vervangen, maar de protesten hielden aan. In april 2021 werd de nieuwe gouverneur door de premier vervangen door een andere man en werd een vijfkoppige adviesraad ingesteld bestaande uit lokale stamhoofden.¹¹⁰ Hiermee waren de problemen die voor de bevolking aanleiding waren om te demonstreren niet opgelost. Demonstraties in Dhi Qar, en in de provinciehoofdstad in het bijzonder, bleven plaatsvinden, onder andere om werkgelegenheid en betere voorzieningen (zoals elektriciteit en infrastructuur) te eisen.¹¹¹

Karbala

Op 10 augustus 2021 werd de gemeentedirecteur van de stad Karbala (provinciehoofdstad van de gelijknamige provincie) tijdens zijn werk op straat, ondanks aanwezige persoonsbeveiliging, doodgeschoten. De dader werd een dag later opgepakt. Er werd vermeld dat de dader illegaal een gebouw had neergezet op overheidsgrond.¹¹² De dader werd diezelfde maand ter dood veroordeeld.¹¹³

Zoals in paragraaf 1.2.1 beschreven vonden in de verslagperiode meer dan honderd aanvallen plaats op het elektriciteitsnetwerk. Die aanslagen vonden nagenoeg allemaal plaats in Noord-Irak. Het was dan ook opvallend toen in augustus 2021 ook in de provincie Karbala enkele hoogspanningskabels en elektriciteitsmasten het doelwit waren van sabotage-aanvallen. De verantwoordelijkheid voor deze aanvallen werd niet opgeëist.¹¹⁴

1.2.3 Koerdische Autonome Regio

De Koerdische Autonome Regio (KAR) omvat vier provincies: Erbil, Duhok, Suleymaniyah en Halabja. Halabja behoorde voorheen tot de provincie Suleymaniyah. De Koerdische regering wees in 2014 Halabja officieel aan als de vierde provincie van de Koerdische regio.¹¹⁵

¹⁰⁸ Al-Jazeera, *Tens of thousands of Sadr supporters rally in Iraq*, 27 november 2020; EPIC, *Iraq Security and Humanitarian Monitor*, 19 november – 3 december 2020; Shafaq News, *Demonstrations in Dhi Qar and al-Diwaniyah*, 18 mei 2021.

¹⁰⁹ Rudaw, *Teenager among two protesters killed in fresh clashes in Nasiriyah*, 23 februari 2021.

¹¹⁰ Rudaw, *PM appoints new Dhi Qar governor amid Nasiriyah sit-ins*, 7 april 2021.

¹¹¹ Shafaq News, *Demonstrations in Dhi Qar and al-Diwaniyah*, 18 mei 2021; Garda World, *Iraq: Protest ongoing in Suq Al-Shuyukh, Dhi Qar Governorate*, July 11, 11 juli 2021.

¹¹² Rudaw, *Kadhimi calls for 'retribution' after Karbala mayor assassinated*, 11 augustus 2021; NINA, *Karbala Municipality Directorate: The Killer Of Our Director Owns A Huge Property Built Violating On State Lands*, 11 augustus 2021; vertrouwelijke bron, 17 augustus 2021.

¹¹³ Shafaq News, *Capital penalty for Abeer al-Kahafaji's killer*, 22 augustus 2021.

¹¹⁴ BBC Monitoring Report (Arabic), *Blasts target more electricity pylons in Iraq*, 12 augustus 2021; Shafaq News, *An attack targets a transmission tower in Karbala*, 12 augustus 2021.

¹¹⁵ Kurdistan Region Presidency, *Kurdistan Region President Signs Halabja Province Directive*, 16 maart 2014.

De erkenning vanuit Bagdad voor Halabja als provincie kwam jaren later, in maart 2021. Dit viel samen met de herdenking van de gifgasaanvallen op Halabja, 33 jaar geleden.¹¹⁶ Begin oktober 2021 verklaarde de Koerdische premier Ainkawa, de christelijke wijk in Erbil, tot een aparte administratieve eenheid (district). Dit zal de (christelijke) inwoners een grotere mate van zelfbestuur opleveren, onder andere op het gebied van veiligheid en het aanstellen van functionarissen.¹¹⁷

In de Koerdische regio vonden geen grootschalige protesten plaats van ontevreden burgers zoals in Noord-Irak en Zuid-Irak. Demonstraties in de KAR hadden doorgaans een concrete aanleiding, zoals achterstallige uitbetaling van overheids-salarissen of gebrek aan schoon drinkwater. Verschillende demonstraties in de verslagperiode liepen uit op gewelddadige confrontaties en/of arrestaties. Ook kwam het voor dat mediapersoneel dat verslag deed van een demonstratie belemmerd werd bij het werk.¹¹⁸ Het maandenlang niet uitbetalen van ambtenarensalarissen is een kwestie die al jaren speelt in de Koerdische regio. De autoriteiten voeren dit terug op het uitblijven van hun deel van het centrale overheidsbudget. De ambtenaren in kwestie komen op verschillende manieren in opstand, zowel door demonstraties als door stakingen.¹¹⁹ In mei 2020 werd bij dergelijke demonstraties in Duhok naast demonstranten ook mediapersoneel gearresteerd. In totaal ging het om ruim honderdvijftig personen. Op vijf personen na zou iedereen dezelfde dag weer zijn vrijgelaten.¹²⁰ In december 2020 gingen ambtenaren in de provincie Suleymaniyah de straat op uit onvrede met de maandenlange achterstand in het uitbetalen van hun salarissen.¹²¹ Hierbij waren acht demonstranten en een politieagent om het leven gekomen.¹²²

Aanvallen door buitenlandse actoren

Het Turkse leger heeft een permanente aanwezigheid in de KAR en voerde ook in deze verslagperiode meerdere offensieven uit tegen de PKK. De PKK houdt zich op in de omgeving van Sinjar en in de meer afgelegen en bergachtige grensgebieden met Turkije in de Koerdische regio. In 2020 kwamen bij aanvallen op de PKK naar verluidt ten minste vijf burgers om het leven. Human Rights Watch (HRW) sprak in dit verband over twaalf doden.¹²³ In 2021 vonden meerdere militaire lucht- en grondoperaties plaats. Dit had tot gevolg dat tientallen dorpen, met name in de provincie Duhok, verlaten werden door de inwoners, vanwege materiële schade en angst voor het geweld. Ook kwamen tussen januari en medio augustus 2021 ten minste zeven burgers om het leven als gevolg van gewelddadige confrontaties tussen het Turkse leger en de PKK.¹²⁴

¹¹⁶ Shafaq News, *Iraq's parliament to declare the "Governorate of Halabja"*, 16 maart 2021.

¹¹⁷ Kurdistan Regional Government, *PM Masrour Barzani visits Erbil's Christian neighborhood*, 4 oktober 2021; Kurdistan 24, *Kurdistan's Ankawa will be biggest district of Christians in Middle East, says PM Masrour Barzani*, 4 oktober 2021.

¹¹⁸ Amnesty International, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p196; vertrouwelijke bron, 23 januari 2020; NRT, *KRG should stop making excuses about public sector salary cuts Council of Protesting Teachers*, 22 april 2021; BBC Monitoring Report (Kurdish), *Protesters demanding water block main road in Iraq's Erbil*, 11 augustus 2021.

¹¹⁹ Vertrouwelijke bron, 23 januari 2020; Rudaw, *Dukan Dam employees go on strike over unpaid salaries*, 10 februari 2021.

¹²⁰ Amnesty International, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p197.

¹²¹ Zie paragraaf 1.1 over de verdeling van de begroting tussen het federale deel van Irak en de Koerdische Autonome Regio.

¹²² UNAMI, *UNAMI condemns violence in Sulaymaniyah Governorate, urges KR authorities to safeguard freedom of assembly and expression*, 8 december 2020; Al Jazeera, *Kurdish leader blames Iraq for economic woes*, 9 december 2020; International Crisis Group, *Crisis Watch. Iraq – December 2020*.

¹²³ AI, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p196; HRW, *World report 2021*.

¹²⁴ BBC Monitoring Report (Sorani), *Turkish air strike injures one civilian in Iraqi Kurdistan*, 25 mei 2021; Kurdistan 24, *Turkish airstrike wounds two shepherds in Duhok province*, 26 mei 2021; Bas News, *Civilian injured by Turkish bombardment in Duhok*, 1 juni 2021; Rudaw, *Turkish shelling injures civilian in Duhok's Kani Masi*, 1 juni 2021; Rudaw, *Civilian killed in Turkey-PKK conflict in Duhok*, 13 augustus 2021; Kurdistan 24, *Two Iraqi tourists killed by roadside bomb in Zakho: Sources*, 22 augustus 2021.

Ook elders, zoals in de provincie Suleymaniyah, leidde Turkse luchtaanvallen tot gewonden onder de burgerbevolking.¹²⁵ Er vonden verschillende confrontaties plaats tussen de PKK en het deel van de Peshmerga dat gelieerd is aan de politieke partij KDP (*Partiya Demokrata Kurdistanê, Kurdistan Democratic Party*). Zo kwamen in juni 2021 bij een aanval naar verluidt vijf Peshmerga om het leven en raakten vijf anderen gewond, die in Duhok waren voor een veiligheidsoperatie.¹²⁶ Zie ook paragraaf 1.2.4 en 3.3.2 van dit ambtsbericht.

Ook Iran vuurde, net als in de vorige verslagperiode, raketten af op doelen in de Koerdische regio, met name in de grensgebieden in de provincie Erbil. Het voornaamste doel was de in Iran verboden Koerdische verzetsbeweging PJAK (*Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê, Party for Free Life in Kurdistan*).¹²⁷

Aanvallen op militaire doelen in Erbil

Op 15 februari 2021 werden er vanuit de Koerdische regio veertien raketten afgevuurd die op verschillende plekken in en om de stad Erbil terecht kwamen. Enkele raketten kwamen neer in de buurt van de internationale luchthaven van Erbil, waar ook de legerbases van de Amerikaanse en internationale troepen aanwezig zijn. Andere raketten kwamen neer in woonwijken van Erbil. Bij de aanval kwam een civiele werknemer van de Amerikaanse troepen direct om het leven. Later overleed een Iraakse burger aan zijn verwondingen. Daarnaast raakten enkele Irakezen en Amerikanen gewond. Hoewel de aanval werd opgeëist door de militia *Saraya Awliya al-Dam (the Avengers of Blood Companies)*, is niet vastgesteld dat zij daadwerkelijk de aanval gepleegd hebben.¹²⁸ In september 2020, april 2021 en juli 2021 vonden er ook aanvallen plaats op de internationale luchthaven van Erbil, met raketten en explosief-geladen drones. Daarbij waren geen slachtoffers gevallen. De Koerdische autoriteiten hielden de 30ste Brigade van de PMF verantwoordelijk, omdat de aanval was uitgevoerd vanuit het gebied dat onder diens controle stond. Er was geen informatie beschikbaar over de locatie van waar de drones werden opgelaten en/of bestuurd.¹²⁹ Afgezien van deze aanslagen op (buitenlandse, militaire) doelen, vonden in de verslagperiode geen aanslagen plaats in de stad Erbil. De Koerdische veiligheidsdiensten hadden in 2021 tweemaal bekend gemaakt dat zij door ISIS-cellen te arresteren geplande aanslagen in Erbil hadden verijdeld.¹³⁰ In augustus 2021 zouden vanuit de naburige provincie Kirkuk enkele raketten zijn afgevuurd die neerkwamen in de omgeving van Qush Tapa, twintig kilometer ten zuiden van de provinciehoofdstad Erbil. Het is onbekend wie achter de aanval zat en wat het doelwit was. De aanval veroorzaakte geen slachtoffers.¹³¹

¹²⁵ HRW, *Iraq: Turkish Airstrike Disregards Civilian Loss*, 22 juli 2020; Rudaw, *Kuna Masi airstrike survivor waits for prosthetic limb*, 23 augustus 2020.

¹²⁶ BBC Monitoring Report (Sorani), *No casualties in intra-Kurdish clashes in north Iraq*, 6 mei 2021; BBC Monitoring News Alert (Twitter, Arabic), *PKK attack reportedly kills five Peshmerga fighters in Iraq's Duhok*, 5 juni 2021; Kurdistan 24, *Peshmerga killed by suspected PKK sniper fire while on duty in Zakho*, 8 juni 2021.

¹²⁷ Middle East Eye, *Iranian-Turkish deal to fight PKK risks harming stability of Iraq's Kurdish region*, 20 september 2020; AI, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p196; Reuters, *Iran asks Iraq to expel Iranian rebels from Kurdistan region*, 10 augustus 2021.

¹²⁸ Al Jazeera, *Iraqi armed group vows more attacks on 'American occupation'*, 15 februari 2021; Rudaw, *Iraqi dies of wounds sustained in Erbil rocket attack*, 22 februari 2021; Arab News, *Despite three rocket attacks in a week on US targets in Iraq, Washington yet to respond*, 23 februari 2021.

¹²⁹ Middle East Monitor, *Rockets target US base in Iraq's Erbil*, 1 oktober 2020; Rudaw, *Drone attack hits Erbil International Airport*, 14 april 2021; Rudaw, *Explosives-laden drone hits Erbil International Airport*, 6 juli 2021.

¹³⁰ Vertrouwelijke bron, 18 juli 2021.

¹³¹ Rudaw, *Mortars fall near Erbil villages, no casualties: official*, 24 augustus 2021.

Aanvallen op Peshmerga

In maart en april 2021 werden twee locaties van de Peshmerga aangevallen die zich in betwist gebied bevonden.¹³² Bij de aanval in april 2021 raakte een burger gewond. De aanvallen werd niet opgeëist, waardoor het onduidelijk bleef wie de daders waren. Koerdische bronnen legden een link met vergelijkbare aanvallen door pro-Iraanse PMF-milities. Doordat in delen van de betwiste gebieden geen of weinig samenwerking tussen de Iraakse en de Koerdische veiligheidstroepen was, ontstond er een veiligheidsvacuüm waar ISIS gebruik van maakte. ISIS hield zich schuil in dit gebied en gebruikte het om van daaruit aanslagen voor te bereiden of uit te voeren. Het betreft onder andere het gebied rond Makhmour en het nabijgelegen Qarachogh-gebergte. Desondanks stond niet vast dat deze aanvallen (uitsluitend) het werk van ISIS waren.¹³³ In mei 2021 werd een *joint operation room* opgericht, waardoor de Iraakse en Koerdische veiligheidstroepen beter konden samenwerken om de veiligheidssituatie in het gebied te verbeteren.¹³⁴

1.2.4 *Buitenlandse troepen*

De internationale anti-ISIS coalitie ondersteunt de Iraakse en Koerdische troepen in hun gezamenlijke strijd tegen ISIS.¹³⁵ Daarnaast is er een NAVO-trainingsmissie, die maakte in de verslagperiode een begin met de geplande capaciteitsuitbreiding.¹³⁶

Aanvallen op buitenlandse troepen

De Amerikaanse troepen zijn in meerdere provincies in Irak gelegerd, waaronder in Bagdad, Erbil en Salaheddin (zie ook paragraaf 1.2.1 en 1.2.3). Vanuit verschillende kanten in de samenleving, maar met name vanuit de pro-Iraanse hoek, is er weerstand tegen de aanwezigheid van buitenlandse militairen in Irak. In januari 2020 nam het Iraakse parlement een motie aan die oproept tot het vertrek van de buitenlandse troepen.¹³⁷ In de verslagperiode zijn militairen, bases en konvooien in Bagdad en elders in het land meermaals doel geweest van aanvallen door milities die willen dat Amerikaanse en andere buitenlandse militairen zich volledig terugtrekken uit Irak. Hierbij zijn enkele Amerikanen, andere buitenlanders (in dienst van de Amerikanen) en Iraakse burgers om het leven gekomen.¹³⁸

¹³² Omdat het aanvallen op Peshmerga betrof, is de informatie in deze paragraaf van het ambtsbericht opgenomen. Hiermee wordt geen standpunt ingenomen over de betwiste status van het gebied en door welke regering dit gebied bestuurd zou moeten worden.

¹³³ Kurdistan 24, *Rocket attack targets Kurdish Peshmerga forces on Kirkuk-Erbil border*, 29 maart 2021; Kurdistan 24, *Civilian wounded in rocket attack targeting Kurdistan's Kifri area*, 18 april 2021. Zie ook paragraaf 1.2.6 van dit ambtsbericht.

¹³⁴ Rudaw, *In Makhmour, Iraqi and Kurdish forces collaborate against common enemy ISIS*, 25 mei 2021.

¹³⁵ Centcom (US Central Command), *Coalition forces meet with Peshmerga and ISF at JCCC*, 22 februari 2021; Global Coalition <https://theglobalcoalition.org/en/partners/> geraadpleegd 7 oktober 2021.

¹³⁶ NATO, *Relations with Iraq*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_88247.htm laatste update 1 juni 2021, geraadpleegd op 7 oktober 2021.

¹³⁷ Al-Jazeera, *Iraqi parliament calls for expulsion of foreign troops*, 5 januari 2020.

¹³⁸ The New York Times, *Rocket attack kills three US coalition members in Iraq*, 11 maart 2020; vertrouwelijke bron, 16 februari 2021; NRT, *One Dead in Rocket Attack on Iraq Base Hosting US Troops*, 3 maart 2021; Al-Jazeera, *Turkish forces attack PKK targets in northern Iraq*, 25 april 2021; BBC Monitoring News Alert (Facebook, Arabic), *Three rockets target Baghdad's Green Zone*, 8 juli 2021; vertrouwelijke bron, 11 juli 2021.

Het werd daarbij veelal niet duidelijk wie er precies achter de aanvallen zat, maar aangenomen werd dat dit veelal het werk was van pro-Iraanse milities. Hoewel de aanvallen gericht waren op militaire doelen, kwamen in de verslagperiode ook burgers om het leven bij deze aanvallen. Dit kwam met name doordat raketten gebruikt werden die niet heel precies op een doel afgesteld kunnen worden, waardoor ze in woonwijken terecht kwamen.¹³⁹ De *Iraqi Resistance Committee* (IRC) bracht eind mei 2021 een verklaring uit waarin zij dreigde de aanvallen op buitenlandse troepen op te voeren, omdat de gesprekken over het vertrek van de troepen naar haar mening faalden. Naar wordt aangenomen bestaat deze commissie uit pro-Iraanse milities, waaronder Kata'ib Hezbollah en Asa'ib Ahl al-Haq. In de dagen na de verklaring vonden enkele aanvallen plaats op buitenlandse militaire doelen.¹⁴⁰

In de nacht van 14 op 15 april 2021 werden zowel een Turkse basis op de Ninewavlake als de coalitiebasis bij de internationale luchthaven van Erbil het doelwit van een aanval. Bij de raketaanval op de Turkse basis kwam een Turkse militair om het leven. Doordat één van de raketten op een naburig dorp terecht kwam, raakten daar twee burgers gewond, onder wie een kind. Bij de coalitiebasis veroorzaakte de explosief-geladen drone alleen materiële schade. Bronnen maakten geen melding van bewijs aangaande de daders, maar meldden in verband met beide aanvallen dat de pro-Iraanse milities eisen dat zowel de Amerikaanse als de Turkse troepen Irak verlaten.¹⁴¹

Turkse militaire operaties

Verspreid over de verslagperiode voerde Turkije meerdere militaire operaties uit in het noorden van Irak, van Ninewa in het westen, tot Suleymaniyah in het oosten. Turkije verklaart met deze operaties de in Irak aanwezige PKK-cellen en de Iraans-Koerdische verzetspartij PJAK te bestrijden.¹⁴² In de eerste zeven maanden van 2021 zouden de operaties volgens het Turkse ministerie van Defensie ruim 1500 'terroristen hebben geneutraliseerd'.¹⁴³ De militaire confrontaties hadden directe gevolgen voor de burgers die in het grensgebied met Turkije wonen. Zo kwamen in 2020 minstens tien burgers om het leven, anderen raakten (zwaar) gewond. En doordat hun veiligheid bedreigd werd door met name de luchtaanvallen, verlieten inwoners van tientallen Koerdische, jezidi en christelijke dorpen (uit voorzorg) voor korte of langere tijd hun dorp. Een andere reden van hun vertrek was de vernieling van boomgaarden en grond waar zij hun vee lieten grazen of gewassen verbouwd als gevolg van de luchtaanvallen.¹⁴⁴

¹³⁹ Institute for the Study of War (ISW), *Iraq Situation Report: July 1-7, 2020*; Shafaq News, *Within 24 hours, four attacks target the US-led coalition in Iraq*, 15 april 2021; Shafaq News, *Another explosion targets a Logistics Convoy of the Global Coalition in Babel*, 1 augustus 2021.

¹⁴⁰ BBC Monitoring Report (Arabic), *Iraqi militias threaten to step up attacks against US troops*, 24 mei 2021; vertrouwelijke bron, 24 mei 2021.

¹⁴¹ Reuters, *Turkey says soldier killed in rocket attack in northern Iraq*, 14 april 2021; Rudaw, *Turkish soldier killed in rocket attack on Bashiqa base*, 14 april 2021; Bas News, *PM Barzani speaks with Iraqi leaders to hold Erbil attack perpetrators accountable*, 15 april 2021; Rudaw, *Villagers injured in Bashiqa rocket attack*, 15 april 2021.

¹⁴² Vertrouwelijke bron, 23 januari 2020; ACLED, *Turkey-PKK Conflict: Summer 2020*, 26 juni 2020; ISW, *Iraq Situation Report: July 1-7, 2020*; HRW, *Iraq: Turkish Airstrike Disregards Civilian Loss*, 22 juli 2020; Middle East Eye, *Fear and fury as Turkish air strikes devastate farmland in Iraq's Kurdish region*, 15 augustus 2020; Rudaw, *Turkey launches new operation in Duhok province*, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 25 april 2021; BBC Monitoring Report (Sorani Kurdish), *Turkish drone strike kills 'Iranian Kurdish rebel women'*, 22 juni 2021; Al-Jazeera, *Turkish soldier killed in mortar attack in northern Iraq*, 13 augustus 2021.

¹⁴³ Anadolu Agency, *124 terrorists neutralized in N.Iraq: Turkish defense chief*, 23 mei 2021; Rudaw, *More than 1,000 'terrorists neutralized' in northern Iraq since January: Turkish defense minister*, 27 juli 2021.

¹⁴⁴ HRW, *Iraq: Turkish airstrike disregards civilian loss*, 22 juli 2020; Rudaw, *'Turkish attack' kills two Iraqi border officials in northern Erbil province: Iraqi security cell*, 11 augustus 2020; Middle East Eye, *Fear and fury as Turkish air strikes devastate farmland in Iraq's Kurdish region*, 15 augustus 2020; Assyrian Policy Institute (API), *Caught in the crossfire: Assyrians and the Turkey-PKK conflict in Iraq*, 11 januari 2021; HRW, *World report 2021*; KurdPress, *Adham Barzani says Kurdistan Region is facing Turkey military occupation*, 31 mei 2021.

In juni 2021 voerde Turkije een luchtaanval uit op een vluchtelingenkamp in Makhmour. In dit kamp verblijven al jaren Turkse Koerden. Bij de aanval kwamen ten minste drie kampbewoners om het leven en raakten enkele gewond. Volgens Turkije is het kamp een broedplaats en schuilplaats voor terroristen.¹⁴⁵

1.2.5 Ordehandhaving en militias

De handhaving van orde en veiligheid is de taak van vier organen: het nationale leger, de contraterrorismedienst (*Counter Terrorism Service, CTS*), de *Popular Mobilisation Forces* (PMF) en de Peshmerga (de Koerdische strijdkrachten). Daarnaast zijn de federale politie en andere lokale diensten belast met het handhaven van de orde.¹⁴⁶ In de betwiste gebieden zijn de Peshmerga sinds eind 2017 in mindere mate aanwezig. De veiligheidssituatie is daar primair de verantwoordelijkheid van het Iraakse leger, federale en lokale politie en de PMF. In de verslagperiode werden gezamenlijke coördinatiecentra (*joint operation rooms*) opgezet in de betwiste gebieden, waar federale troepen samenwerken met de Peshmerga. De Peshmerga is geen eenheid, maar kan onderverdeeld worden in drie groepen: brigades die ondergebracht zijn bij het Ministerie van Peshmerga, brigades onder controle van de KDP-partij (de zogenoemde 80-brigades) en brigades onder controle van de PUK-partij (de zogenoemde 70-brigades).¹⁴⁷ Er loopt een internationaal hervormingsprogramma om de verschillende brigades te verenigen en deze bij het ministerie van Peshmerga onder te brengen.¹⁴⁸

Popular Mobilisation Forces (PMF)

De *Popular Mobilisation Forces* (PMF) zijn een formeel onderdeel van het Iraakse veiligheidsapparaat. De PMF is geen eensgezinde entiteit, maar omvat sjiitische militias die loyaal zijn aan de Iraakse ayatollah Ali al-Sistani, tribale militias van soenitische Arabieren en minderheden zoals Shabak, jezidi en christenen, en militias die door bronnen worden aangeduid als 'pro-Iraans' militias of militias die door Iran gesteund worden. Saraya al-Salam kan als aparte categorie binnen de PMF worden aangeduid: de militia die loyaal is aan de sjiitische geestelijke Muqtada al-Sadr. Daarnaast werden er splintergroepen gecreëerd om zo de verantwoordelijkheid voor bepaalde acties en aanslagen niet direct tot de militias te kunnen herleiden. Deze groepen moeten niet gezien worden als aparte organisaties maar opereren als onderdelen die belast zijn met een specifieke taak of activiteit, zoals het vernielen van drankwinkels en massagesalons en het uitvoeren van aanslagen op buitenlandse doelen.¹⁴⁹ Enkele militias die deel uitmaken van de PMF zijn door de Amerikanen aangemerkt als terroristische organisatie, onder meer Kata'ib Hezbollah (KH) en Asa'ib Ahl al-Haq (AAH).¹⁵⁰

¹⁴⁵ Reuters, *Turkish air strike kills at least three in refugee camp in Iraq*, 3 juni 2021; Al-Monitor, *Turkish attack near Makhmour camp extends anti-PKK operations deeper into Iraq*, 7 juni 2021.

¹⁴⁶ Oxford Analytica, *Securitized Middle East COVID-19 responses raise risks*, 27 juli 2020.

¹⁴⁷ Kirkuk Now, *The Peshmerga: We will be back to Mosul*, 25 mei 2021; vertrouwelijke bron, 31 mei 2021.

¹⁴⁸ Kurdistan 24, *Netherlands committed to Peshmerga Reform: Dutch Consul-General*, 16 maart 2021.

¹⁴⁹ Chatham House, *After Latest Turn, Is Muqtada al-Sadr Losing Influence in Iraq?*, 12 februari 2020; Oxford Analytica, *Iraqi premier and militias in slow burn confrontation*, 15 juli 2020; The Washington Institute, *Changing of the Guard: New Iraqi Militia Trends and Responses*, 19 januari 2021; The Washington Institute, *Profile: Saraya Awliya al-Dam*, 29 maart 2021; The Washington Institute, *Profile: Raba Allah*, 9 april 2021; vertrouwelijke bron, 9 augustus 2021. Voor een gedetailleerde beschrijving van een aantal militias wordt verwezen naar de profielschetsen van The Washington Institute: <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/series/militia-spotlight-profiles>

¹⁵⁰ ISW, *ISIS and Iranian backed militias compete to control Baghdad region*, 7 mei 2021, p1.

Op 3 januari 2020 voerden de Amerikanen een drone-aanval uit op de tweede man van de PMF en oprichter van de militie Kata'ib Hezbollah Abu Mahdi al-Muhandis¹⁵¹ en zijn Iraanse bondgenoot, generaal Qasem Suleimani van de Quds Force, die daarbij om het leven kwamen.¹⁵²

Een onderzoeksrapport van de Britse denktank *Chatham House* omschrijft de verhouding van de Iraakse autoriteiten tot de PMF. In wezen moeten desbetreffende milities worden gezien als uitgestrekte netwerken met tentakels in alle lagen van de overheid en de veiligheidssector. De milities zijn geïntegreerd in de Iraakse staat en politiek, maar nemen niet noodzakelijkerwijs altijd zitting in de formele regering. De PMF communiceren via een breed spectrum aan middelen, zoals televisiekanalen, kranten en sociale media. De PMF konden op steun rekenen van een groot deel van de Iraakse samenleving.¹⁵³ De politieke macht van de milities wordt bevestigd door andere bronnen. Anderzijds zou de populariteit van de milities onder delen van de bevolking afgenomen zijn, onder meer vanwege hun rol bij en optreden tijdens de demonstraties eind 2019 en in 2020. De politieke takken van sjiitische milities, met name Badr, hebben veel controle over het ministerie van Binnenlandse Zaken.¹⁵⁴ In een ander rapport stelt Chatham House dat (ook in Irak) de lijn tussen de staat en niet-statelijke actoren vaag is, omdat gewapende groepen, maatschappelijke organisaties en sociale leiders en hun organisaties activiteiten uitvoeren die doorgaans geassocieerd worden met de staat, zoals het verstrekken van diensten, het innen van belasting en het bepalen van bewegingsvrijheid.¹⁵⁵ De PMF is in meer of mindere mate aanwezig in Noord-Irak (waaronder de op ISIS heroverde gebieden) en Zuid-Irak. Ook in Bagdad zijn PMF-milities present, waar zij samenwerken met het Iraakse leger.¹⁵⁶

In gebieden waar meerdere veiligheidsactoren aanwezig zijn, kan het voor burgers onduidelijk zijn wie welk mandaat heeft. In de praktijk kwam het voor dat burgers afgeperst werden door beschermingsgeld¹⁵⁷ te moeten betalen of een onofficiële vorm van belasting, onder meer bij controleposten en grensposten. Ook op de toegangswegen tot Bagdad kwam het voor dat men bij controleposten geld moet betalen. Niet-sjiitische burgers kunnen wantrouwend zijn jegens (voornamelijk) sjiitische veiligheids- en ordetroepen, zoals de PMF en federale politie.¹⁵⁸ Een andere bron gaf in dit verband aan dat burgers in het hele land, of ze nu tot de sociale basis van de PMF behoren of meer tegen de aanwezigheid van de PMF zijn, uit praktische overwegingen hun toevlucht zoeken tot de PMF. Om de Iraakse bureaucratie te omzeilen, wendden zij zich tot de PMF om zaken geregeld te krijgen.¹⁵⁹

¹⁵¹ Dit was zijn *nom de guerre*. Zijn echte naam was Jamal Jafaar Mohammed Ali Ebrahimi.

¹⁵² Oxford Analytica, *A new US-Iran war will play out in Iraq and beyond*, 3 januari 2020; The Guardian, *Abu Mahdi al-Muhandis: Iraqi killed in US strike was key militia figure*, 3 januari 2020.

¹⁵³ Chatham House, *Networks of power. The PMF and the state in Iraq*, februari 2021.

¹⁵⁴ Oxford Analytica, *Iraqi premier and militias in slow burn confrontation*, 15 juli 2020; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; vertrouwelijke bron, 9 augustus 2021.

¹⁵⁵ International Crisis Group, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020, p14; Chatham House, *Networks of power. The PMF and the state in Iraq*, februari 2021, p31; Chatham House, *Where is the state in Iraq and Lebanon?*, april 2021, p10-13, 18-21.

¹⁵⁶ Zie de paragrafen waarin de veiligheidssituatie in Irak wordt beschreven.

¹⁵⁷ Bijvoorbeeld winkeleigenaren werden gedwongen beschermingsgeld te betalen, als ze dat niet doen, zouden hun winkels 's nachts niet veilig zijn.

¹⁵⁸ Carnegie, *The transformation of the Iraqi-Syrian border: from a national to a regional frontier*, maart 2020; International Crisis Group, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020, p12-14; Oxford Analytica, *Iraqi premier and militias in slow burn confrontation*, 15 juli 2020; Al-Monitor, *Kataib Hezbollah controls access points to key Iraqi border city*, 17 april 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; Clingendael, *Trapped in a vicious cycle. Factors of instability in the Nineveh Plains*, mei 2021, p11; vertrouwelijke bron, 9 augustus 2021.

¹⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 25 februari 2021.

Bescherming tegen geweld door milities

Met name vanwege het geweld dat gebruikt is tegen de demonstranten in Bagdad en Zuid-Irak, werd zichtbaar dat gewapende milities veelal straffeloos kunnen handelen. In de eerste zeven maanden van de massale demonstraties (oktober 2019 – april 2020) kwamen volgens de VN 487 personen bij de demonstraties om het leven. Meer dan zeventuizend personen raakten gewond. Dit werd veroorzaakt door hardhandig optreden van de veiligheidstroepen en wat de VN aanduidt als 'ongeïdentificeerde gewapende elementen', door slachtoffers en getuigen vaak bestempeld als milities. Ook vonden er gerichte moorden plaats op activisten en personen met een prominente rol bij de demonstraties. De VN rapporteerden 48 gerichte aanslagen of pogingen daartoe op activisten en demonstranten tussen 1 oktober 2019 en 15 mei 2021. Hierbij kwamen 32 personen om het leven, veelal het gevolg van gerichte beschietingen door 'ongeïdentificeerde gewapende elementen'. Hoewel de Iraakse staat haar best deed de gewonde demonstranten goede medische zorg te verschaffen, vond er geen grondig strafrechtelijk onderzoek en vervolging plaats van de daders van het dodelijk geweld tegen demonstranten en de gerichte moorden.¹⁶⁰

De Iraakse autoriteiten zijn niet in staat de demonstranten en andere burgers adequaat tegen geweld van de (naar wordt aangenomen pro-Iraanse) milities te beschermen. In delen van Irak is de aanwezigheid en invloed van de milities dermate groot dat zij in dat gebied feitelijk de macht hebben. Het Iraakse leger of de contraterrorismediendienst CTS heeft geen of beperkte toegang tot of invloed in deze gebieden. Het betreft onder meer delen van Anbar, de zuidelijke toegangsweg naar Bagdad tot en met Jurf al-Sakhr en delen van Diyala.¹⁶¹ Met name pro-Iraanse milities zouden een verdeel-en-heerstactiek toepassen, waarbij zij hun aanslagen toeschrijven aan ISIS, om zo strafvervolgning te ontlopen. Anderzijds zou ISIS zich in voorkomende gevallen vermommen in PMF-uniformen, om zo het gevoel van de soennitische bevolking dat de PMF hun macht misbruikt verder te voeden.¹⁶²

In mei 2021 werd Qassem Muslih gearresteerd. Hij is de aanvoerder van de al-Tafuf PMF-militie uit Anbar. De arrestatie was opvallend, omdat niet eerder een dergelijk hooggeplaatste PMF-aanvoerder werd gearresteerd. In reactie hierop lieten PMF-brigades hun aanwezigheid in de Internationale Zone blijken en omsingelden zij de ambtswoning van de premier.¹⁶³ Dertien dagen later werd Muslih op vrije voeten gesteld. Er was aanvankelijk onduidelijkheid over de aanleiding voor de arrestatie. Uit verklaringen van het hoofd van de Hoge Raad in juli 2021 bleek dat Muslih verdacht werd van betrokkenheid bij de moord op activist al-Wazni. Muslih werd vrijgelaten omdat er onvoldoende bewijs tegen hem was.¹⁶⁴

¹⁶⁰ UNAMI, *Human Rights Violations and Abuses in the Context of Demonstrations in Iraq - October 2019 to April 2020*, augustus 2020, p14, 27; Government of Iraq, *Prime Minister Mustafa Al-Kadhimi receives a new group of wounded protesters returning from medical treatment abroad*, 18 februari 2021; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p 4, 8, 13, 15-16, 18; vertrouwelijke bron, 30 mei 2021; The Washington Institute, *Sistani vs. the Militias: The Future of Iraqi Sovereignty*, 14 september 2021.

¹⁶¹ UNAMI, *Human Rights Violations and Abuses in the Context of Demonstrations in Iraq. October 2019 to April 2020*, augustus 2020, p27; Vertrouwelijke bron, 22 april 2021; vertrouwelijke bron, 10 mei 2021.

¹⁶² Vertrouwelijke bron, 22 april 2021; ISW, *ISIS and Iranian backed militias compete to control Baghdad region*, 7 mei 2021.

¹⁶³ Shafaq News, *Commander of PMF operations in Al-Anbar Governorate, Qassem Muslih was released*, 26 mei 2021.

¹⁶⁴ BBC Monitoring Report (Al Sumaria TV, Arabic), *Iraq reopens Baghdad's Green Zone following unrest*, 27 mei 2021; The Washington Institute, *Iraqi Militias Try, and Fail, to Intimidate the Government*, 27 mei 2021; vertrouwelijke bron, 7 juni 2021; INA, *Zidane issues an arrest warrant for the killers of Al-Hashemi*, 8 juli 2021.

In een commentaar op de website *War on the Rocks* werd gesteld dat dit incident niet zozeer de zwakte van de Iraakse staat ten opzichte van de PMF toont, als wel dat de PMF zwakker is geworden en intern verdeeld is, met name sinds de fatale drone-aanval op hun leider Muhandis in januari 2020.¹⁶⁵ In 2020 hadden PMF-milities bij twee verschillende arrestaties eveneens hun onvrede geuit met de gang van zaken. In juni 2020 arresteerden de autoriteiten een aantal leden van Kata'ib Hezbollah in verband met het voorbereiden van raketaanvallen op Amerikaanse doelen. De militie liet haar kracht zien door de Internationale Zone binnen te trekken en bij de presidentiele ambtswoning vrijlating van hun leden te eisen. Hierdoor werden de gearresteerde militieleden binnen enkele dagen weer vrijgelaten en vond er geen strafrechtelijk onderzoek tegen hen plaats.¹⁶⁶ In december 2020 werden enkele leden van Asa'ib Ahl al-Haq opgepakt vanwege vermeende betrokkenheid bij aanvallen op de Internationale Zone en de daar gelegen Amerikaanse ambassade. Daarop volgde een mobilisatie van gewapende mannen in het oosten van Baghdad. Asa'ib Ahl al-Haq ontkende later enige betrokkenheid hierbij.¹⁶⁷

Rekrutering

De VN sprak in haar conclusies over kinderen en het gewapend conflict in Irak van een significante afname van rekrutering of gebruik van kinderen door de PMF-milities en Iraakse troepen.¹⁶⁸ In een ander rapport vermeldde de VN dat zij sinds 2016 tot en met december 2019 geen nieuwe gevallen van rekrutering of gebruik van kinderen door de PMF heeft gedocumenteerd.¹⁶⁹ Hoewel de informatie daarmee dateert van voor deze verslagperiode, is het noemenswaardig, omdat de rapporten geen melding maken van enig geval van gedwongen rekrutering van kinderen.

Ook aangaande volwassenen waren er geen berichten van gedwongen rekrutering door het Iraakse leger of de milities. Bronnen geven in dit verband aan dat de tijd van massale rekrutering voorbij is en dat de milities deze methode niet nodig hebben. Integendeel, in de verslagperiode vonden in verschillende provincies demonstraties plaats van ontslagen PMF-leden die hun baan terugwisten. Mannen hebben verschillende motieven om zich aan te melden bij de milities, vanuit een ideologisch standpunt of om een inkomen te generen.¹⁷⁰

¹⁶⁵ War on the Rocks, *Warning Signs: Qassem Musleh and Iraq's Popular Mobilization Forces*, 4 augustus 2021. Het commentaar stelt dat er sprake is van onderlinge competitie binnen de PMF, waarbij de verschillende milities eropuit zijn om hun privileges veilig te stellen en hun status te behouden. Het militaire vertoon in de Internationale Zone vanwege de arrestatie van Musleh was niet zo krachtig als de PMF deed voorkomen: het waren nauwelijks meer manschappen dan normaal en overnemen van controleposten was vreedzaam gegaan na een besluit van de premier. Daarnaast kan de vrijlating van Musleh niet worden toegeschreven aan dit machtsvertoon, nu hij pas twee weken later, na een juridisch onderzoek, werd vrijgelaten.

¹⁶⁶ The Washington Institute, *Testing Iraq's Ability to Crack Down on Anti-U.S. Terrorism*, 26 juni 2020.

¹⁶⁷ Al-Monitor, *Iraqi government arrests suspects after rockets aimed at US Embassy*, 22 december 2020; Kurdistan 24, *Iraqi PM warns Iran-backed militia of 'decisive confrontation'*, 26 december 2020; The Jamestown Foundation, *Iran's Resistance Axis Rattled by Divisions: Asaib Ahl al-Haq's Leader Rejects the Ceasefire in Iraq*, Terrorism Monitor Volume: 19 Issue: 3, 12 februari 2021; Al-Monitor, *Iraq finally makes arrests over killing of anti-government protestors*, 15 februari 2021.

¹⁶⁸ UN Security Council, *Working group on children and armed conflict. Conclusions on children and armed conflict in Iraq S/AC.51/2020/4*, 24 juli 2020, p1, 4 en 6.

¹⁶⁹ UN Security Council, *Children and armed conflict. Report of the Secretary-General A/74/845-S/2020/525*, 9 juni 2020, p12.

¹⁷⁰ The International Institute for Strategic Studies (IISS), *Iran's Networks of Influence in the Middle East. Chapter Four: Iraq (p121-158)*, november 2019; Chatham House, *Networks of power*, februari 2021, p14; BBC Monitoring Report, *Dismissed paramilitaries protest in Iraq to be reinstated*, 25 april 2021; BBC Monitoring Report, *Dismissed paramilitaries protest in Iraq's Dhi Qar*, 30 mei 2021.

Ontheemden uit het district Sinjar hadden verschillende redenen om niet terug te keren naar hun oorspronkelijke woongebied. Eén van de redenen die genoemd werd, was de vrees dat de jongeren mogelijk sociale en financiële druk zouden ervaren om zich aan te sluiten bij een gewapende groepering in het district.¹⁷¹

In tegenstelling tot de vorige verslagperiode waren er in onderhavige verslagperiode geen berichten dat milities voormalige ISIS-leden rekruteerden.

1.2.6

ISIS (Islamic State in Iraq and Syria)

De *Islamic State in Iraq and Syria*¹⁷² (verder aangeduid als ISIS) wordt sinds 2017 beschouwd als territoriaal verslagen in Irak. Dit neemt echter niet weg dat ISIS zich nog op tal van plaatsen in het land schuilhoudt en in staat is om aanslagen uit te voeren. Rond de derde verjaardag van de territoriale overwinning publiceerde ISIS propaganda waarin de groep die overwinning betwist, onder verwijzing recente activiteiten. De groep verwees daarin expliciet naar Diyala als hun "jachtterrein" en naar hun aanslagen op economische doelen, zoals olie-installaties.¹⁷³ ISIS-cellen waren met name aanwezig in het noorden en zuidwesten van de provincie Anbar, de provincie Ninewa, het zuiden en westen van de provincie Kirkuk, Salaheddin en Diyala (en het onherbergzame grensgebied tussen deze provincies, de Hamrin bergketen) en aan de randen van Bagdad (ook wel de *Baghdad Belt* genoemd). Daarnaast waren er vele berichten van ontmantelde ISIS-cellen in zowel federaal Irak als in de Koerdische regio. ISIS hield zich met name schuil in rurale, soms onherbergzame, locaties in de betwiste gebieden. Het veiligheidsvacuüm dat eind 2017 was ontstaan in de betwiste gebieden bleef ISIS gebruiken, door zich in die gebieden te hergroeperen en vanuit daar aanslagen te plegen. Andere gebieden waar ISIS-cellen zich ophouden liggen in de nabijheid van grote steden als Bagdad en Kirkuk. Het gebied waarin ISIS zich schuilhield en van waaruit zij aanslagen uitvoerde, is daarmee qua verspreiding over het land vergelijkbaar met de vorige verslagperiode. Ook het soort aanslagen waartoe ISIS in staat was, is gelijk gebleven sinds 2017. ISIS was, evenals in de vorige verslagperiode, in staat complexe aanslagen uit te voeren in het land en enkele grote aanslagen in Bagdad.¹⁷⁴ Zie ook paragraaf 1.2.1.

Ondanks onvrede bij de bevolking, hetgeen zich uitte in demonstraties verspreid over het land, en sektarische polarisering in de politiek en samenleving, zouden (soennitische) Irakezen in ISIS geen oplossing meer zien. In de jaren 2011-2014 had ISIS nog op enige steun van de bevolking kunnen rekenen, die al het vertrouwen in de overheid was verloren en zich achtergesteld voelde.

¹⁷¹ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2021.

¹⁷² ISIS noemt zichzelf sinds het uitroepen van een grensoverschrijdend kalifaat in Syrië en Irak 'Islamitische Staat' (IS). ISIS wordt ook wel aangeduid met ISIL (Islamitische Staat in Irak en de Levant) of met Daesh/Da'ish (de Arabische benaming van ISIS, voluit: *al-Dawla al-Islamiya fi al-Iraq wa al-Sham*). In dit ambtsbericht zal de organisatie worden aangeduid met ISIS.

¹⁷³ BBC Monitoring Report (Rocketchat messaging service, Arabic), *IS mocks anniversary of its 'defeat' in Iraq*, 10 december 2020.

¹⁷⁴ EPIC, *Iraq Security and Humanitarian Monitor, 9-16 april 2020*; International Crisis Group, *When measuring ISIS's "resurgence", use the right standard*, 13 mei 2020; Emirates Policy Center (EPC), *ISIS strategy in Iraq*, 5 januari 2021; Oxford Analytica, *Reviving Islamic State faces Iraq security crackdown*, 21 januari 2021; UN Security Council (SC), *Implementation of resolution 2522 (2020), S/2021/120*, 8 februari 2021; Shafaq News, *Iraqi army deploys reinforcements to Tarmiyah-Dujail borders*, 21 februari 2021; Rudaw, *Six ISIS militants arrested in Iraq, the Kurdistan Region*, 8 maart 2021; Rudaw, *ISIS members arrested in Baghdad and Kirkuk*, 17 maart 2021; NINA, *A number of terrorists arrested in a number of provinces*, 23 maart 2021; Kurdistan24, *Kurdistan Region announces it arrested ISIS cell planning attack on Erbil*, 12 april 2021; Rudaw, *Five suspected ISIS militants arrested in Erbil: Security council*, 13 april 2021; Rudaw, *22 suspected ISIS members arrested in past three months: Sulaimani Asayish*, 20 april 2021; BBC Monitoring Report (Nalia Radio and TV website – Sorani), *Kurds to join Iraqi army to fight Islamic State in disputed areas*, 14 mei 2021; BBC Monitoring Report (Rudaw, Kurdish), *Iraqi Kurdish forces say arrested eight IS members*, 29 juli 2021.

Overigens schuwden ISIS-families die terugkeerden naar Irak vanuit kamp al-Hol in Syrië niet om hun blijvende steun voor ISIS te uiten.¹⁷⁵

Aanslagen en slachtoffers

In de gehele verslagperiode voerde ISIS op meerdere locaties complexe aanvallen uit op Iraakse strijdkrachten (waaronder PMF-milities), Peshmerga en burgers. Vanaf april 2020 was er een toename in het aantal aanslagen door ISIS in vergelijking met de voorgaande wintermaanden. Deze aanvallen maakten vooral slachtoffers onder de Iraakse veiligheidstroepen, waaronder PMF en politie, maar waren ook gericht tegen burgers. Op 1 mei 2020 voerde ISIS de meeste complexe aanval in lange tijd uit op PMF-troepen in Salaheddin, waarbij ten minste tien paramilitairen gedood werden. In de loop van het derde kwartaal van 2020 was het aantal aanslagen weer terug op het niveau van het eerste kwartaal van 2020.¹⁷⁶ In 2021 was een toename van ISIS-slagen in de vastenmaand Ramadan, die liep dat jaar van 13 april tot 12 mei. Een toename in de maand Ramadan kan verklaard worden door het geloof onder jihadististen dat aanvallen (in het laatste deel van die maand) zwaarder meetellen als geloofsdaad. In de maand Ramadan pleegde ISIS ruim drie keer meer aanslagen¹⁷⁷ dan in de maand daarvoor.¹⁷⁸ Ook in de rest van het tweede kwartaal van 2021 claimde ISIS de verantwoordelijkheid voor aanslagen, waaronder enkele in (de directe omgeving van) Bagdad.¹⁷⁹ Bij een zelfmoordaanslag op een markt in de wijk Sadr City, aan de vooravond van het islamitische feest *Eid al-Adha*, kwamen in juli 2021 minstens 35 mensen om het leven. ISIS eiste de verantwoordelijkheid voor de aanslag op.¹⁸⁰

In de verslagperiode kwamen burgers om het leven bij aanslagen door ISIS of raakten zij gewond, anderen werden het slachtoffer van ontvoering, hetgeen kon uitlopen op moord. De volgende voorbeelden geven een beeld van het geweld door ISIS jegens burgers. Een dubbele zelfmoordaanslag op een markt in Bagdad in januari 2021 die tientallen burgerlevens eiste, werd opgeëist en toegeschreven aan ISIS. Daarnaast voerde ISIS gerichte aanvallen op burgers die zij beschuldigden van het werken bij of met Iraakse veiligheidstroepen, waaronder de PMF-milities. Ook enkele *mukhtars* (dorpshoofden) werden het slachtoffer van gerichte aanslagen door ISIS.¹⁸¹ In maart 2021 doodde ISIS ten minste acht personen, waarvan zes familieleden (vier mannen en twee vrouwen) in de provincie Salaheddin op beschuldiging van het werken of spioneren voor de PMF. Naar verluidt was de hoofdverdachte eerder het dorp uitgezet vanwege zijn terroristische daden en was hij op wraak uit.¹⁸²

¹⁷⁵ ALCED, *A sudden surfacing of strength: evaluating the possibility of an IS resurgence in Iraq and Syria*, 24 juli 2020; Rudaw, *Mixed reception for ISIS-linked Iraqi families returning from Syria*, 27 mei 2021.

¹⁷⁶ Al-Monitor, *Islamic State ramps up attacks in Iraq during Ramadan*, 3 mei 2020; EPIC, *Iraq Security and Humanitarian Monitor*, 9-16 april 2020; Middle East Institute, *ISIS's dramatic escalation in Syria and Iraq*, 4 mei 2020; International Crisis Group, *When measuring ISIS's "resurgence", use the right standard*, 13 mei 2020; International Crisis Group, *CrisisWatch Database*, januari – december 2020; Oxford Analytica, *Islamic State may see a limited Iraq-Syria resurgence*, 13 januari 2021; BBC Monitoring Report, *Suspected IS attacks target Iraqi Kurdish forces*, 12 mei 2021.

¹⁷⁷ Absolute aantallen variëren van 123 tot 192 aanslagen in Irak in de maand Ramadan.

¹⁷⁸ Shafaq News, *ISIS targets a security checkpoint in Kirkuk*, 6 mei 2021; BBC Monitoring Report (Rocketchat messaging service – Arabic), *Islamic State claims over 300 attacks during Ramadan*, 15 mei 2021; BBC Monitoring Report, *IS attacks surge during Ramadan*, 19 mei 2021.

¹⁷⁹ BBC Monitoring Report (Telegram, Arabic), *IS claims responsibility for deadly ambush north of Baghdad*, 2 mei 2021; BBC Monitoring Report (Telegram, Arabic), *IS claims deadly blast in Baghdad*, 4 juni 2021.

¹⁸⁰ Al-Jazeera, *Baghdad bombing: 35 killed in attack on packed Iraq market*, 19 juli 2021.

¹⁸¹ International Crisis Group, *When measuring ISIS's "resurgence", use the right standard*, 13 mei 2020; Rudaw, *ISIS members involved in Baghdad double suicide bombing killed: Iraqi PM*, 2 februari 2021; Shafaq News, *Two found dead after being kidnapped by ISIS a few days ago*, 23 maart 2021; Amnesty International, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p196.

¹⁸² BBC Monitoring, *IS claims killing six family members, including two women, in Iraq*, 12 maart 2021; Shafaq News, *Security forces concludes inquiries into "al-Bu Dor massacre"*, 12 maart 2021; CNN, *ISIS behind brutal attack in*

In die gebieden waar een veiligheidsvacuüm was vanwege de afstand tussen posities van de Iraakse en Koerdische legers kwam het voor dat ISIS personen ontvoerde uit financieel winstbejag. Als de ontvoerde persoon echter voor het Iraakse of Koerdische veiligheidsapparaat werkzaam was, zou hij direct gedood worden en zou er geen losgeld gevraagd worden.¹⁸³ Begin augustus 2021 rapporteerden Koerdische bronnen van een veiligheidsincident in de omgeving van Makhmour. ISIS had op de weg van Makhmour naar Erbil een nepcontrolepost opgezet waar zij vermomd als Iraakse soldaten burgers, zowel Koerden als Arabieren, hadden beschoten en ontvoerd. Eén burger werd gedood. Enkele dagen later zouden ten minste twee ontvoerde personen vrijgelaten zijn. Er bestond onduidelijkheid over het feit of er losgeld was betaald of niet.¹⁸⁴

Gewelddadige confrontaties tussen ISIS en Iraakse veiligheidstroepen, waaronder PMF-milities, waren zowel defensief als offensief, van beide kanten. Dit leidde aan beide zijden tot doden en gewonden. Begin 2021 voerden de Iraakse strijdgroepen meerdere militaire operaties uit in samenwerking met de internationale anti-ISIS-coalitie in de betwiste regio Gwer-Makhmour, met name het Qarachogh-gebergte, en in het Hamrin-gebergte, dat zich uitstrekt over Diyala, Kirkuk en Salaheddin. ISIS hield zich in die gebieden schuil omdat er feitelijk een stuk niemandsland was ontstaan tussen de locaties van de Iraakse troepenmacht en die van de Koerdische regio.¹⁸⁵

ISIS pleegde ook aanslagen op economische doelen, zoals olieraffinaderijen, en saboteerde meermaals het elektriciteitsnetwerk. Mogelijk pleegden ook andere groepen aanslagen op de Iraakse infrastructuur. Niet in alle gevallen stond onomstotelijk vast dat ISIS de dader van de sabotage was.¹⁸⁶

Salah al-Din province, Iraq military says, 13 maart 2021; Rudaw, *ISIS claims responsibility for killing Iraqi family*, 13 maart 2021.

¹⁸³ Al-Monitor, *Kidnappings continue in Iraq's disputed territories*, 29 september 2020.

¹⁸⁴ BBC Monitoring Report (Kurdish), *Kurdish media say IS abducted nine in Iraq's Makhmour*, 7 augustus 2021; Rudaw, *ISIS sets up fake checkpoint in Makhmour, abducts at least five*, 7 augustus 2021; Rudaw, *Two hostages released by ISIS in Makhmour*, 12 augustus 2021.

¹⁸⁵ Rudaw, *Five Iraqi militiamen killed by ISIS in Diyala state media*, 2 februari 2021; Rudaw, *Security vacuum in disputed territories still hotspot for ISIS activity, says Iraqi military spokesperson*, 19 februari 2021; Rudaw, *Two week long operation in Makhmour kills 27 ISIS militants: spox*, 23 maart 2021; BBC Monitoring (Report), *Iraqi forces kill 27 IS militants in massive operation*, 24 maart 2021; Middle East Monitor, UK: *RAF conducted 10-day air strike operation on Daesh in Iraq*, 9 april 2021; BBC Monitoring Report (Telegram), *IS claims responsibility for deadly ambush north of Baghdad*, 2 mei 2021; BBC Monitoring Report, *Iraqi forces make headway on coordination in disputed areas*, 18 mei 2021.

¹⁸⁶ BBC Monitoring Report (Rocketchat messaging service, Arabic), *IS claims rocket attack on Iraq oil refinery*, 29 november 2020; Reuters, *Islamic State claims responsibility for rocket attack on Iraqi power station*, 27 juni 2021; Shafaq News, *ISIS attack in Khanaqin knocks out power in three sub-districts*, 31 juli 2021; Shafaq News, *At least 13 transmission towers were attacks within 48 hours, statement says*, 5 augustus 2021.

2 Identiteit, nationaliteit en documenten

Voor informatie over de Iraakse identiteitsdocumenten, zoals de nationaliteitsverklaring en de identiteitskaart (variant zonder chip), en andere documenten die van belang zijn in het dagelijks leven van Iraakse burgers, waaronder het aanvraagproces, wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht over Irak van december 2019.¹⁸⁷ Op de website van het Iraakse Ministerie van Buitenlandse Zaken onder *Consular Services* staan de procedures vermeld voor het aanvragen van verschillende (identiteits)documenten vanuit het buitenland.¹⁸⁸

*Unified national ID card*¹⁸⁹

Hoewel meer en meer Irakezen in de verslagperiode in het bezit kwamen van een *unified national ID-card* voorzien van een chip met biometrische gegevens, bleef dit proces vertraagd door een aantal factoren. In bepaalde regio's, waaronder Ninewa, had men niet direct overal de beschikking over de benodigde apparatuur om biometrische gegevens¹⁹⁰ mee af te nemen. In januari 2021 werden in twee (sub-)districten van Ninewa, Zummar en Rabia, kantoren voor burgerzaken heropend, waardoor ook daar de *unified national ID-card* verstrekt kon gaan worden. Daarnaast had de coronapandemie invloed op de uitrol. Doordat er meerdere periodes van *lockdown* waren geweest, waren ook de directoraten belast met de uitgifte van identiteitsdocumenten voor periodes van enkele weken gesloten geweest. In die periodes was de afgifte van documenten tijdelijk niet mogelijk.¹⁹¹

In verband met het afnemen van een irisscan is het momenteel nog niet mogelijk om een *unified national ID-card* vanuit Nederland aan te vragen. Het is onbekend of het vanuit andere landen wel mogelijk is.¹⁹²

Stempas nationale verkiezingen

In verband met de geplande parlementaire verkiezingen van oktober 2021 moesten stemgerechtigden zich voor 15 april 2021 melden bij één van de ruim duizend kantoren van de *Independent High Electoral Commission* (IHEC, *al-Mufawadhiyah al-Uliya al-Mustaqilah li al-Intikhabat*) verspreid over het hele land om zich als kiezer te laten registreren en hun stempas te laten vervangen door een pas met biometrische gegevens en eventueel gewijzigde gegevens door te geven, zoals woonadres. Daarnaast zette IHEC mobiele teams in voor het kiezersregistratieproces. Oude stempassen zonder biometrische gegevens zijn niet langer geldig en moesten worden vervangen door stempassen voorzien van een foto en tien vingerafdrukken van de stemgerechtigde. Bij de aanvraag van een nieuwe stempas moet de aanvrager zijn identiteit aantonen en als hij al in het bezit was van een stempas, deze inleveren. Een persoon die zijn oude stempas niet vervangen heeft door een biometrische pas, kan op de verkiezingsdag gaan stemmen met zijn oude pas als hij ter plekke zijn biometrie laat afnemen.

¹⁸⁷ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019, p29-33.

¹⁸⁸ Republic of Iraq – Ministry of Foreign Affairs, <https://www.mofa.gov.iq/en/> geraadpleegd op 6 mei 2021.

¹⁸⁹ In bronnen ook genoemd als: *Iraqi National Identity Card* (INID) en *new Iraqi ID card*.

¹⁹⁰ Kleurenfoto, vingerafdrukken van alle tien de vingers en een irisscan. The Danish Immigration Service en Landinfo, *Kurdistan Region of Iraq (KRI). Report on issuance of the new Iraqi ID card*, november 2018, p7. *Iraq (KRI) Report on issuance of the new Iraqi ID card*, november 2018.

¹⁹¹ Kurdistan 24, *KRG sees 'pivotal year' for domestic reform, says Prime Minister Masrour Barzani*, 10 februari 2021; vertrouwelijke bron, 11 maart 2021; UNHCR, *Iraq. IDP's – Civil & Identity documentation (Jan-Mar 2021)*; Amnesty International, Report 2020/21, 6 april 2021, p198.

¹⁹² Vertrouwelijke bron, 4 juni 2021.

Begin oktober 2021 waren ruim 15 miljoen stempassen uitgegeven, op een totaal van ruim 25 miljoen stemgerechtigden. Eind april 2021 maakte IHEC bekend dat personen die in het bezit zijn van biometrische stempassen die gebruikt waren voor eerdere verkiezingen, deze bij de verkiezingen van oktober 2021 kunnen gebruiken zonder eerst hun gegevens bij IHEC te updaten.¹⁹³

Public Distribution System (PDS)

Met een rantsoenkaart van het *Public Distribution System (PDS)* kunnen Iraakse gezinnen steun in natura krijgen van de Iraakse staat. In 2019 was Irak begonnen met het digitaliseren van het distributiesysteem en de rantsoenkaart. In de verslagperiode werd in de provincie Najaf een applicatie voor op een mobiele telefoon met internettoegang (*smartphone*) beschikbaar gesteld. Middels deze applicatie kan de burger vanuit huis wijzigingen in de gezinssituatie doorvoeren. Voor toegang tot de applicatie is het nodig om eenmalig naar een PDS-kantoor te gaan, waar de benodigde persoonlijke QR-code verkregen kan worden, waarmee de applicatie geactiveerd kan worden. Het persbericht maakte geen melding van uitrol van deze applicatie in de rest van het land.¹⁹⁴

Het ontbreken van documenten

Voor elke Iraakees geldt dat hij om binnen Irak te reizen bij een controlepost zijn identiteit moet kunnen aantonen met een officieel document. Kan hij dit niet, dan loopt hij het risico in bewaring gesteld te worden tot hij zijn identiteit kan aantonen.¹⁹⁵ Geraadpleegde bronnen gaven niet expliciet aan welke documenten niet gebruikt kunnen worden om de identiteit aan te tonen bij een controlepost. Eén vertrouwelijke bron gaf aan dat het paspoort, de woonverklaring of één van de Iraakse documenten (zonder dit te specificeren) gebruikt kunnen worden.¹⁹⁶ Een andere bron gaf aan dat de stempas (voorzien van biometrische gegevens) door de autoriteiten erkend is als een officieel identiteitsdocument. In de praktijk kan het bij een controlepost voorkomen dat als iemand enkel zijn stempas toont, toch om een tweede identiteitsdocument wordt gevraagd.¹⁹⁷ Voor toegang tot gezondheidszorg en staatsonderwijs, aangifte van geboorte, het huren van een woning, woonregistratie en bij het aangaan van een arbeidsovereenkomst moet een Irakese burger identiteitsdocumenten kunnen overleggen.¹⁹⁸

Daarnaast kan het ontbreken van documenten leiden tot staatloosheid. Dit risico is met name aanwezig voor kinderen van wie de geboorte nooit geregistreerd is bij de Iraakse autoriteiten. Dit kwam voor in gebieden die onder controle van ISIS stonden, bij kinderen die geboren zijn uit verkrachting, kinderen van wie de vader een buitenlandse ISIS-strijder was en kinderen van wie beide ouders onbekend zijn.¹⁹⁹

¹⁹³ UNAMI, *Report No. 6 on Iraq's Electoral Preparations and Processes*, 8 maart 2021; UNAMI, *Iraq's Electoral Preparations and Processes – Report no. 7*, 9 april 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; vertrouwelijke bron, 17 augustus 2021; Rudaw, *Nearly 90% of voting cards have been picked up: official*, 6 oktober 2021; vertrouwelijke bron, 8 oktober 2021.

¹⁹⁴ WFP News Release, *WFP and the Iraqi Ministry of Trade launch a food ration smartphone app for 1.6 million people in Iraq*, 27 juni 2021.

¹⁹⁵ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

¹⁹⁶ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

¹⁹⁷ Vertrouwelijke bron, 17 augustus 2021.

¹⁹⁸ HRW, *World report 2021*.

¹⁹⁹ UNICEF en UNAMI, *Analysis of the legal framework governing civil documentation in Iraq*, ongedateerd.

Verschillende (internationale) organisaties en instanties, waaronder UNHCR, boden ontheemden hulp om identiteitsdocumenten aan te vragen. Hierdoor was het niet nodig voor de ontheemden om naar hun oorspronkelijke woongebied te reizen om aldaar documenten aan te vragen. Als onderdeel van het sluiten van ontheemdenkampen in federaal Irak zouden de ontheemden hulp hebben ontvangen van de autoriteiten voor het aanvragen van de ontbrekende documenten. Binnen de ontheemden-gemeenschap bleef het ontbreken van één of meerdere identiteitsdocumenten of andere burgerlijke documenten een voorkomend probleem. Naast de algemene beperkingen voor een Irakees zonder (sommige) documenten, kan het ontbreken van documenten voor ontheemden en teruggekeerde ontheemden ertoe leiden dat ze uitgesloten worden van compensatie en/of deelname aan wederopbouwprogramma's. Uit een trendanalyse van het CCCM Cluster en REACH²⁰⁰ bleek dat het aantal gezinnen waarin ten minste één essentieel²⁰¹ document ontbreekt in 2020 gelijk is gebleven ten opzichte van 2019. UNHCR meldde eind 2020 dat gemiddeld de helft²⁰² van de ontheemden en teruggekeerde ontheemden ten minste één essentieel document mist.²⁰³

Human Rights Watch meldde in haar jaarrapport dat ontheemden die volgens de autoriteiten banden hebben met ISIS een veiligheidsverklaring geweigerd werd. Deze verklaring is noodzakelijk om identiteitsdocumenten en andere belangrijke documenten te verkrijgen. Het ontbreken van dergelijke documenten kan tot gevolg hebben dat iemand beperkt wordt in zijn bewegingsvrijheid, toegang tot onderwijs en werk, sociale zekerheid of het erven van een nalatenschap. Het ontbreken van identiteitsdocumenten had tot gevolg dat duizenden kinderen uit met ISIS geassocieerde families in 2020 de toegang tot staatscholen ontzegd was.²⁰⁴

Voor informatie over de Iraakse nationaliteitswetgeving wordt verwezen naar paragraaf 2.2 van het Algemeen ambtsbericht Irak van december 2019.²⁰⁵

²⁰⁰ Het Camp Coordination and Camp Management Cluster in Irak in samenwerking met [REACH | Informing more effective humanitarian action \(reach-initiative.org\)](https://reach-initiative.org/)

²⁰¹ Ten minste één essentieel huishouddocument (zoals de PDS voedselkaart) of één essentieel document van een individueel gezinlid.

²⁰² 55% van de ontheemden in kampen, 47% van de ontheemden verblijvend buiten kampen en 57% van de teruggekeerde ontheemden, op een totaal van ongeveer vijf miljoen personen.

²⁰³ EASO, *Iraq. Key socio-economic indicators. For Baghdad, Basra and Erbil*, september 2020, p31; UNHCR, *Iraq. UNHCR Civil documentation for IDP's*, november 2020; HRW, *Iraq: Camp expulsions leave families homeless, vulnerable*, 2 december 2020; OCHA Iraq, *Humanitarian bulletin*, januari 2021; REACH, *A trend analysis of key indicators in IDP camps. Iraq, 2018-2020*; UNHCR, *Iraq. IDP's – Civil & Identity documentation (Jan-Mar 2021)*; UNHCR, *Iraq. IDP's – Civil & Identity documentation (April 2021)*.

²⁰⁴ HRW, *World report 2021*.

²⁰⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019, p34-35.

3 Mensenrechten

3.1 Toezicht en rechtsbescherming

Aangifte en strafvervolgning

Over het algemeen worden aangiftes door de politie²⁰⁶ in behandeling genomen. Dit betekent dat de politie het dossier compleet maakt en vervolgens aanlevert bij de onderzoeksrechtbank. De onderzoeksrechtbank bepaalt of de zaak inhoudelijk in behandeling wordt genomen door bijvoorbeeld een strafrechtbank of familierechtbank. De persoon die aangifte doet, mag dit mondeling of schriftelijk doen. Het politiebureau, de rechercheurs of de onderzoeksrechtbank geven geen schriftelijk bewijs van de aangifte. De onderzoeksrechter kan een kopie van het onderzoeksdossier verstrekken op verzoek van de partijen bij de zaak en hun advocaten.²⁰⁷

Jonge vrouwen en meisjes zouden het vermijden om een politiebureau binnen te gaan vanwege blootstelling aan intimidatie, pesterijen en afpersing, maar ook uit angst voor meer geweld van de zijde van de dader. Daar komt bij dat de meerderheid van een mannen in een onderzoek naar huiselijk geweld had aangegeven vrouwelijke familieleden te beletten om aangifte te doen. Personen van wie vanwege hun uiterlijk of kleding verwacht wordt dat zij behoren tot de LHBT-gemeenschap staan bloot aan ernstige pesterijen, intimidatie en afpersing, met name in politiestations. Dit zou minder zijn als zij in de aanwezigheid van een familielid of advocaat zijn.²⁰⁸ Een andere bron noemde in dit verband de 'politieagenten het grootste probleem', omdat zij minder neutraal zijn ten aanzien van de LHBT-gemeenschap dan de hoger opgeleide rechters.²⁰⁹

In de praktijk zijn corruptie en chantage van invloed op de mate van aandacht die de politie aan een aangifte besteedt. Mensen zouden een positief resultaat van de aangifte (door hen of tegen hen gedaan) afdwingen door smeergeld te betalen of door bemiddeling van een partij met invloed bij de relevante instanties. Als de politie in gebreke blijft, kan de aangever zich wenden tot hogere autoriteiten. De meeste slachtoffers zouden er echter voor kiezen geen klacht in te dienen en niet hun toevlucht te nemen tot hogere instanties. Volgens de bron zou een klacht tegen het niet voortvarend behandelen van een aangifte een tegengesteld resultaat kunnen opleveren, namelijk wraak door de politie en een toenemende kans dat betrokkene gepest en gechanteerd wordt.²¹⁰

Eerlijke rechtsgang en strafvervolgning

UNAMI gaf in haar kwartaalrapport van februari 2021 aan dat transparantie, gerechtigheid en daders verantwoordelijk houden grotendeels afwezig blijft in geheel Irak, inclusief de Koerdische regio. Aangaande het optreden tegen demonstraties en het geweld dat daarbij gebruikt werd, gold dit des te meer: het gebrek aan vertrouwen in het formele rechtssysteem in combinatie met bedreigingen en intimidatie, leidde ertoe dat sommige slachtoffers of hun familie in plaats daarvan gebruik maakten van het informele mechanisme van tribale gebruiken.

²⁰⁶ De bron heeft niet expliciet verklaard of deze informatie ook op de Koerdische regio slaat.

²⁰⁷ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

²⁰⁸ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019, p36-37; UNDP, *Women and Girls in Iraq During the COVID-19 Pandemic*, december 2020, p5; vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

²⁰⁹ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

²¹⁰ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

Zowel slachtoffers, hun familieleden en advocaten die juridische stappen ondernamen tegen geweldsmisdrijven in relatie tot de demonstraties konden te maken krijgen met bedreiging, vooral als de misdrijven werden toegeschreven aan 'ongeïdentificeerde gewapende elementen'. De bron gaf geen details over de aard van de bedreigingen.²¹¹ Corruptie is één van de factoren die een eerlijke rechtsgang in Irak beperken. Hoewel Irak sinds 2018 acht plaatsen naar boven gegaan is op de *Corruption Perceptions Index* van *Transparency International* is het met een score van 21 punten in 2020 nog altijd een van corruptie doordrenkte staat.²¹²

Het Iraakse Hooggerechtshof is samen met de Verenigde Naties een postercampagne gestart om burgers bewuster te maken van hun rechten in geval van een arrestatie.²¹³ Het is onbekend in hoeverre ngo's of internationale organisaties in het algemeen behulpzaam kunnen zijn bij het zoeken naar juridische bescherming. In de context van LHBT-gerelateerde misdrijven gaf een vertrouwelijke bron aan dat het een verdachte verder in de problemen kan komen als een LHBT-belangenorganisatie voor die persoon opkomt.²¹⁴

Specifieke ernstige schendingen

Marteling door een ambtenaar is strafbaar op grond van artikel 333 van het Wetboek van Strafrecht. Marteling in detentie om bekentenissen af te dwingen is echter een gebruikelijke praktijk in gevangenissen in federaal Irak en de Koerdische regio en blijft doorgaans ongestraft.²¹⁵ Dergelijk geweld vond niet alleen in gevangenissen plaats. In augustus 2020 circuleerde er een video waarop een tienerjongen door veiligheidstroepen wordt aangevallen, naar verluidt vanwege het stelen van een motorfiets. Later publiceerden de veiligheidstroepen zelf een video, waarop de jongen een bekentenis aflegt. Op sociale media uitten velen hun reactie naar aanleiding van dit incident. De minister van Binnenlandse Zaken verklaarde een strafrechtelijk onderzoek te openen naar de personen die betrokken waren bij het geweld dat te zien was in de video. Het is onbekend wat de stand van zaken van dit onderzoek is.²¹⁶

Verkrachting is strafbaar op grond van artikel 393 van het Wetboek van Strafrecht. Strafrechtelijke vervolging hangt onder meer af van de aangiftebereidheid van het slachtoffer. Indien het slachtoffer de zaak niet opvolgt, kan het voorkomen dat de zaak genegeerd wordt en de dader uiteindelijk ongestraft blijft.²¹⁷ Gedetineerden maakten ook melding van seksueel geweld tijdens ondervragingen.²¹⁸

²¹¹ UNAMI, *Briefing to the Security Council by SRSJ Jeanine Hennis-Plasschaert*, 16 februari 2021; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p15.

²¹² Transparency International – *Corruption Perceptions Index 2020*
<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>

In 2019 stond Irak op de 162ste plek met 20 punten. <https://www.transparency.org/en/cpi/2019/index/nzl>

²¹³ UNAMI op Twitter, 2 februari 2021 <https://twitter.com/UNIraq/status/1356573081624436736>

²¹⁴ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

²¹⁵ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021; UNAMI, *Human Rights in the Administration of Justice in Iraq: legal conditions and procedural safeguards to prevent torture and ill-treatment*, augustus 2021.

²¹⁶ BBC Monitoring Report (Twitter), *Boy torture video triggers fury in Iraq*, 2 augustus 2020; Asharq al-Awsat, *Video of Teen Tortured by Security Forces Shocks Iraq*, 3 augustus 2020.

²¹⁷ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021; NINA, *A suspect accused of killing a teacher and throwing her body in a river in Diwaniyah arrested*, 22 april 2021; Shafaq News, *Two arrested on charge of raping minor girl in Baghdad*, 28 april 2021.

²¹⁸ UNAMI, *Human Rights in the Administration of Justice in Iraq: legal conditions and procedural safeguards to prevent torture and ill-treatment*, augustus 2021, p11, 19.

3.2 Naleving en schendingen

3.2.1 *Vrijheid van meningsuiting*

3.2.1.1 Persvrijheid en de situatie van journalisten

In de verslagperiode stond de persvrijheid zwaar onder druk. Op de ranglijst voor persvrijheid van *Reporters without borders* (RSF) van 2020 zakte Irak zes plaatsen ten opzichte van de lijst van 2019 en nog een plaats verder op de ranglijst van 2021²¹⁹. Zowel in federaal Irak als in de Koerdische regio werden journalisten belemmerd in de uitvoering van hun werk, kwamen journalisten om het leven en werden journalisten gearresteerd en in voorkomende gevallen veroordeeld tot gevangenisstraffen. Het geweld jegens journalisten in federaal Irak hield met name verband met het verslaan van de demonstraties in het land (die veelal uitliepen op gewelddadige confrontaties) of het uiten van kritiek op de autoriteiten en/of aan de autoriteiten gelieerde milities. Hierdoor liepen zij het risico om belaagd, ontvoerd, fysiek aangevallen of gedood te worden door onbekende milities. Ook (kritisch) rapporteren, in traditionele media en digitale media²²⁰, over het overheidsbeleid met betrekking tot het bestrijden van het Coronavirus werden, met name in federaal Irak, door de autoriteiten gestraft door journalisten te arresteren. De aanklachten luidden smaad en/of laster.²²¹ Geweld tegen journalisten en mediapersoneel werd in geheel Irak in de verslagperiode nauwelijks onderzocht, waardoor verschillende bronnen spreken van straffeloos mishandelen van journalisten. Dit had een negatieve invloed op de persvrijheid in het land.²²² Het medialandschap in de Koerdische regio wordt bepaald door traditionele media, zoals (online) kranten en televisie, die allemaal in handen zijn van de verschillende politieke partijen in de KAR.²²³

In 2020 zijn in Irak vier journalisten (tijdens of vanwege hun werk) om het leven gekomen. In meer dan driehonderd gevallen was er sprake van geweld tegen journalisten, waaronder arrestatie, detentie, doodsbedreigingen, fysieke mishandeling, het hinderen van verslagleggen, inbeslagname van apparatuur en het sluiten van mediakantoren. Het merendeel van de gevallen vond plaats in het eerste kwartaal van 2020. De twee provincies met de meeste gevallen waren Bagdad en Kirkuk.²²⁴ Eind augustus 2020 werd het kantoor van Dijlah TV²²⁵ belaagd, omdat een aan Dijlah TV gelieerde zender tijdens de sjiitische gedenkdagen van Ashura een muziekconcert had uitgezonden.²²⁶ Als gevolg hiervan zijn zes journalisten die werkzaam waren voor Dijlah TV gestopt met hun werk vanwege bedreigingen in verband met het beledigen van sjiitische Irakezen.²²⁷

²¹⁹ De ranglijst van 2021 kwam uit in april 2021 en beslaat het jaar 2020.

²²⁰ Zoals blogs en sociale media.

²²¹ Reporters sans Frontieres (RSF), *Iraq: Coronavirus reporting triggers spate of defamation cases*, 18 november 2020; RSF, *Iraq: Wave of arrests of journalists covering protests in Iraqi Kurdistan*, 16 december 2020; RSF, Iraq (incl Ranking since 2013), ongedateerd, <https://rsf.org/en/iraq> geraadpleegd op 20 april 2021; Committee to Protect Journalists (CPJ), *Iraqi freelance journalist Ali al-Mikdam abducted, found beaten*, 13 juli 2021.

²²² US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p21; CPJ, *Getting away with murder*, 28 oktober 2020.

²²³ Kurdistan Source, *Kurdistan Media Landscape: Who funds what?*, 28 februari 2021; BBC Monitoring (Kurdistan24 TV), *Iraqi Kurdistan to amend media laws amid 'chaos'*, 2 maart 2021.

²²⁴ RSF, *RSF's 2020 Round-up: 50 journalists killed, two-thirds in countries "at peace"*, 28 december 2020; Kirkuk Now, *2020 was abysmal for press freedom in Iraq*, 4 januari 2021; RSF, Iraq (incl Ranking since 2013), ongedateerd <https://rsf.org/en/iraq> geraadpleegd 20 april 2021.

²²⁵ Dijlah TV is een Iraakse Tv-zender gevestigd in Jordanië. De eigenaar is de Irakees Jamal Karbouli. Deze man is tevens de leider van een soennitische oppositiepartij. Dijlah TV heeft ook een kantoor in Bagdad.

²²⁶ CPJ, *Baghdad court issues arrest warrant for owner of Iraqi broadcaster Dijlah TV*, 1 september 2020.

²²⁷ CPJ, *At least 6 Iraq-based journalists with Dijlah TV resign, go into hiding following threats*, 10 september 2020.

In de eerste helft van 2021 vonden ook arrestaties van journalisten en geweldsincidenten tegen hen plaats. In mei 2021 raakte een journalist²²⁸ zwaargewond toen hij voor zijn huis in zijn hoofd werd geschoten in de stad Diwaniyah, provincie Qadisiyah. Dit incident vond plaats één dag nadat activist al-Wazni, die een prominente rol had in de demonstraties, voor zijn huis in Karbala was doodgeschoten.²²⁹

In de Koerdische regio was ook sprake van toenemende repressie jegens journalisten. RSF sprak zelfs van 'praktisch geen grenzen aan vervolging van journalisten die kritiek uiten op de heersende families'. Zij lopen het risico op veroordeling tot gevangenisstraf wegens laster, spionage of het in gevaar brengen van de staatsveiligheid, waarbij het voorkwam dat bekentenissen werden afgelegd na marteling of bedreiging.²³⁰ Niet alleen voor het bekritisieren van machtige personen en de autoriteiten, maar ook bij het verslaan van demonstraties werd hard opgetreden jegens journalisten. Zo werd materiaal in beslag genomen en werden bij kantoren van lokale zenders invallen gedaan. Andere bronnen bevestigen het beeld dat de persvrijheid in de Koerdische regio achteruit gegaan is ten opzichte van 2019, dat journalisten gedwongen bekentenissen afleggen en dat hen ten laste wordt gelegd dat ze de staatsveiligheid in gevaar brengen.²³¹

Metro Center is een Koerdische mediawaakhond. Deze organisatie brengt jaarlijks verslag uit van de persvrijheid in de Koerdische regio. In 2020 had Metro Center tien soorten schendingen gemonitord: in totaal was er dat jaar sprake van 385 schendingen jegens 291 journalisten en mediakanalen. In 2019 had Metro 231 schendingen gerapporteerd.²³² In mei 2021 kreeg Metro Center zelf te maken met kritiek, laster en bedreigingen via mediakanalen gelieerd aan de heersende partijen in de Koerdische regio.²³³

In februari 2021 was er veel nationale en internationale aandacht voor een rechtszaak tegen vijf personen, freelancejournalisten en activisten, in de Koerdische regio. Zij waren in augustus en oktober 2020 in de provincie Duhok gearresteerd vanwege anti-overheidsprotesten tegen het niet uitbetalen van ambtenarensalarissen. Zij werden elk veroordeeld voor een gevangenisstraf van zes jaar voor het ondermijnen van de staatsveiligheid. Dit vonnis was onder meer gebaseerd op het feit dat zij contact hadden gehad met de PKK en/of buitenlandse diplomaten. Het Hof van Cassatie handhaafde het vonnis, maar de aanklacht 'contact met buitenlandse diplomaten' was verwijderd.

²²⁸ Bronnen rapporteren wisselend of de journalist werkzaam was als correspondent voor Dijlah TV of al-Furat TV.

²²⁹ Kurdistan 24, *Forces in southern Iraq arrest reporter, photographer for Kurdistan Region media outlet*, 9 januari 2021; BBC Monitoring Report (Arabic), *Rights body says killing of activists may drag Iraq to chaos*, 10 mei 2021; CPJ, *Iraqi journalist Ahmed Hassan shot, critically wounded*, 10 mei 2021; vertrouwelijke bron, 17 mei 2021.

²³⁰ Al-Jazeera, *Iraqi Kurdish authorities accused of torturing jailed journalist*, 1 december 2020; CPJ, *Iraqi Kurdish security forces arrest photojournalist Qaraman Shukri*, 1 februari 2021; RSF, *Iraq (incl Ranking since 2013)*, ongedateerd, <https://rsf.org/en/iraq> geraadpleegd op 20 april 2021; NRT, *NRT presenter, reporter briefly arrested in Sulaimani for reports about PUK, Asayish*, 26 mei 2021.

²³¹ CPJ, *Iraqi Kurdish security forces raid broadcaster, detain and beat journalists, seize equipment*, 14 augustus 2020; Al-Jazeera, *Iraqi Kurdish authorities accused of torturing jailed journalist*, 1 december 2020; Kirkuk Now, *Press freedom shrinks in Iraqi Kurdistan Region*, 22 december 2020; Rudaw, *385 press freedom violations in Kurdistan in 2020: watchdog*, 16 januari 2021; vertrouwelijke bron, 22 januari 2021; HRW, *World report 2021*; Rudaw, *Iraq, Kurdistan Region slammed in new report on press freedom*, 20 april 2021; BBC Monitoring Report (Sorani), *Televised 'confessions' widely rejected in Iraqi Kurdistan*, 5 maart 2021; NRT, *Human Rights Commission condemns attacks on NRT, Speda journalists in Erbil*, 12 augustus 2021.

²³² Metro Center (via Facebook <https://www.facebook.com/metrocenter/posts/3861907767194933>), 16 januari 2021; Rudaw, *385 press freedom violations in Kurdistan in 2020: watchdog*, 16 januari 2021.

²³³ NRT, *With independent journalists under attack, outlets affiliated with ruling parties attack press freedom watchdog*, 30 mei 2021.

De zaak kreeg veel kritiek, ook uit internationale hoek, omdat vroegtijdige uitspraken van de Koerdische premier Masrour Barzani een eerlijke procesgang belemmerde.²³⁴ Ook tegen andere journalisten en activisten die in augustus 2020 gearresteerd waren, werden strafprocessen gevoerd op grond van nationale veiligheid.²³⁵

UNAMI, de VN-missie in Irak,²³⁶ bracht in mei 2021 een rapport uit over de vrijheid van meningsuiting in de Koerdische regio van Irak. Het rapport stelt dat, hoewel er een juridisch kader is voor de bescherming van mensenrechtenverdedigers en daarmee de vrijheid van meningsuiting wordt gewaarborgd, het in de praktijk anders is. UNAMI spreekt van een toenemend repressief patroon van het inperken van de vrijheid van meningsuiting in de Koerdische regio. Critici werden strafrechtelijk vervolgd. Journalisten, mensenrechtenverdedigers en demonstranten die kritisch waren ten aanzien van de Koerdische autoriteiten kregen te maken met intimidatie, bedreiging, willekeurige arrestatie en detentie.²³⁷

3.2.1.2 Demonstraties en activisten²³⁸

De anti-overheidsdemonstraties die in oktober 2019 begonnen, zijn bekend geworden onder de naam *Tishreen*²³⁹. Deze demonstraties hadden in een half jaar tijd aan enkele honderden demonstranten het leven hadden gekost. Hoewel de demonstraties in de verslagperiode doorgingen, vonden ze plaats op kleinere schaal, onder meer vanwege de corona-uitbraak. Voor meer informatie over de demonstraties wordt verwezen naar de beschrijving van de veiligheidssituatie in hoofdstuk 1 van dit ambtsbericht. In het begin kwamen de demonstranten in opstand tegen de slechte sociaaleconomische omstandigheden en corruptie, maar de demonstraties groeiden ten gevolge van het gewelddadige optreden van de ordetroepen al gauw uit tot een grootschalig en eensgezind verzet tegen de corrupte politieke elite en de invloed van Iran in Irak. De strafvervolgung van de daders van dit gewelddadig optreden bleef volgens de VN veelal uit.²⁴⁰ Aangenomen wordt dat de milities en overheidstroepen betrokken zijn bij buitensporig geweld tegen demonstranten, activisten en journalisten. In de eerste vier maanden van de protesten zouden ongeveer drieduizend personen zijn gearresteerd. In juni 2020 zou het overgrote deel van hen in vrijheid zijn gesteld. Personen tegen wie meer specifieke aanklachten waren, zoals het vernielen van publieke of private bezittingen, zouden langer vastgehouden worden.²⁴¹

²³⁴ RSF, *Three jailed reporters charged with "undermining national security"*, 15 februari 2021; BBC Monitoring Report (Sorani), *Televised 'confessions' widely rejected in Iraqi Kurdistan*, 5 maart 2021; HRW, *Kurdistan Region of Iraq: Flawed Trial of Journalists, Activists*, 22 april 2021; Rudaw, *Erbil appeal court upholds six year sentences of Duhok journalists, activists*, 6 mei 2021; vertrouwelijke bron, 10 mei 2021; De Volkskrant, *Praten met westerse diplomaten wordt riskant voor Iraaks Koerdische journalisten*, 14 mei 2021.

²³⁵ NRT, *Imprisoned journalist Omed Baroshki to go on trial on July 29: lawyer*, 8 juni 2021.

²³⁶ UN SC, *Security Council Extends Mandate of United Nations Assistance Mission in Iraq, Unanimously Adopting Resolution 2576 (2021)*, 27 mei 2021.

²³⁷ UNAMI, *Freedom of Expression in the Kurdistan Region of Iraq*, mei 2021.

²³⁸ Door bronnen worden personen aangeduid als activisten. Het is onbekend wanneer iemand door de Iraakse autoriteiten wordt aangemerkt als activist.

²³⁹ Het in Irak gangbare Arabische woord voor de maand oktober van de Gregoriaanse kalender.

²⁴⁰ ACLED, *Iraq's October revolution: six months on*, 10 april 2020; vertrouwelijke bron, 20 mei 2020; Al-Jazeera, *'Demands not met': Anti-government protests resume in Iraq*, 25 oktober 2020; UN Security Council (SC), *Implementation of resolution 2522 (2020), S/2021/120*, 8 februari 2021, punt 44; ICG, *Iraq's Tishreen Uprising: From Barricades to Ballot Box*, 26 juli 2021.

²⁴¹ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p 4, 26; Middle East Eye, *Iraqi lawyer and activist killed after home invasion in Nasiriyah*, 9 januari 2021; UNAMI, *Human Rights Violations and Abuses in the Context of Demonstrations in Iraq. October 2019 to April 2020*, 27 augustus 2020, p19-25; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p6-7.

De Iraakse mensenrechtencommissie meldde in mei 2021 dat sinds het begin van de demonstraties in oktober 2019 er bij hen 89 gevallen bekend waren van moord of pogingen daartoe op activisten, mediapersoneel en bloggers.²⁴²

Kritiek uiten op de Iraakse veiligheidstroepen of milities, bij demonstraties, op sociale media of anderszins, kan een groot risico zijn.²⁴³ Het kan leiden tot fysiek geweld of arrestatie en detentie gepaard met geweld. In de verslagperiode zijn meerdere activisten vermoord, sommige van hen waren kandidaat voor verkiezingen van oktober 2021. Dit ontlokte hevige reacties onder de bevolking en de autoriteiten kondigden aan de zaken te zullen onderzoeken en de daders te bestraffen. Zes mensenrechtenorganisaties, waaronder Amnesty International en Human Rights Watch, riepen in december 2020 in een verklaring op tot eerlijk, grondig en doelgericht onderzoek naar de gedwongen verdwijningen, moorden en illegale detentie van activisten. Ook familieleden van omgekomen personen riepen op tot actieve vervolging van de daders. Hoewel enkele arrestaties hebben plaatsgevonden, zijn voor zover bekend aangaande de moorden op activisten in deze verslagperiode nog geen daders veroordeeld.²⁴⁴

Hieronder worden aanslagen op het leven van enkele critici en/of activisten opgesomd. De lijst is niet compleet, maar laat zien dat de daders er niet voor terugdeinzen om (bekende) personen en hun familieleden aan te vallen. Deze aanvallen zouden daarmee tevens als voorbeeld voor andere critici en activisten moeten dienen door angst onder hen te zaaien.²⁴⁵

In juli 2020 werd de veiligheidsanalist Hashim al-Hashimi vermoord. In de weken voor zijn dood zou hij vertrouwelingen gezegd hebben dat hij vreesde het doelwit te worden van pro-Iraanse milities vanwege zijn veroordeling van hun corruptie en terrorisme. Er waren berichten en verdenkingen dat of ISIS of een pro-Iraanse milizie in het algemeen of Kata'ib Hezbollah in het bijzonder achter de aanslag zat, omdat hij in de periode kort voor de moord door hen bedreigd werd.²⁴⁶ Een jaar later werden vier personen die betrokken waren bij de moord gearresteerd, onder wie de schutter. De schutter was een medewerker bij het ministerie van Binnenlandse Zaken. Het is echter nog niet bekend (gemaakt) wie de opdracht tot de moord gegeven heeft.²⁴⁷

In augustus 2020 werd activist Tahsin Ossame in Basra vermoord. Andere activisten beschuldigden pro-Iraanse milities hier verantwoordelijk voor te zijn. Toen drie mede-activisten drie dagen later op weg waren naar zijn rouwceremonie, werden zij onderweg beschoten, waardoor zij gewond raakten.

²⁴² BBC Monitoring Report, *Rights body says killing of activists may drag Iraq to chaos*, 10 mei 2021.

²⁴³ Het is onbekend in hoeverre het bereik of de mate van verspreiding van de kritiek hierbij een rol speelt.

²⁴⁴ RSF, *Iraqi Kurdish journalist jailed for defaming Iraq's president*, 25 september 2020; RSF, *Iraqi reporter threatened with arrest over story about Iran's supreme leader*, 23 oktober 2020; Rudaw, *Iraqi activist shot in Baghdad after criticising militia on social media*, 26 november 2020; vertrouwelijke bron, 21 december 2020; HRW, *World report 2021*; Al-Monitor, *Iraq finally makes arrests over killing of anti-government protestors*, 15 februari 2021; Rudaw, *Iraq's Saddam-era laws being used to silence critics*, 25 maart 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; BBC Monitoring Report, *Iraqi sentenced to two years over insulting state, courts*, 25 april 2021; BBC Monitoring Report (Arabic), *Unidentified assailants 'assassinate' Iraqi activist in Baghdad*, 22 mei 2021; Rudaw, *Iraq's judiciary calls for progress in protest cases as families of slain activists demand action*, 8 juni 2021.

²⁴⁵ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

²⁴⁶ ISW, *Iraq situation report: July 1 – 7, 2020*, punt 12&13; BBC News, *Hisham al-Hashimi: Leading Iraqi security expert shot dead in Baghdad*, 7 juli 2020; Oxford Analytica, *Iraqi premier and militias in slow burn confrontation*, 15 juli 2020; US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p4.

²⁴⁷ Al-Monitor, *Iraq arrests killer of respected analyst*, 16 juli 2021; vertrouwelijke bron, 18 juli 2021.

Weer een paar dagen later werd in Basra Riham Yacoub doodgeschoten in haar auto. Zij was een mensenrechtenverdediger en organiseerde vrouwenmarsen. Zij was op sociale media kritisch geweest over de overheid en de pro-Iraanse milities. Naast deze aanslagen ontvingen andere activisten doodsbedreigingen via tekstberichten of sociale media.²⁴⁸

In december 2020 werd Salah al-Iraqi, een activist, door ongeïdentificeerde personen doodgeschoten in Bagdad. Hij was bekend vanwege zijn prominente rol in de anti-overheidsdemonstraties en zijn kritische geluiden over corruptie en de milities. Hij zou al eerder het doelwit van een aanslag geweest zijn.²⁴⁹

Begin januari 2021 werd Ali al-Hamami in Nasiriya gedood. Hij was een activist en advocaat. Advocaten waren in recente jaren vaker het doelwit van geweld, maar in dit geval was er sprake van beroving in zijn huis. Hierdoor staat niet vast wat de aanleiding van de moord op deze man was.²⁵⁰

Begin mei 2021 werd de activist Ihab Jawad Al-Wazni vlakbij zijn huis in Karbala doodgeschoten. Al-Wazni was vanaf het begin, in oktober 2019, een leidend figuur geweest in de anti-overheidsdemonstraties in Karbala. In december 2019 zou hij een aanslag op zijn leven overleefd hebben. Demonstranten in verschillende steden gingen na zijn dood de straat op, onder meer in Bagdad en Nasiriyah. Zij verweten het de Iraakse autoriteiten dat zij hun burgers niet kunnen beschermen, tegen de pro-Iraanse milities. De demonstranten hielden deze milities verantwoordelijk voor deze moord. Al-Wazni was kritisch geweest over de invloed van Iran via aan hen gelieerde milities in Irak. In Karbala staken demonstranten in reactie op Al-Wazni's dood autobanden in brand bij het Iraanse consulaat.²⁵¹ Eind mei 2021 werd een activist en verkiezingskandidaat, gedood in Tarmiyah. Een dag later werd in Nasiriya een aanslag gepleegd met een autobom op een activist, die zwaargewond raakte. Elke volgende aanslag leidde tot meer woede en frustratie onder de demonstranten en activisten en zij eisten op 25 mei 2021 in demonstraties dat de daders verantwoordelijk gehouden zouden worden. De reeks incidenten riep de vraag op of de aanslagen tot doel hadden de zittende premier te ondermijnen en of de situatie veilig genoeg zou zijn om de geplande parlementsverkiezingen te houden.²⁵²

Anti-overheidsdemonstranten probeerden zich in de verslagperiode te organiseren en – al dan niet als alliantie – in te schrijven voor de geplande verkiezingen van oktober 2021. Het aantal echt nieuwe partijen is echter klein. Sommige partijen zijn in naam nieuw, maar zijn in wezen een afvaardiging van bestaande partijen.

²⁴⁸ Middle East Eye, *Iraqi women's rights campaigner latest activist killed in Basra*, 20 augustus 2020; BBC News, *Iraqi activist killing: Why are so many being targeted?*, Video, 22 augustus 2020; Al-Jazeera, *What is behind the killings in Basra?*, 28 augustus 2020; International Federation for Human Rights (FIDH), *Iraq: Killings, attempted killings, threats and harassment of several human rights defenders in Basra*, 28 augustus 2020; US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p4.

²⁴⁹ Al-Jazeera, *Prominent Iraqi activist shot dead in Baghdad*, 15 december 2020; vertrouwelijke bron, 21 december 2020.

²⁵⁰ MEE, *Iraqi lawyer and activist killed after home invasion in Nasiriyah*, 9 januari 2021; vertrouwelijke bron, 10 januari 2021.

²⁵¹ Shafaq News, *Demonstrators gather in al-Tahrir square to protest Al-Wazni's assassination*, 9 mei 2021; The National e.a., *Protesters set wall of Iranian consulate in Karbala on fire*, 10 mei 2021; vertrouwelijke bron, 10 mei 2021.

²⁵² BBC Monitoring Report (Arabic), *Unidentified assailants 'assassinate' Iraqi activist in Baghdad*, 22 mei 2021; BBC Monitoring News Alert (Arabic), *Iraqi activist reportedly survives bomb attack*, 23 mei 2021; vertrouwelijke bron, 24 mei 2021; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p17.

Volgens een vertrouwelijke bron hadden de verschillende partijen geen gezamenlijke en effectieve verkiezingsstrategie kunnen ontwikkelen.²⁵³

In de Koerdische regio vonden ook demonstraties plaats in de verslagperiode. Zie paragraaf 1.2.3 van dit ambtsbericht. Aanleiding was onder meer de achterstallige uitbetaling van ambtenarensalarissen. Tussen augustus en oktober 2020 werden tientallen activisten en journalisten in verband met (het verslaan van) de demonstraties gearresteerd. Veelal volgde een aanklacht die verband hield met het verstoren van de openbare orde of het in gevaar brengen van de nationale veiligheid.²⁵⁴ In januari 2021 werd Hawre Kurdi, een activist, op straat aangevallen door gewapende mannen in burger. De man was bekend vanwege zijn anti-corruptie activisme en zijn oproepen tot vrijheid van meningsuiting en gerechtigheid. Tijdens de aanval zou er door de aanvallers gerefereerd zijn aan zijn kritische uitlatingen jegens de autoriteiten.²⁵⁵

Familieleden van activisten

In de verslagperiode waren er enkele berichten over incidenten die familieleden van activisten zouden zijn overkomen, waarbij niet altijd vast staat dat het incidenten direct en uitsluitend met het activistische familielid te maken had. Zo berichtte een naar Erbil gevluchte activist in maart 2021 dat zijn zoontje in Bagdad een aantal uur ontvoerd was geweest. De vader was eerder van Bagdad naar Erbil gevlucht na bedreigingen en een aantal aanslagpogingen op zijn leven. Verschillende bronnen gaven aan dat het geen ontvoering betrof, maar dat het jongetje in een drukke, onoverzichtelijke situatie zijn familie uit het oog was verloren.²⁵⁶ Eveneens in maart 2021 kwam het bericht naar buiten dat de vader van een vermiste activist vermoord was in de zuidelijke provincie Maysan. De activist en advocaat, Ali Jasib al-Hiliji, verdween in 2019.²⁵⁷ Zijn vader was zeer uitgesproken met zijn aantijgingen richting gewapende groepen voor hun betrokkenheid bij de verdwijning van zijn zoon. Op 10 maart 2021 werd de vader in Amarah gedood bij een op hem gerichte aanslag. Kort daarna werd een verdachte gearresteerd.²⁵⁸ Een vertrouwelijke bron merkte ten aanzien van dit geval op dat er mogelijk meer aan de hand was dan enkel de aantijgingen in verband met de verdwijning. De moord zou daarnaast verband kunnen houden met de verhoudingen binnen de stam en de eer van de stam. Deze bron stelde ook dat familieleden van personen die kritiek uitten op milities niet hun doelwit zijn, maar dat milities er wel baat bij hebben om angst te zaaien.²⁵⁹

²⁵³ Deutsche Welle, *Iraq's new protester parties plan to change the country*, 22 januari 2021; vertrouwelijke bron, 4 april 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

²⁵⁴ The Washington Post, *In Iraq's Kurdish north, protests add new front to national crisis*, 12 december 2020; Euro Med Monitor, *Protesters unlawfully detained and tortured in Iraqi Kurdistan*, 8 februari 2021; MEI, *Beyond the elite: Taking protest and public opinion seriously in the Kurdistan Region*, 24 februari 2021; NRT, *KRG should stop making excuses about public sector salary cuts: Council of Protesting Teachers*, 22 april 2021.

²⁵⁵ NRT, *Gunman beat activist in Erbil's Twarraq village over criticism of the authorities*, 20 januari 2021; The Tahrir Institute for Middle East Policy, *Free Speech Under Threat in Iraq*, 17 mei 2021.

²⁵⁶ Rudaw, *Missing child of Baghdad activist returned to family, says Ministry of Interior*, 10 maart 2021; The New Arab, *The Iraq Report: Killings, abductions rise immediately after Pope Francis' visit*, 17 maart 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

²⁵⁷ Amnesty International, *Urgent Action: Iraq: Further information: Fate of disappeared lawyer remains unknown: Ali Jaseb*, MDE 14/3310/2020, 5 november 2020.

²⁵⁸ Rudaw, *Father of kidnapped activist Ali Jaseb assassinated in Maysan*, 10 maart 2021; BBC Monitoring Report (Shafaq News Arabic), *Murder of Iraqi activist triggers protests in many cities*, 11 maart 2021; vertrouwelijke bron, 14 maart 2021; The New Arab, *The Iraq Report: Killings, abductions rise immediately after Pope Francis' visit*, 17 maart 2021; UNAMI, *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021, p13.

²⁵⁹ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

Eind juli 2021 arresteerde Iraakse veiligheidstroepen twee personen die verdacht werden van betrokkenheid bij de moord op Hattab al-Hiliji, de vader van de verdwenen activist.²⁶⁰

In juli 2021 werd de volwassen zoon van mensenrechtenactiviste Fatima al-Bahadli ontvoerd. Een dag later werd hij dood aangetroffen in het district Zubair nabij de provinciehoofdstad Basra. Enkele dagen later verklaarden de autoriteiten dat er in de Koerdische regio een verdachte gearresteerd was.²⁶¹

Kritische (online)publicaties

Zowel in federaal Irak als in de Koerdische regio liepen parlementaire procedures om wetgeving op het gebied van online publicaties en wat als strafbaar gedrag kan worden aangemerkt. In november 2020 werd in het federale parlement een nieuwe wet over cybercriminaliteit behandeld. Ook dit ontwerp riep veel kritische reacties op, waardoor de behandeling van de wet uitgesteld werd. Het hoofd van het Iraakse Journalistensyndicaat meende dat de wet in strijd was met de Iraakse grondwet, doordat het de persvrijheid onder druk zet.²⁶² De wet is in de verslagperiode niet aangenomen.

De Koerdische mediawet is uit 2007. In juli 2020 werd een ontwerp van een nieuwe mediawet in het parlement behandeld. Deze wet had tot doel om het gebruik van alle vormen van digitale media te reguleren, inclusief individuele accounts van sociale media. De wet zou hiermee de persoonlijke vrijheid van meningsuiting inperken. De ontwerpwet werd dermate massaal bekritiseerd, dat de behandeling ervan uitgesteld werd.²⁶³

In de verslagperiode vond strafrechtelijke vervolging plaats op grond van (online) uitlating die strafbaar werden geacht. In februari 2021 oordeelde een rechtbank in Bagdad in een beroepszaak dat Facebook beschouwd kan worden als een mediakanaal. Hier vloeide uit voort dat de Media Wet werd toegepast op een geval waarbij iemand op Facebook beledigingen had geuit jegens de aanklager in een zaak. Het is onbekend of de Media Wet in de verslagperiode vaker is toegepast bij (strafbare) uitingen op sociale media.²⁶⁴

Activisten gebruikten sociale media platforms om kritiek te uiten op politici, demonstraties te organiseren en campagne te voeren voor verkiezingskandidaten.²⁶⁵ In de Koerdische regio leidde kritiek op de autoriteiten (al dan niet gericht op een persoon) of op het overheidsbeleid, het verspreiden van desinformatie en het oproepen tot het niet naleven van de avondklok in verschillende zaken tot strafrechtelijke vervolging. Het betrof hier journalisten en activisten (onder wie mensenrechtenverdedigers) die in reguliere media of op sociale media berichten hadden geplaatst. De rechtszaken werden voornamelijk aangespannen op grond van laster (artikel 433 van het Wetboek van Strafrecht, en artikel 9 van de Koerdische Mediawet van 2007) of het verspreiden van desinformatie (artikel 2 van de *Law to Prevent the Misuse of Telecommunications Equipment*).

²⁶⁰ BBC Monitoring News Alert (Shafaq News, Arabic), *Iraq arrests two over murder of activist's father*, 24 juli 2021.

²⁶¹ PAX, *Another Iraqi peace activist killed, impunity for militias must end*, 25 juli 2021; Shafaq News, *Ali Karim's killer is in the custody of security forces, SMC confirms*, 27 juli 2021; Shafaq News, *Basra's activists live in fear after the assassination of Fatima al Bahadli's son*, 5 augustus 2021.

²⁶² IWPR, *New Iraqi Law threatens to strangle dissent*, 30 november 2020; Al-Monitor, *Activists fear Iraqi cybercrime law could limit press freedoms*, 2 december 2020; HRW, *World report 2021*.

²⁶³ Oxford Analytica, *Iraqi media and online commentators face new threats*, 9 november 2020.

²⁶⁴ Vertrouwelijke bron, 21 februari 2021.

²⁶⁵ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p24; vertrouwelijke bron, 24 mei 2021.

Het is op basis van het onderzoeksrapport van UNAMI over vrijheid van meningsuiting in de Koerdische regio niet duidelijk in hoeverre hier sprake was van actieve monitoring van de autoriteiten op dergelijke uitlatingen. Het onderzoeksrapport vermeldt geen vervolging van kritische burgers die door de autoriteiten niet als journalist of activist worden beschouwd.²⁶⁶ Freedom House sprak in deze context over sociale media gebruikers en bloggers in het algemeen, zonder details te geven over het bereik van die accounts.²⁶⁷ De Iraakse mensenrechtencommissie meldde in mei 2021 dat sinds het begin van de demonstraties in oktober 2019 er bij hen 89 gevallen bekend waren van moord of pogingen daartoe op activisten, mediapersoneel en bloggers.²⁶⁸ In maart 2021 werd iemand gearresteerd vanwege kritiek op een wetwijziging. Hij had deze uitlating gedaan in een besloten online gesprek, maar de conversatie was vervolgens publiek gedeeld op sociale media. Enkele dagen later werd hij vrijgelaten in afwachting van het proces. De aanklacht was op basis van een wetsartikel dat stamt uit de tijd van Saddam Hussein dat laster jegens uitvoerende autoriteiten strafbaar stelt.²⁶⁹

Het Internet in Irak was²⁷⁰ – vergeleken met andere landen – extreem traag. Daarnaast was het gebruik van internet relatief duur. Er waren in de verslagperiode verschillende berichten dat het internet niet werkte. Hierdoor was het lastig tot onmogelijk om foto's of video's te uploaden. De autoriteiten stelden dat dit gedaan werd vanwege de veiligheidssituatie en het verstorende gebruik door ISIS van sociale media platforms.²⁷¹

3.2.2 Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging

Juridisch kader

De Iraakse grondwet biedt vrijheid van godsdienst voor moslims, jezidi's, christenen en mandeërs. Het jodendom is in de *Personal status law* opgenomen als erkende religie. Vrijheid van godsdienst en levensovertuiging voor volgers van andere religies of levensovertuigingen wordt niet expliciet genoemd.²⁷² De in 2015 in de Koerdische regio aangenomen *Law on Protection of the Right of Components (Law No. 5)* erkent religieuze minderheden, ook enkele die in federaal Irak niet erkend zijn, namelijk zoroastrisme, kaka'i (yarsani) en baha'i. Hierdoor kunnen deze groepen in de Koerdische regio hun geloof praktiseren, onder meer door religieuze bijeenkomsten te organiseren. Ook is er in 2015 een katholieke universiteit geopend Erbil. De wet erkent het recht op gelijke behandeling en verbiedt enige vorm van discriminatie. De wet omvat geen bepaling die zogenoemde *hate crimes* strafbaar stelt. Er zijn geen gevallen bekend waarin personen die zich van de islam tot een andere religie hadden bekeerd in de Koerdische regio in de praktijk (toereikende) bescherming gevraagd en/of kregen hebben van de autoriteiten.

²⁶⁶ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p23-24; UNAMI, *Freedom of Expression in the Kurdistan Region of Iraq*, mei 2021, p8-11; NRT, *Imprisoned journalist Omed Baroskhi sentenced to additional year in prison*, 23 september 2021.

²⁶⁷ Freedom House, *Freedom of the World 2021 – Country report Iraq – D4*.

²⁶⁸ BBC Monitoring Report, *Rights body says killing of activists may drag Iraq to chaos*, 10 mei 2021.

²⁶⁹ Vertrouwelijke bron, 22 maart 2021; Rudaw, *Iraq's Saddam-era laws being used to silence critics*, 25 maart 2021.

²⁷⁰ Volgens een studie uit juli 2019.

²⁷¹ Shafaq News, *Why does Iraq have poor internet services?*, 19 november 2020; US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p25.

²⁷² US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p4-5; De Groene Amsterdammer, *Een afbrokkelend taboe*, 4 augustus 2021.

Wel zouden personen die zich bekeerd hebben tot het christendom terecht kunnen bij de lokale christelijke gemeenschap, zoals evangelische kerken, die hen enige vorm van hulp en bescherming kunnen bieden, met name in de wijk Ainkawa in Erbil.²⁷³ Begin oktober 2021 verklaarde de KRG dat Ainkawa voortaan een aparte administratieve eenheid zal zijn door het de status van district toe te kennen. De premier verklaarde dat christenen uit het hele land een veilig heenkomen hadden gevonden in Ainkawa toen ISIS een deel van Irak onder controle had.²⁷⁴

De nationale identiteitskaart bevat sinds 2016 geen gedrukte informatie over de religie van de houder. Echter, bij het aanvragen van een identiteitskaart dient deze informatie vertrekt te worden en de informatie wordt opgeslagen op de gegevens van de chip, als de houder in het bezit is van een *unified national card*. De houder van de kaart kan slechts één van de volgende vijf religieuze identiteiten opgeven: moslim, christen, jezidi, mandeër of jood.²⁷⁵

Vrijheid van godsdienst in de praktijk

De erkende religieuze minderheden zijn officieel en van overheidswege in staat hun geloof vrij te beleven en belijden, zoals het hebben van specifieke gebouwen en het uitvoeren van diensten en rituelen. In de praktijk hangt de mogelijkheid om vrij te praktiseren echter af van de locatie waar religieuze minderheden wonen en hoe de (veiligheids)situatie daar is. Leden van religieuze minderheden konden af en toe te maken krijgen met discriminatie door lokale autoriteiten, maar de centrale autoriteiten mengden zich niet in de religieuze praktijken van minderheden. Minderheden konden maatschappelijk geweld ervaren van de zijde van sektarische gewapende groepen, waaronder pro-Iraanse sjiiitische milities. In de Koerdische regio, waar de regering streeft naar vreedzame co-existentie van verschillende religies, zou geen sprake zijn van religieus geïnspireerd geweld. Religieuze minderheden die in gebieden wonen die heroverd zijn op ISIS zijn grotendeels in staat om in vrijheid hun geloof te praktiseren. Christenen kunnen in vrijheid hun geloof praktiseren op de Ninewavlake. Christenen in Mosul zijn echter een zeer kleine groep en zouden er voor kiezen hun geloof indien mogelijk privé te houden.²⁷⁶ Jezidi's zijn over het algemeen vrij om hun geloof in vrijheid te beleven en hebben een politieke vertegenwoordiging in het Koerdische parlement. Het voornaamste heiligdom van de jezidi's, Lalish, bevindt zich in de provincie Duhok. Desondanks, zo gaf één bron aan, kunnen jezidi's in de provincie Duhok, die als meer conservatief te boek staat dan andere provincies in de KAR, te maken krijgen met discriminatie, omdat zij door de lokale moslimbevolking als onrein en ongelovigen beschouwd worden.²⁷⁷ Buiten de Koerdische regio zou discriminatie van christenen en jezidi plaatsvinden in het onderwijs voor wat betreft de mate waarin aandacht is hun taal en religie. Ook kunnen zij te maken krijgen met arbeidsdiscriminatie, bijvoorbeeld door hen hoge posities te onthouden. In de betwiste gebieden konden jezidi's die zichzelf niet als Koerden identificeerden te maken krijgen met discriminatie, bijvoorbeeld op de arbeidsmarkt of bij controleposten van de KRG.²⁷⁸

²⁷³ MRG e.a., *Crossroads: The future of Iraq's minorities after ISIS*, 2017, p34; Christianity Today, *Why we opened a Christian university in Iraq amid ISIS' genocide*, 7 mei 2020; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

²⁷⁴ Kurdistan Regional Government, *PM Masrour Barzani visits Erbil's Christian neighborhood*, 4 oktober 2021; Kurdistan 24, *Kurdistan's Ankawa will be biggest district of Christians in Middle East, says PM Masrour Barzani*, 4 oktober 2021; Kurdistan 24, *Archbishop Bashar Warda praises decision to turn Erbil's Ainkawa into district*, 4 oktober 2021.

²⁷⁵ US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p7.

²⁷⁶ US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p1, 2, 23; Freedom House, *Freedom in the world – 2021 – Iraq, D2*; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

²⁷⁷ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2021.

²⁷⁸ US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p16-17; The Arab Weekly, *Feeling alienated, Iraqi Christians tempted to emigrate*, 23 november 2020.

Afvalligheid en bekering tot een ander geloof

Het jaarrapport van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken over vrijheid van religie in het jaar 2020 in Irak schrijft niets met betrekking tot de praktijk van atheïsme, blasfemie en afvalligheid.²⁷⁹ Irak kent blasfemiewetgeving, maar deze wordt volgens Freedom House in de praktijk zelden toegepast.²⁸⁰ De kardinaal van Irak riep op tot het afschaffen van de wetgeving omtrent afvalligheid. Hij pleitte ervoor dat iedereen vrij is om zijn geloof te kiezen en om desgewenst van geloof te veranderen.²⁸¹

Volgens een vertrouwelijke bron zou iemand die zich van de islam bekeerd heeft tot een andere religie dit niet graag delen of bekend maken. Sociaal en maatschappelijk gezien betekent bekering tot een ander geloof dat deze persoon in een andere gemeenschap terecht komt, te meer als de familie en het sociale netwerk een bekering niet eenvoudig zullen accepteren. Dit geldt ook voor personen die zich tot de islam bekeren. In de Koerdische regio zou het tot minder (sociale) problemen leiden om van de islam tot een andere religie te bekeren dan in de rest van het land. Overigens zou het gebruikelijker zijn dat personen die afstand doen van het islamitisch geloof niet-religieus worden, dan dat zij zich bekeren tot een andere godsdienst, zoals het christendom of zoroastrisme.²⁸²

Het zou voor (kunnen) komen dat bepaalde publiekelijke uitlatingen over bekering door milities worden aangeprepen om iemand onder verwijzing naar kritiek op de islam het zwijgen op te leggen. De eigenlijke reden zou echter doorgaans zijn dat de persoon in kwestie kritisch was geweest ten aanzien van de ideologie van de militie. Milities zouden de hele protestbeweging als anti-islamitisch bestempelen. Koerdische islamitische geestelijken riepen journalisten in de verslagperiode op om in hun verslaggeving niet respectloos ten opzichte van de islam te zijn.²⁸³

Niet praktiserende moslims en atheïsten

De meerderheid van de Iraakse jongeren zou het islamitisch geloof niet praktiseren, zoals door bidden en vasten. Afgezien van de steden Najaf en Karbala, die door de bron vergeleken worden met het Vaticaan, zou het niet openlijk praktiseren van de islam geen problemen opleveren in het dagelijks leven.²⁸⁴ De bron meldde niet welke concrete problemen het niet praktiseren van het islamitisch geloof in Najaf of Karbala op kan leveren. Volgens dezelfde bron zouden atheïsten niet openlijk uitkomen voor hun opvattingen. Zij zouden zich – hooguit – anoniem online uiten en/of samenkomen, omdat zij zich online veilig wanen. De bron gaf ook aan dat de samenleving zich waarschijnlijk niet of nauwelijks bezighoudt met het concept van afvalligheid. Dit zou enkel onder ISIS een onderwerp geweest zijn.²⁸⁵

²⁷⁹ US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*.

²⁸⁰ Freedom House, *Freedom in the world – 2021 – Iraq, D2*.

²⁸¹ Agenzia Fides, *Patriarch Sako to the government: a law on personal status is needed that respects the identity of Christians*, 17 juli 2020.

²⁸² Australian Government DFAT, *Country Information Report – Iraq*, 17 augustus 2020, p28; vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

²⁸³ Shafaq News, *Kurdistan's Islamic clerics demand Media to refrain from disrespecting Islam*, 22 april 2021. Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

²⁸⁴ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

²⁸⁵ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

Niet-conformistische levensstijl

Of een levens- of kledingstijl die afwijkt van de lokale gangbare norm tot problemen kan leiden, zal afhangen van de regio waar iemand woont, het standpunt van diens familie en sociale omgeving.²⁸⁶

Niet-moslims, onder wie christenen en mandeërs in het zuiden van Irak, waaronder Basra, of in gebieden waar sjjiitische PMF-milities prominent aanwezig waren, zoals de Ninewavlake, kozen ervoor zich terughoudend op te stellen. Het zou voorkomen dat vrouwen die geen hoofddoek droegen en een westerse kledingstijl hadden, lastiggevallen werden. Daarom zouden niet-moslims zich aanpassen aan de lokale norm, om problemen te voorkomen. Zo droegen niet-islamitische vrouwen om deze reden toch een hoofddoek. Ook hielden niet-moslims rekening met de vastenmaand Ramadan. In de maand Ashura droegen ook niet-moslims donkere kleding en vierden niet-islamitische religieuze groepen niet hun eigen religieuze feestdagen als deze samenvielen met islamitische gedenkdagen.²⁸⁷

Tatoeages

Tatoeages werden gezet om wonden te verhullen, maar ook om een politiek statement te maken, zoals in verband met de demonstraties die begonnen waren in oktober 2019. Hierdoor werden tatoeages zichtbaarder in het openbare leven. Bij de presentatie van de nieuwe T-shirts van het nationale voetbalteam was van één van de teamleden een getatoeëerde arm zichtbaar.²⁸⁸ In Basra werd in februari 2021 een prominent lid van de protestbeweging door vier gewapende mannen van straat gepikt. In de kamer waar ze hem heen brachten, ontdekten zij dat hij op zijn arm een tatoeage had met de tekst '25 oktober', een verwijzing naar de eerste dag van de massale anti-overheidsprotesten. De mannen probeerden de tatoeage te verwijderen met een zuur.²⁸⁹

3.2.3 *Bewegingsvrijheid*

Bij controleposten verspreid over het land wordt een reiziger gevraagd zijn identiteit aan te tonen met een identiteitsdocument. Als iemand zijn identiteit niet kan aantonen bij een veiligheidsonderzoek, kan hij gearresteerd worden en in bewaring worden gesteld totdat hij zijn identiteit kan aantonen.²⁹⁰

Coronavirus

Op 24 februari 2020 werd de eerste besmetting met het Coronavirus vastgesteld in Irak. De persoon in kwestie was recent in Iran geweest, waar het virus al eerder opgedoken was. Irak en Iran hebben 21 gezamenlijke officiële grensovergangen en er is veel religieus toerisme over en weer. Voor reizigers uit Iran en acht landen werd direct een inreisverbod opgelegd. Dit gold niet voor Irakezen die vanuit deze landen naar Irak wilde reizen.²⁹¹

²⁸⁶ Al-Jazeera, *The actress defying cultural norms to tell new stories in Iraq*, 28 maart 2021; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021; Interview ZOA, 14 mei 2021.

²⁸⁷ US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p23.

²⁸⁸ EuroNews, *Evolution of Iraq's tattoo culture shows impact of US legacy*, 22 juli 2019; The Arab Weekly, *Inked at the uprising: Iraq's teenage tattoo artist*, 18 december 2019; Reuters, *First woman working at the barbers of Babylon shrugs off abuse*, 10 september 2020; Footy Headlines, *Umbro Iraq 21-22 Home & Away Kits Released - Finally Bespoke*, 4 juni 2021, <https://www.footyheadlines.com/2021/06/umbro-iraq-21-22-home-away-kits.html>

²⁸⁹ HRW, *Iraq: Detentions of Alleged "Death Squad"*, 24 februari 2021.

²⁹⁰ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

²⁹¹ OCHA, *IRAQ: COVID-19. Situation Report No.1*, 27 februari 2020.

In de weken daarna werden aanvullende maatregelen afgekondigd, zowel nationaal als regionaal. Zo stelde de Koerdische regering begin maart 2020 dat de toegang geweigerd zou worden van personen reizend vanuit federaal Irak die niet in het bezit waren van een verblijfsvergunning voor de Koerdische regio met een geldigheidsduur van ten minste zes maanden. Ook voor niet-essentiële reizen werd de Koerdische regio tijdelijk afgesloten van federaal Irak.²⁹²

In december 2020 werd een vliegverbod naar acht landen ingesteld, naar aanleiding van de uitbraak van een nieuwe variant van het coronavirus. Eén van de acht landen was Nederland. In januari 2021 kondigde het crisisteam een reisverbod naar twintig landen af. In tegenstelling tot de eerdere maatregelen, vielen Nederland en Iran niet langer onder het reisverbod.²⁹³ Begin maart 2021 werd het vliegverbod opgeheven. Reizigers die terugkeren uit de landen op de lijst moeten een negatieve coronatest laten zien en thuis in quarantaine gaan.²⁹⁴

Vanwege oplopende besmettingsaantallen werden in februari 2021 de maatregelen aangescherpt. Het land (met uitzondering van de KAR²⁹⁵) was in de eerste helft van 2021 meerdere weekenden in volledige lockdown. Op de doordeweekse dagen was er een avondklok van kracht. Een uitzondering op deze maatregel gold voor het veiligheidsapparaat, de gezondheidszorg, publieke dienstverlening, diplomaten en tijdens het bezoek van de paus ook voor media personeel.²⁹⁶

De Koerdische regering legde met ingang van 22 februari 2021 reisrestricties op voor verkeer van en naar federaal Irak. Internationale organisaties²⁹⁷, officiële delegaties en personen die voor medische behandeling naar de KAR kwamen, waren van deze beperkingen uitgezonderd.²⁹⁸ Deze restricties werden per 16 mei 2021 opgeheven.²⁹⁹

In augustus 2021 had Irak bijna 2 miljoen coronabesmettingen geregistreerd. Het aantal geregistreerde doden stond op bijna 20.000. Ook was Irak begonnen met het vaccineren van de bevolking tegen het coronavirus. In augustus 2021 zou ongeveer vijf procent van de bevolking ingeënt zijn.³⁰⁰

Er zijn geen concrete aanwijzingen dat de bewegingen van burgers op individuele basis wordt gemonitord. Evenmin zijn er aanwijzingen dat persoonlijke gegevens die bekend zijn bij het ministerie van Gezondheid (onrechtmatig) gebruikt worden door andere overheidsdiensten.³⁰¹

²⁹² OCHA, *IRAQ: COVID-19. Situation Report No.4*, 10 maart 2020; Rudaw, *Coronavirus: KRG bans non-emergency travel between provinces*, 11 maart 2020.

²⁹³ Rudaw, *Iraq approves flight bans, border closures to fight 'new strain' of coronavirus*, 22 december 2020; Rudaw, *Iraq bans travel to 20 countries as new coronavirus variant spreads*, 13 januari 2021.

²⁹⁴ Rudaw, *Iraq lifts coronavirus travel ban on blacklisted countries: state media*, 5 maart 2021.

²⁹⁵ BAS News, *Lockdown won't affect Papal visit to Iraq*, 21 februari 2021.

²⁹⁶ AP News, *Old habits imperil Iraq as doctors warn of second virus wave*, 19 februari 2021; Kirkuk Now, *Kirkuk streets deserted under Covid-19 variant lockdown*, 20 februari 2021; vertrouwelijke bron, 23 februari 2021; Shafaq News, *The High Committee for Combating Coronavirus declares lockdowns*, 3 maart 2021; Shafaq News, *Joint operations extends the exceptions of curfew in Iraq*, 4 maart 2021; Shafaq News, *Iraq extends the nationwide curfew for two weeks*, 8 maart 2021; BAS News, *COVID-19: Iraq to impose complete lockdown on Fridays, Saturdays*, 16 maart 2021; BBC Monitoring Report (Kurdistan 24, Kurdish Sorani), *Covid-19 Responses: Iraqi Kurdistan relaxes measures for Ramadan*, 13 april 2021.

²⁹⁷ Waaronder VN, diplomatieke vertegenwoordigingen en de internationale coalitie.

²⁹⁸ NRT, *KRG imposes travel restrictions between Iraq and Kurdistan Region to stem spread of COVID-19 variants: spokesperson*, 22 februari 2021; vertrouwelijke bron, 22 februari 2021; Rudaw, *KR restricts travel to and from federal Iraq as new coronavirus variant hits*, 23 februari 2021; IOM, *DTM. COVID-19 Mobility Restrictions and public Health Measures -01 January to 28 February 2021*.

²⁹⁹ Vertrouwelijke bron, 14 juli 2021.

³⁰⁰ Rudaw, *Not enough Iraqis getting vaccinated: health ministry*, 18 augustus 2021.

³⁰¹ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

3.2.4

Doodstraf

In Irak (inclusief de Koerdische Autonome Regio) is de doodstraf opgenomen als mogelijke straf in het Wetboek van Strafrecht en andere wetten. De doodstraf kan worden opgelegd bij veroordeling voor een breed spectrum van misdrijven. Hieronder volgt een beknopte opsomming van de misdrijven en/of het wetsartikel waarin dit opgenomen is.³⁰²

Iraakse Wetboek van Strafrecht³⁰³:

In de artikelen 190-197, 349, 351, 354, 355, 406, 421-423 zijn bepalingen opgenomen over misdrijven die gestraft kunnen worden met de doodstraf, waaronder:

- Moord met voorbedachte rade en moord met verzwarende omstandigheden
- Misdrijven die de interne staatsveiligheid in gevaar brengen
- Misdrijven die verband houden met aanvallen op transport- en telecommunicatiesystemen
- Ontvoering van een meerderjarige vrouw in combinatie met (poging tot) verkrachting of als ontvoering uitmondt in de dood van het slachtoffer³⁰⁴

Anti-terrorisme wet van 2005 (federaal Irak):

- In artikel 1 is een definitie van terrorisme opgenomen die toegepast wordt op de in de wet beschreven misdrijven
- In artikel 2 en 3 zijn de terroristische misdrijven genoemd waarvoor de doodstraf opgelegd moet worden.
- In artikel 4 is vastgelegd dat de persoon die de hoofdverdachte heeft gesteund (bijvoorbeeld door het plannen of financieren van de daad) dezelfde straf krijgt als de hoofdverdachte.

Anti-terrorisme wet nr. 3 van 2006 (Koerdische Autonome Regio):

- Artikel 1 bevat een definitie van terrorisme
- In artikel 2 worden acht misdrijven genoemd waar de doodstraf op staat

Militaire Wetboek van Strafrecht van 2007³⁰⁵:

- In artikel 27 en 28 worden meerdere misdrijven genoemd die gestraft kunnen worden met de doodstraf, onder meer het doorspelen van geheime of militaire informatie aan de vijand, desertie, overlopen naar de vijand, opstand creëren en nalatigheid van plichten die kan leiden tot overgave of terreinverlies.

Iraqi Internal Security Forces Penal Code van 2008:

- In artikel 3 en artikel 14 zijn misdrijven opgenomen die kunnen leiden tot de doodstraf, waaronder het lekken van staatsgeheimen die verband houden met de nationale veiligheid, het opzetten of oproepen tot verzet tegen de strijdkrachten, het opzettelijk beschadigen of vernielen van communicatiemiddelen, wapens of munitie.

Trafficking in Persons Law van 2012:

- In artikel 8 van deze wet is het volgende misdrijf opgenomen waarvoor de doodstraf opgelegd kan worden: In geval de mensenhandel geresulteerd heeft in de dood van het slachtoffer.

³⁰² UNAMI (met OHCHR), *Report on the Death Penalty in Iraq*, oktober 2014.

³⁰³ Iraqi Penal Code (Law no. 111 of 1969).

³⁰⁴ Verzachtende omstandigheden zijn onder meer 'zichzelf aangeven en de vindplaats van het levende slachtoffer bekendmaken' en 'trouwen met het slachtoffer'.

³⁰⁵ Doodstraf is van toepassing in tijden van oorlog of algemene mobilisatie.

Narcotics Control Law van 1965:

- Artikel 14 van deze wet omschrijft de volgende misdaad als strafbaar met de doodstraf: als drugshandel bijdraagt aan gewelddadig handelen met als doel het omverwerpen van de staat of terrorisme, waarbij doden zijn gevallen.

Het jaarrapport van Amnesty International over de doodstraf geeft aan dat in 2020 in federaal Irak minstens 27 keer de doodstraf is opgelegd. Opvallende zaken kwamen ook in de media. In februari 2021 werd een vrouw die in oktober 2020 haar twee kleine kinderen vanaf een brug in de rivier Tigris had gegooid, veroordeeld tot tweemaal de doodstraf.³⁰⁶ In april 2021 werd een ISIS-leider ter dood veroordeeld voor zijn aandeel in een massaslachting in de provincie Anbar in 2014.³⁰⁷ Volgens Amnesty waren er in Irak eind 2020 bijna achtduizend personen aan wie de doodstraf was opgelegd. De doodstraf werd ook opgelegd in zaken waarbij het juridisch proces niet aan de internationale standaarden van een eerlijk proces voldeden, dit gold met name voor gevallen die op basis van de anti-terrorisme werden vervolgd.³⁰⁸

In 2020 zijn in federaal Irak ten minste 45 doodstraffen uitgevoerd. Het betreft hier voornamelijk personen die voor terrorisme gerelateerde misdrijven veroordeeld waren. In 2019 waren nog minstens honderd doodstraffen voltrokken.³⁰⁹ Ook in de eerste helft van 2021 werden enkele doodstraffen voltrokken in federaal Irak. In reactie op een zelfmoordaanslag in Bagdad in januari 2021, werden opnieuw enkele voor terrorisme veroordeelden ter dood gebracht. Daarnaast werd het nieuws naar buiten gebracht dat van 340 veroordeelde personen het doodsvonniss reeds door de president getekend was, hetgeen de laatste juridische stap is voordat een doodstraf uitgevoerd kan worden.³¹⁰

In juni 2021 werden in federaal Irak negen personen ter dood veroordeeld vanwege hun betrokkenheid bij het Camp Speicher bloedbad in 2014. Bij dat bloedbad in de provincie Salaheddin had ISIS meer dan 1.500 personen, voornamelijk militaire kadetten, om het leven gebracht. In augustus 2016 was de doodstraf voltrokken van 36 personen die in verband met dit bloedbad veroordeeld waren.³¹¹

Eveneens in juni 2021 werd driemaal de doodstraf opgelegd aan een man die schuldig bevonden was aan de dood van een Koerdische activist en haar ouders. Hij pleegde een roofoverval op hun huis in Bagdad en bracht hen alle drie om het leven. Een verband met het activisme van de dochter stond niet vast.³¹²

In de Koerdische Autonome Regio zijn in de verslagperiode voor zover bekend geworden geen doodstraffen uitgevoerd. De facto is er een moratorium op de doodstraf sinds 2008, waar enkel in 'uitzonderlijk gruwelijke misdrijven' van wordt afgeweken. Wel werd de doodstraf opgelegd of in hoger beroep bevestigd.³¹³

³⁰⁶ NINA, *The woman who threw her two children from two imams bridge has been sentenced to death twice*, 18 februari 2021.

³⁰⁷ Rudaw, *ISIS leader handed death sentence for 2014 Anbar massacre*, 13 april 2021.

³⁰⁸ HRW, *World report 2021*; Amnesty International, *Global report Death sentences and executions 2020*, 21 april 2021, p13-14.

³⁰⁹ Amnesty International, *Iraq: Mass execution of 21 individuals is an outrage*, 17 november 2020; OHCHR, *Iraq: Wave of mass executions must stop, trials are unfair - UN experts*, 20 november 2020; AI, *Report 2020-21*, 6 april 2021, p199; AI, *Global report Death sentences and executions 2020*, 21 april 2021, p9-10.

³¹⁰ Rudaw, *Iraq hangs three convicted of 'terrorism': security source*, 25 januari 2021; vertrouwelijke bron, 8 februari 2021; Rudaw, *Iraq executes five terror convicts in Nasiriyah*, 9 februari 2021; Al-Arabiya, *Iraq executes three convicted of 'terrorism': Official*, 3 maart 2021.

³¹¹ Kurdistan 24, *Iraq hands death penalty to 9 people for involvement in Speicher Massacre*, 27 juni 2021.

³¹² BBC Monitoring Report (Shafaq News, Arabic), *Iraq sentences female activist's killer to death*, 14 juni 2021.

³¹³ Rudaw, *Appeals court upholds death sentence for Sulaimani man who killed wife and children*, 19 april 2021; Rudaw, *Erbil court sentences 3 to death in killing of Iranian Kurdish commander*, 2 augustus 2021.

3.2.5 *Bloed- en erekwesties*

Er is niet altijd een scherpe scheidslijn tussen huiselijk geweld en eengerelateerd geweld, omdat eerwraak zich doorgaans in de huiselijke of familiere kring afspeelt. Een gewelddadige dood van vrouwen werd vaak als zelfmoord afgedaan, ook als de exacte toedracht van de dood niet vastgesteld was. Hierdoor zijn er geen betrouwbare cijfers over het aantal eermoorden in Irak. In de Koerdische regio zouden in 2020 ten minste 25 vrouwen zijn gedood, veelal door mannelijke familieleden zoals de vader of broers, en 38 zouden zelfmoord hebben gepleegd. Naar verwachting liggen de cijfers in werkelijkheid hoger, omdat niet alle zaken gemeld of onderzocht worden. Meerdere bronnen meldden een toename in huiselijke geweld en het aantal vermoorde vrouwen sinds de uitbraak van het coronavirus. Juridisch gezien heeft een echtgenoot het recht zijn vrouw te straffen. Daarnaast kan een eermotief strafvermindering opleveren in geval van moord.³¹⁴

De Koerdische Commissie ter bescherming van vrouwenrechten stelde in een verklaring in april 2021 dat er een toename was in het aantal berichten van moord op vrouwen en meisjes. De verklaring kwam uit naar aanleiding van de moord op een 21-jarige vrouw door haar ex-echtgenoot in de provincie Erbil. Dit was de vierde gewelddadige dood van een vrouw in de Koerdische regio in een maand tijd.³¹⁵ Een maand later werd er een parlementaire sessie aan het onderwerp gewijd. Diezelfde dag was er opnieuw het bericht dat een vrouw was doodgeschoten, dit maal in de provincie Duhok.³¹⁶

Beschermingsmogelijkheden

Beschermingsmogelijkheden voor vrouwen zijn beperkt tot een klein aantal staatsopvanghuizen in Irak. Toelating tot een opvanghuis kan echter dermate gecompliceerd en bureaucratisch zijn, dat dit geen tijdige oplossing biedt voor dreigend geweld. Zo is er een proces-verbaal van de politie over het incident nodig en bij fysieke schade ook een verklaring van het ministerie van Gezondheid. Vanwege gebrek aan voldoende capaciteit in opvanghuizen komt het voor dat de politie een vrouw die aangifte doet van (huiselijk) geweld op laat nemen in een gevangenis, als veiliger alternatief dan de thuissituatie. Ondanks het verbod in federaal Irak zijn er organisaties die opvang bieden aan personen in (acute) nood, onder wie vrouwen en personen behorend tot de LHBT-gemeenschap. Tegen één ngo liep een rechtszaak, omdat zij opvanghuizen runde. In tegenstelling tot federaal Irak zijn er in de Koerdische regio ngo's die in samenwerking met de autoriteiten opvanghuizen runnen.³¹⁷

³¹⁴ Rudaw, *Three men in Kalar arrested for hanging their sister to death: police*, 23 november 2020; HRW, *World report 2021*; US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p42, 44; NRT, *Man who killed daughters in Chamchamal turns himself in after more than six months: police*, 30 maart 2021; Rudaw, *Kurdistan Region not safe as long as women at risk: activist*, 17 april 2021; Twitter – Kurdistan Watch, april 2021.

Voor een overzicht van het juridisch raamwerk ten aanzien van huiselijk geweld en eengerelateerd geweld wordt verwezen naar UK Home Office, *Country Policy and Information Note. Iraq: 'Honour' crimes*, maart 2021, p9-11.

³¹⁵ Rudaw, *Kurdistan Region not safe as long as women at risk: activist*, 17 april 2021; Kurdistan Parliament, *Statement by Committee on Protection of Women's Rights regarding murders of women*, 18 april 2021; Kirkuk Now, *Graveyard of the Unknowns. A cemetery for women whose identities were never known*, 21 mei 2021.

³¹⁶ Bas News, *Four KRG ministers to attend parliament session on suicide and honor killing*, 24 mei 2021; NRT, *Woman found shot dead in Duhok's Bardarash district: police*, 24 mei 2021; Shafaq news, *Official Calls to stop violence against women in Kurdistan*, 25 mei 2021.

³¹⁷ OWFI e.a., *Gender-Based Violence and Discrimination Against Women and Girls in Iraq*, januari 2019; HRW, *Iraq: Urgent Need for Domestic Violence Law*, 22 april 2020; UNDP, *Women and Girls in Iraq During the COVID-19 Pandemic*, december 2020, p5; vertrouwelijke bron, 12 maart 2021; Shafaq News, *Official Calls to stop violence against women in Kurdistan*, 25 mei 2021.

Daarnaast zijn er verspreid over de Koerdische regio enkele staatsopvanghuizen. Die vallen onder de verantwoordelijkheid van het *Directorate of Combating Violence Against Women* (DCVAW). In principe krijgt een vrouw enkel toegang tot een staatsopvanghuis in de KAR als zij daarvoor een gerechtelijk bevel heeft. In uitzonderlijke gevallen kan de vrouw onderdak geboden als er gelijktijdig een verzoek bij de rechtbank wordt ingediend.³¹⁸ De aanwezigheid van verschillende (soorten) opvanghuizen in de Koerdische regio betekent echter niet dat opvanghuizen in alle gevallen een vorm van effectieve bescherming bieden. Het DCVAW is gericht op verzoening met de familie. Hoewel vrouwen veelal na enkele maanden het opvanghuis verlaten, zou het ook voorkomen dat vrouwen er voor enkele jaren onderdak vinden. In 2020 had een vader in de Koerdische regio zijn twee dochters gedood. Zij hadden tijdelijk in een opvanghuis verbleven, maar waren naar huis teruggekeerd nadat de vader een document had getekend waarin hij verklaarde dat hij hen niet zou mishandelen.³¹⁹ Deze regel was een van de klachten van campagne in de Koerdische regio tegen dodelijk geweld jegens vrouwen. Zij pleit ervoor dat een intentieverklaring van de ouders, echtgenoten en andere mannelijke familieleden er niet toe moet kunnen leiden dat een vrouw gedwongen het opvanghuis moet verlaten.³²⁰

Tribaal geweld

In de afgelopen jaren zou er sprake zijn van een toename van tribaal geweld. In gebieden waar de macht en invloed van de staat beperkt of onvoldoende is, kunnen tribale mechanismes worden ingezet, bijvoorbeeld om veiligheidsproblemen op te lossen. Anderzijds komt het voor dat de autoriteiten interveniëren bij tribale gewelddadige incidenten. Clanstructuren werken door in de (PMF-)milities (omdat militieleden zelf tot een stam behoren) en onderlinge conflicten kunnen door een grote beschikbaarheid van wapens onderling opgelost worden. Deze complexiteit maakt het lastig om van buitenaf vast te stellen wat de oorzaken zijn van een bepaald geweldsincident. Zie ook paragraaf 3.2.1 over de moord op de vader van een activist, waarbij tribale kwesties een rol lijken te hebben gespeeld. Het betalen van bloedgeld is een mogelijkheid om de cirkel van bloedwraak te doorbreken. Ook kan bemiddeling ingezet worden om een conflict, bijvoorbeeld over grond, op te lossen zonder geweld.³²¹

Het komt nog altijd voor dat stammen individuele leden vogelvrij verklaren en de banden met die persoon verbreken. Hieraan kunnen verschillende redenen ten grondslag liggen. Het kan zijn vanwege (sociaal) ongewenst gedrag, vanwege het (herhaaldelijk) begaan van (ernstige) misdaden of – in minder voorkomende gevallen – vanwege zijn of haar politieke positie in welk geval druk van gewapende of politieke partijen tot vogelvrijverklaring kan leiden. De mogelijkheid bestaat dat de stam het bewuste stamlid later weer opneemt in de stam. Traditioneel werd de vogelvrijverklaring op schrift gesteld door stamoudsten en getuigen waarin het betreffende stamlid wordt genoemd. De persoon in kwestie krijgt een afschrift.

³¹⁸ The Danish Immigration Service e.a., *COI Report. Kurdistan Region of Iraq (KRI) Women and men in honour-related conflict*, november 2018, p18.

³¹⁹ NRT, *Man who killed daughters in Chamchamal turns himself in after more than six months: police*, 30 maart 2021.

³²⁰ Morning Star, *Campaigners press for changes to stop the killing of women in Iraqi Kurdistan*, 30 november 2020; UK Home Office, *Country Policy and Information Note. Iraq: 'Honour' crimes*, maart 2021, p33.

³²¹ Rudaw, *As Iraqis protest against state, tribes make a comeback*, 10 december 2019; Rudaw, *Family burned inside home in Nasiriyah armed clan conflict*, 19 maart 2021; Rudaw, *Woman in Shekhan shot dead in land dispute crossfire*, 24 april 2021; Shafaq News, *Violent skirmishes erupt between clan members north of Dhi Qar*, 6 juni 2021; NINA, *Five suspects were arrested following a clan dispute in the village of Al-Intisar, north of the capital, Baghdad*, 24 september 2021.

De vogelvrijverklaring is niet verankerd in de Iraakse wetgeving. Juridisch gezien heeft dit document dan ook geen waarde. De autoriteiten zijn niet in staat om in dergelijke gevallen bescherming te bieden tegen enig risico of dreigement. Deze informatie is verkregen uit één bron en kon niet onafhankelijk worden geverifieerd.³²²

3.3 Positie van specifieke groepen

In aansluiting op het mensenrechtenrapport van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken wordt opgemerkt dat religie, politiek en etniciteit vaak onlosmakelijk met elkaar verbonden waren, waardoor het moeilijk is om geweldsincidenten of discriminatie toe te schrijven aan een van deze identiteitsfactoren.³²³

3.3.1 *Etnische groepen*

3.3.1.1 Koerden

In de Koerdische regio is het merendeel van de bevolking van Koerdische afkomst. Ook buiten de Koerdische regio wonen op verschillende plekken grote Koerdische gemeenschappen. In deze paragraaf wordt de situatie van Koerden buiten de Koerdische regio beschreven.

Historisch gezien woonden de Koerden in Mosul met name in oostelijke deel van de stad. Voor zover bekend zijn er sinds de herovering van Mosul op ISIS nauwelijks Koerden teruggekeerd naar de stad Mosul. De Koerdische gemeenschap in Mosul is een minderheid. Bij veiligheidsonderzoek zouden Koerden minder lastiggevallen worden dan (met name uit ontheemding teruggekeerde) soennitische Arabieren, omdat zij er niet of nauwelijks van verdacht worden banden te hebben met ISIS. Ze zouden verder niet anders behandeld worden dan de andere inwoners van de stad.³²⁴

Volgens het jaarrapport van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken over mensenrechten in Irak maakten pro-Iraanse PMF-milities zich in het Westen van Ninewa en op de Ninewa-vlakte schuldig aan het willekeurig en onwettig gevangen houden van onder andere Koerden. Brigade 30 van de PMF zou in Ninewa illegale detentiecentra hebben.³²⁵

Eind 2017 namen de Iraakse autoriteiten de controle over de provincie Kirkuk terug. Dit was van invloed op de situatie van de Koerdische inwoners van deze provincie en gelijknamige hoofdstad. Zonder de Koerdische veiligheidstroepen voelden Koerden zich onveilig en verlieten daarom destijds (tijdelijk) de stad en provincie Kirkuk. De Koerdische politieke partijen PUK en KDP hebben een verschillend standpunt ten aanzien van het bestuur van Kirkuk. De KDP pleitte voor een terugkeer naar de situatie zoals deze was voor de territoriale bezetting door ISIS. De PUK bleef tot op zekere hoogte samenwerken met de federale autoriteiten, maar pleitte ook voor terugkeer van de Peshmerga.³²⁶

³²² Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

³²³ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p51.

³²⁴ Ceasefire en Minority Rights Group International, *Mosul after the Battle. Reparations for civilian harm and the future of Ninewa*, januari 2020, p6; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021; vertrouwelijke bron, 8 mei 2021.

³²⁵ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p10.

³²⁶ International Crisis Group, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020, p i, 10, 25.

In het voorjaar van 2021 werd in Kirkuk een *joint operation room* opgericht, waarin federale troepen en Peshmerga samenwerken om de veiligheid in Kirkuk te bewaken.³²⁷ Zie paragraaf 1.2.1 van dit ambtsbericht.

Volgens Koerdische bronnen is het aandeel Koerden in het betwiste deel van Diyala in de afgelopen jaren sterk afgenomen. Dit zou onder meer het gevolg zijn van de slechte veiligheidssituatie en de slechte staat van publieke dienstverlening in dat deel van de provincie. Door de aanhoudende dreiging en aanvallen van ISIS en de jarenlange afwezigheid van Koerdische veiligheidstroepen³²⁸, voelden Koerden zich onbeschermd. Zij zouden naar de plaats Khanaqin of de Koerdische regio zijn vertrokken.³²⁹ Deze informatie kon in de onderzoeksperiode niet onafhankelijk geverifieerd worden.

In delen van de betwiste gebieden in Kirkuk, Diyala en Ninewa met een grote Koerdische gemeenschap zijn scholen waar volgens het Koerdische curriculum onderwijs gegeven wordt. Het betreft met name basisscholen en in mindere mate scholen voor het voortgezet onderwijs. In deze gebieden zijn ook scholen waar het Arabische curriculum gevolgd wordt. Het is onbekend in hoeverre kinderen die het Koerdische curriculum volgen de Arabische taal machtig zijn.³³⁰

3.3.1.2 Fayli-Koerden

Fayli Koerden wonen in Bagdad, Wasit, Diyala, Misan, Basra en de Koerdische regio. Er zijn geen berichten dat hun situatie in de ene provincie wezenlijk verschilt van de andere provincie. Het overgrote deel van de Fayli Koerden zou inmiddels in het bezit zijn gesteld van het Iraakse staatsburgerschap. Van de anderhalf miljoen Fayli-Koerden zouden enkele duizenden families nog niet in het bezit zijn van het staatsburgerschap. Voor zover bekend zijn er geen juridische ontwikkelingen op het gebied van staatloosheid van Fayli-Koerden sinds 2019.³³¹

3.3.1.3 Turkmenen

Turkmenen zijn de derde etnische groep qua grootte, na Arabieren en Koerden. Zij bevolken het gebied in het noorden van Irak van Sinjar in het westen tot Khanaqin in het zuidoosten. Uitgezonderd steden als Mosul en Erbil, valt een groot deel van hun woongebied in de betwiste gebieden. In Tel Afar, een plaats³³² in het gelijknamige district dat in handen is geweest van ISIS, woonden zowel sjiitische als soennitische Turkmenen. Door de komst van ISIS vluchtten de sjiitische Turkmenen weg uit Tel Afar en kwamen zij als ontheemden terecht in het zuiden van Irak. Naar schatting werden enkele honderden sjiitische Turkmeense vrouwen en meisjes door ISIS ontvoerd en verkracht en mogelijk vermoord.³³³

³²⁷ Kirkuk Now, *The Peshmerga back to Kirkuk*, 24 mei 2021.

³²⁸ Zie paragraaf 1.2.1: in het voorjaar van 2021 werd in Diyala een *joint operations room* opgericht waarin federale troepen samenwerken met Peshmerga op het gebied van handhaving van de veiligheid.

³²⁹ Shafaq News, *A systematic nationalist plan to marginalize the Kurds in Jalawla*, PUK official says, 14 april 2021; Kirkuk Now, *PUK intensifies efforts to redeploy Peshmerga forces to Khanaqin*, Diyala, 23 mei 2021; Shafaq News, *More than 80% of the Kurds in some disputed areas left their lands*, 1 juni 2021.

³³⁰ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; vertrouwelijke bron, 8 mei 2021; Kirkuk Now, *1,000 Temporary Kurdish lecturers to be employed in Kirkuk*, 12 juni 2021.

³³¹ Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p23; Shafaq News, *Iraq to grant privileges the Feyli Kurds*, government official says, 11 februari 2021; Shafaq News, *"Gull soo" releases "Feyli Doos" names Nechirvan Barzani as "The person of the year"*, 23 februari 2021; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

³³² De plaats Tel Afar wordt door IOM aangeduid met de term Markaz Tel Afar.

³³³ Zie paragraaf 3.3.2.1.

Tijdens de militaire operaties om Tel Afar te bevrijden van ISIS vluchtten juist veel soennitische Turkmenen uit angst met ISIS geassocieerd te worden. Zij trokken met name naar Turkije.³³⁴ Tegen april 2021 waren ruim driehonderdvijftigduizend ontheemden teruggekeerd naar het district Tel Afar.³³⁵ Volgens een vertrouwelijke bron waren het met name de sjiitische Turkmenen die waren teruggekeerd naar Tel Afar. De soennitische Turkmenen werden vanwege hun positie tijdens de controle van ISIS dermate zwaar gewantrouwd door zowel de lokale bevolking als de veiligheidstroepen dat zij veelal in ontheemding leefden of als vluchteling elders verbleven.³³⁶ In augustus 2021 keerden ongeveer honderd Turkmeense vluchtelingen door tussenkomst van de Iraakse autoriteiten vanuit Turkije terug naar het district Tel Afar.³³⁷

Sinds de overname van het betwiste deel van de provincie Kirkuk door de federale autoriteiten hadden Turkmenen te maken met intimidatie en geweldpleging door PMF-milities. Met name soennitische Turkmenen maakte zich zorgen over de aanwezigheid van pro-Iraanse sjiitische militieën. In de stad Kirkuk wonen voornamelijk sjiitische Turkmenen. Anderzijds waren de Turkmenen, samen met de Arabieren, in Kirkuk tegen de terugkeer van de Koerdische Peshmerga en Asayish (veiligheidsdienst) naar de stad Kirkuk.³³⁸

3.3.1.4 Palestijnen

Schattingen over het aantal Palestijnen in Irak lopen uiteen van vierduizend tot tienduizend personen, voornamelijk woonachtig in Bagdad maar ook in Mosul en Erbil. Sinds het aannemen van de *Law on the Residence of Foreigners* in 2017, wordt er geen onderscheid meer gemaakt tussen Palestijnen en vreemdelingen van andere nationaliteiten. Dit is onder meer zichtbaar in het feit dat Palestijnen geen aparte identiteitskaarten meer verstrekt krijgen, waar zij voorheen gele of rode kaarten hadden, maar dezelfde kaarten als vluchtelingen van andere nationaliteiten. Een aanpassing van die wet in december 2017 reguleerde dat Palestijnen die ten minste tien jaar (legaal) in Irak verblijven dezelfde rechten genieten als Irakezen, uitgezonderd stemrecht, een overheidsbaan en staatsburgerschap. De Palestijnen zelf wilden liever hun permanente verblijfsstatus terug. In 2020 en de eerste helft van 2021 zijn ongeveer vijftig Palestijnen naar Irak gekomen om er hun toevlucht te nemen, voornamelijk vanuit Syrië. Als zij ongecontroleerd Irak inreizen kunnen zij zich laten registreren bij de Permanente Commissie van het ministerie van Binnenlandse Zaken (PCMoI, *Permanent Committee of the Ministry of Interior*) in federaal Irak. In dat geval worden zij geregistreerd als ontheemden. De federale autoriteiten erkennen hen niet als vluchteling. Dit beperkt hun bewegingsvrijheid tot de provincie waar zij verblijven. Palestijnen die legaal Irak inreizen dienen, net als personen van andere nationaliteiten, hun verblijf te legaliseren op grond van de *Law on the Residence of Foreigners* (zie paragraaf 4.2.1). Palestijnen die geregistreerd zijn in relatie tot de vluchtelingengolf uit 1948 en 1967 (en hun familieleden) hebben in theorie volledige bewegingsvrijheid.

³³⁴ REACH, *Telafar city. Area-based assessment – August – September 2020*, p11; USIP, *Amid Iraq's turmoil, Tal Afar builds peace*, 5 november 2020; Kirkuk Now, *Turkmen women call to uncover fate of 1300 missing Turkmen abducted by ISIS*, 4 februari 2021.

³³⁵ IOM, *DTM. Master list report 121 – March April 2021*, p5.

³³⁶ Vertrouwelijke bron, 8 mei 2021.

³³⁷ NINA, *The return of a new batch of displaced people in Turkey to Tal Afar district*, 2 augustus 2021.

³³⁸ International Crisis Group, *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020, p14; Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p26; IOM, *Cities as home*, 2020, p9; Kirkuk Now, *Turkmen & Arabs: We don't want the Peshmerga in Kirkuk*, 26 mei 2021.

In de praktijk is hun bewegingsvrijheid beperkt. De beperking zou met name het gevolg zijn van de algemene veiligheidssituatie en dat Palestijnse gemeenschap, die soennitisch is, in verband wordt gebracht met soennitische militanten, vanwege het recente verleden van sektarisch geweld en de soennitische groep ISIS.³³⁹

De economische situatie van de Palestijnen is, mede door invloed van de coronapandemie, verslechterd. Het Australische ambtsbericht over Irak van 2020 legt eveneens een verband tussen de verslechtering van hun economische situatie en de gewijzigde wetgeving omtrent verblijfsrecht.³⁴⁰ Begin 2020 stopte UNHCR met het uitbetalen van een vorm van huurtoeslag aan enkele honderden Palestijnse gezinnen, die zwaar op deze toeslag leunden om hun huur te betalen.³⁴¹

Het Australische ambtsbericht stelt dat Palestijnen buiten de Koerdische regio te maken kunnen krijgen met officiële discriminatie, zoals toegang tot de arbeidsmarkt en publieke diensten.³⁴²

Bescherming

In de wijken van Bagdad waar veel Palestijnen wonen, leidde de toegenome aanwezigheid van gewapende milities tot intimidatie. De intimidatie kan ook komen van personen die banden hebben met dergelijke milities. Een vertrouwelijke bron gaf desgevraagd aan dat Palestijnen in de praktijk geen effectieve bescherming kunnen verwachten van de Iraakse autoriteiten in geval van problemen met milities, leden van (machtige of invloedrijke) stammen en politici. In geval van problemen zouden zij een oplossing zoeken in de informele sfeer. Voor Palestijnen die getrouwd zijn met een Iraaks staatsburger zou het makkelijker kunnen zijn om via sociale netwerken tot een oplossing te komen.³⁴³

Terugkeer naar Irak

De wet- en regelgeving, maar ook de praktijk, omtrent terugkeer van Palestijnen naar Irak na een verblijf in een derde land is onduidelijk. In theorie heeft een Palestijn voor terugkeer naar federaal Irak of de Koerdische regio een geldig reisdocument en een geldig (dat wil zeggen niet verlopen) visum nodig. Dit visum reguleert de uitreis en inreis en bepaalt de toegestane periode voor het verblijf buiten Irak. Als de geldigheid van het visum verlopen is, zouden Palestijnen bij een Iraakse ambassade een aanvraag kunnen doen voor een visum om Irak in te reizen. Daarbij dienen zij bewijs van hun verblijfsstatus in Irak te overleggen, zoals een geboorteakte en het reisdocument met daarin het visum. Echter, Iraakse ambassades zouden hier wisselend mee omgaan. Niet alle ambassades zouden een dergelijke aanvraag in behandeling nemen. De reden daarvan is onbekend. Met de bepaling dat Palestijnen dezelfde rechten hebben als Irakezen, zou een Palestijn bovendien de toegang tot Irak niet geweigerd kunnen worden.

³³⁹ UNHCR, *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing the Republic of Iraq*, mei 2019, p109-112; Al-Monitor, *Palestinians in Iraq protesting to have their rights restored*, 19 februari 2020; Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p21-22; Middle East Monitor, *Iraq amends law giving Palestinian residents same rights as nationals*, 11 december 2020; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

³⁴⁰ Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p22; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

³⁴¹ Palestinian Return Centre, *Condition of Palestinian Families in Iraq Gets Worse due to Suspension of Rental Allowance*, 18 januari 2020; Al-Monitor, *Palestinians in Iraq protesting to have their rights restored*, 19 februari 2020; Middle East Monitor, *Palestinian families threatened with displacement in Baghdad*, 4 februari 2020; Middle East Monitor, *A blow to the Palestinians in Iraq*, 6 maart 2020;

³⁴² Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p22.

³⁴³ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

Echter, de wedertoelating tot Irak zonder geldig inreisvisum zou per geval beoordeeld worden door de Iraakse autoriteiten. Volgens een bron zouden er bij de Palestijnse ambassade in Irak gevallen bekend zijn van Palestijnen die niet in het bezit waren van een geldig visum en die op de luchthaven van Bagdad de toegang tot Irak werd geweigerd.³⁴⁴

3.3.1.5 Irakezen van Afrikaanse afstamming ('zwarte Irakezen')

Irakezen van Afrikaanse afstamming, in veel bronnen aangeduid als 'zwarte Irakezen' wonen voornamelijk in het zuiden van Irak, waaronder in Basra. Ze zijn niet officieel erkend als minderheidsgroep. De situatie van Irakezen van Afrikaanse afstamming is vergelijkbaar met de vorige verslagperiode. Dit betekent dat zij te maken hadden met discriminatie, onder andere op het vlak van onderwijs en de arbeidsmarkt. Dit had ongeletterdheid en extreme armoede tot gevolg. Wijken waar zij in grote getalen woonden, zoals al-Zubeir en Abu Khaseeb in de provincie Basra, worden gekenmerkt door extreme armoede en verwaarlozing door de autoriteiten.³⁴⁵

In reactie op het overlijden van George Floyd als gevolg van politiegeweld in de Verenigde Staten, stonden Irakezen van Afrikaanse afstamming publiekelijk op om aandacht te vragen voor hun situatie. Zo riepen zij op tot politieke erkenning van de groep als minderheid. Anderen riepen vooral op tot culturele erkenning.³⁴⁶

3.3.2 *Religieuze groepen*

3.3.2.1 Overlevenden van ontvoering en geweldpleging door ISIS

Compensatiewet voor overlevenden van ISIS-geweld

Op 1 maart 2021 werd, bijna twee jaar na het indienen van het wetsvoorstel, de *Law on Yazidi women survivors* aangenomen in het parlement. Een week later, op internationale vrouwendag, ratificeerde president Salih de wet.³⁴⁷ Deze wet heeft tot doel het leed te compenseren van vrouwen en mannen die het slachtoffer zijn geworden van (seksueel) geweld gepleegd door ISIS en dit overleefd hebben. Dit behelst financiële en morele compensatie en het verzekeren van een waardig bestaan, alsook het rehabiliteren en re-integreren van de overlevenden in de samenleving en het voorkomen van een herhaling van hetgeen hen aangedaan is. De wet erkent de misdaden begaan door ISIS jegens jezidi's, Turkmenen, Shabak en christenen, zowel vrouwen als mannen, als genocide en misdaden tegen de menselijkheid. In de conceptversie van de wet waren alleen de jezidi's als getroffen groep genoemd. Overlevenden uit alle getroffen groepen hadden echter inspraak gehad in het proces van het amenderen van de conceptversie van de wet. Doordat uiteindelijk ook andere etno-religieuze groepen en mannen expliciet genoemd werden, konden ook zij in aanmerking komen voor herstelbetalingen.³⁴⁸

³⁴⁴ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

³⁴⁵ UNHCR, *International Protection Considerations – Iraq*, mei 2019, p99; Al-Monitor, *The killing of George Floyd sparks controversy over African-Iraqi rights*, 4 juni 2020; Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p23-24; Freedom House, *Freedom of the World 2021 – Country report Iraq – F4*; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

³⁴⁶ Al-Monitor, *The killing of George Floyd sparks controversy over African-Iraqi rights*, 4 juni 2020; TRT World, *In Black Lives Matter, black Iraqis see reflection of their own struggle*, 20 juli 2020.

³⁴⁷ Rudaw, *Yazidi survivor law ratified by Iraqi president*, 8 maart 2021.

³⁴⁸ Minority Rights Group International, *Why Iraq must support new bill which redresses the suffering of Yazidi women*, 6 februari 2021; Rudaw, *Iraqi parliament passes Yazidi survivor bill after years of delays*, 1 maart 2021; IOM, *IOM Celebrates Government of Iraq's Adoption of Momentous Law on Yazidi Women Survivors*, 2 maart

Op 3 augustus 2021 herdacht Irak de genocide op de jezidi's in 2014. Rond deze tijd beklagden personen die een beroep wilden doen op de compensaties van deze wet zich dat de uitvoering van de wet erg traag verloopt.³⁴⁹

De situatie van overlevenden van ISIS-geweld

Zeven jaar na de moord op duizenden jezidi's in Sinjar en de ontvoering van duizenden jezidi's, voornamelijk vrouwen en kinderen, is het lot van velen nog onbekend. In de verslagperiode kwam het voor dat enkele jezidi's levend terugkeerden naar Irak, veelal vanuit Syrië, maar ook vanuit Turkije. Echter, ruim 2800 jezidi's zijn tot op heden niet teruggevonden of geïdentificeerd. Vanwege de misdaden die deze vrouwen en kinderen zijn aangedaan, kampen velen bij terugkeer met (ernstige) psychische problemen. Niet alleen is er onvoldoende goede psychische zorg beschikbaar, ook heerst er in de Iraakse maatschappij een taboe op psychische aandoeningen.³⁵⁰

Ook de situatie van (jonge) kinderen die terugkeren is zeer complex, omdat deze kinderen vaak niet opgevoed zijn met de religieuze en culturele gebruiken van de jezidi's, maar als moslim zijn grootgebracht. Daarnaast werden moeders vanwege het gebrek aan acceptatie in de gemeenschap gedwongen hun kinderen geboren uit verkrachting achter te laten in een weeshuis.³⁵¹ Een bericht over de terugkeer van enkele kinderen (geboren uit verkrachting) naar hun jezidi-moeders vermeldt niet of deze vrouwen in de gemeenschap mochten blijven met hun kinderen.³⁵²

Er is weinig specifieke berichtgeving over de huidige situatie en omstandigheden van vrouwen en kinderen van andere etnische religieuze groepen (zoals Turkmenen en christenen) die destijds ontvoerd, verhandeld en/of verkracht zijn door ISIS.³⁵³

Uit artikelen over de situatie van vermiste en overlevende sjiitisch-Turkmeense vrouwen blijkt dat het taboe en de schaamte over seksueel geweld binnen de tribale cultuur zo groot is, dat de vermissingen niet gerapporteerd of ontkend worden. Met name uit Tel Afar, een plaats in de buurt van Sinjar vanwaar veel jezidi-vrouwen waren ontvoerd, zijn naar schatting enkele honderden sjiitisch-Turkmeense vrouwen verdwenen.³⁵⁴ Volgens één van de artikelen hebben 22 vrouwen die in 2017 uit Mosul zijn bevrijd nog altijd geen rehabilitatie, compensatie of staatszorg ontvangen. De meesten wonen bij verre familieleden, omdat hun naaste familieleden zijn overleden. Zij zouden enkel een financiële toelage krijgen van een sjiitische stichting.³⁵⁵

2021; Al-Monitor, *Iraq passes law addressing women survivors of Yazidi genocide*, 2 maart 2021; vertrouwelijke bron, 4 maart 2021.

³⁴⁹ Kirkuk Now, *Ezidis disappointed for nonfulfillment of women survivors' law*, 3 augustus 2021.

³⁵⁰ MSF, *Iraq: Mental health, post-war and in the time of COVID-19*, 12 oktober 2020; Rudaw, *After seven years of separation, Yazidi woman reunited with family in Duhok*, 9 februari 2021; Al-Monitor, *Iraq passes law addressing women survivors of Yazidi genocide*, 2 maart 2021; US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p13.

³⁵¹ US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p11-12; AI, *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021, p198; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

³⁵² Middle East Eye, *Syrian Kurds hand 12 children fathered by IS members back to Iraqi Yazidi mothers*, 6 maart 2021.

³⁵³ Minority Rights Group International, *Iraq – Turkmen*, beschikbaar op <https://minorityrights.org/minorities/turkmen/> laatste update november 2017; Aid to the Church in Need (ACN), *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p26; The Independent, *Can the papal visit stem the tide of Christians leaving Iraq*, 3 maart 2021

³⁵⁴ Middle East Eye, *The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State*, 18 februari 2021; Newlines magazine, *Jihadists made rape a weapon of their genocidal campaign, but for one ethnic minority in Iraq, it's too painful to discuss*, 5 maart 2021.

³⁵⁵ Middle East Eye, *The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State*, 18 februari 2021.

3.3.2.2 Veiligheidssituatie en positie van jezidi's

De jezidi's wonen – van oudsher – in het noorden van Irak, met name in de provincies Ninewa en Duhok. Tot de komst van ISIS in 2014 woonden jezidi's in Sinjar, zowel in het gelijknamige district als in de stad zelf, naast andere bevolkingsgroepen zoals Turkmenen, soennitische Arabieren en Koerden. In augustus 2014 had ISIS in Sinjar en omgeving genocide heeft gepleegd jegens de jezidi's. Mannen en oudere vrouwen werden vermoord, jonge vrouwen en kinderen werden ontvoerd. De overlevenden zochten in 2014 als ontheemden veelal hun toevlucht in de Koerdische regio, anderen verlieten Irak. Ruim zes jaar later verblijven nog ongeveer tweehonderdduizend jezidi's als ontheemden, de meerderheid in de KAR.³⁵⁶

Vrouwen en meisjes die door ISIS ontvoerd waren, werden in hun gevangenschap verkracht, mishandeld en verhandeld als slavinnen. Vrouwen die door verkrachting zwanger waren geworden en een kind hadden gebaard, werden na hun bevrijding gedwongen te kiezen voor terugkeer in de gemeenschap of voor hun kind. Omdat deze kinderen door moslimmannen waren verwerkt, werden zij niet in de jezidigemeenschap geaccepteerd. De kinderen bleven achter in Syrië, als de vrouw daar verbleven had, of kwamen in weeshuizen in Irak terecht. Vrouwen die hadden gekozen voor terugkeer naar de gemeenschap probeerden in voorkomende gevallen nadien contact te zoeken of onderhouden met hun kind(eren). Dit werd door de jezidigemeenschap niet gewaardeerd.³⁵⁷ Door verschillende initiatieven werden ook in deze verslagperiode vrouwen en kinderen bevrijd die door ISIS waren ontvoerd in 2014. Begin augustus 2021 waren nog 2763 jezidi's vermist.³⁵⁸

Begin 2021 woonden er (weer) tussen de 100.000 en 120.000 jezidi's in het district Sinjar, provincie Ninewa. Ongeveer tweederde van dit aantal verbleef ten noorden van de berg Sinjar. Een derde in de stad Sinjar en ten zuiden daarvan. Jezidi's uit dorpen ten zuiden van de berg Sinjar die in 2014 naar het gebied ten noorden van de berg Sinjar gevlucht waren, verbleven daar veelal nog als ontheemden. De jezidi's die – al dan niet als ontheemden – in het district Sinjar verbleven, gaven in onderzoeken verschillende zorgpunten aan op het gebied van onderwijs, werk en inkomen en onderdak. Op het gebied van de veiligheidssituatie spelen verschillende factoren een rol: de aanwezigheid van mijnen of onontploft materiaal, de aanwezigheid van tal van veiligheidstroepen en gewapende groepen en de regelmatige Turkse militaire operaties op PKK-doelen in Sinjar en Duhok. Turkse luchtaanvallen en grondoperaties tegen de PKK hadden een negatieve invloed op de veiligheidssituatie in de gebieden waar ontheemde en uit ontheemding teruggekeerde jezidi's woonden. In 2020 was er enkele maanden een toename geweest in het aantal terugkeerders. Maar de veiligheidssituatie zoals hiervoor beschreven had tot gevolg dat de terugkeer van ontheemde jezidi's stagneerde, maar ook dat enkele teruggekeerde jezidi's opnieuw vertrokken naar de plaats waar zij jarenlang in ontheemding hadden verbleven.³⁵⁹

³⁵⁶ KRG JCC, *Humanitarian Situational Report January 2021*, 14 februari 2021; US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom Report*, p3; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; IOM, *DTM. Iraq master list report 121 March – April 2021*, p4; NOS, *Kamer erkent IS-misdaden tegen jezidi's als genocide: 'Belangrijke eerste stap'*, 6 juli 2021.

³⁵⁷ Rudaw, *After seven years of separation, Yazidi woman reunited with family in Duhok*, 9 februari 2021; Bas News, *Latest update on Yazidi victims of IS brutality*, 16 februari 2021. Zie ook paragraaf 3.3.2.1.

³⁵⁸ Shafaq News, *Iraqi forces liberate a Yazidi woman inside the Syrian territories*, 1 augustus 2021; Kurdistan 24, *Few Yazidis have returned to Sinjar since 2014 ISIS takeover, 2,763 remain kidnapped: KRG*, 2 augustus 2021.

³⁵⁹ Kurdistan 24, *Yezidis criticize Turkish airstrikes in Shingal, fearing it could hamper return of civilians*, 15 juni 2020; USCIRF, *USCIRF Condemns Turkish Military Operations in Northern Iraq*, 19 juni 2020; UNDP, *Six years after Sinjar massacre, support is vital for returning Yazidis*, 3 augustus 2020; US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom Report*, p21; Rudaw, *Mount Shingal IDPs say they've been abandoned by government, aid*

Voor de jezidigemeenschap in Duhok en elders in de Koerdische regio zijn de zorgen van andere aard dan in Ninewa, zoals hierboven beschreven. Volgens een vertrouwelijke bron verlieten veel jezidi-families die oorspronkelijk afkomstig zijn uit Duhok het land. Sommigen van hen vrezen dat de volgende genocide tegen jezidi's in de Koerdische regio zal plaatsvinden. Er waren geen berichten van geweldsincidenten jegens jezidi's in Duhok vanwege hun etno-religieuze afkomst. De Turkse militaire operaties tegen de PKK (en aanverwante YBS) hadden tot gevolg dat in enkele jaren tijd honderden dorpen leeg kwamen te staan, waaronder jezidi en christelijke dorpen in de provincie Duhok.³⁶⁰ De situatie van jezidi's die als ontheemden in de Koerdische regio verblijven, wordt beschreven in hoofdstuk 4.

3.3.2.3 Veiligheidssituatie en positie van andere religieuze minderheden

Kaka'i

De kaka'i, ook wel Yarsani's of Ahl al-Haq genoemd, zijn een religieuze groep. Over het algemeen worden zij beschouwd als etnische Koerden. De meesten van hen wonen in Kirkuk, Khanaqin en op de Ninewa-vlakte. De kaka'i zijn geen grondwettelijk erkende religieuze groep. Ten tijde van de territoriale controle van ISIS waren de kaka'i het slachtoffer geworden van ISIS die hen beschouwde als afvalligen. In de verslagperiode waren de Kakai in Khanaqin bij verschillende aanslagen het doelwit van ISIS. Ongeveer tien dorpen in het district Khanaqin (provincie Diyala) die praktisch volledig bewoond werden door kaka'i zijn naar verluidt in de verslagperiode verlaten. Dit was het gevolg van meerdere aanvallen door ISIS. Andere dorpen in het district worden bewoond door Arabieren of Koerden. Ook twintig van deze dorpen zouden door het geweld van ISIS niet meer bewoond worden.³⁶¹ In februari 2021 kwamen er soortgelijke berichten uit de provincie Kirkuk. Ook daar zouden de bewoners van ongeveer tien dorpen in het district Daquq gedwongen zijn te vertrekken vanwege de dreiging van ISIS.³⁶²

De kaka'i-gemeenschap maakte van het bezoek van de paus aan Irak gebruik om aandacht te vragen voor hun situatie. In brieven aan de paus maakte de gemeenschap duidelijk dat een deel van hun problemen voortkomt uit het feit dat de meesten van hen in de betwiste gebieden wonen. In deze gebieden zijn onvoldoende veiligheidstroepen aanwezig of het gebrek aan onderlinge coördinatie zorgde ervoor dat de veiligheidssituatie kwetsbaar was. Daardoor kon ISIS zich in deze gebieden schuilhouden en aanslagen plegen.³⁶³

agencies, 3 februari 2021; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; Kirkuk Now, *Turkish military camp in Zelkan source of unrest for civilians*, 16 april 2021.

³⁶⁰ API, *Caught in the crossfire: Assyrians and the Turkey-PKK conflict in Iraq*, 11 januari 2021, p5; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021;

³⁶¹ Minority Rights Group, *Kakais' anguish in search for security*, 23 mei 2020; Rudaw, *Iraqi Kurdish leaders urge for security coordination after deadly ISIS Khanaqin attack*, 14 juni 2020; Australian Government DFAT, *Country Information Report – Iraq*, 17 augustus 2020, p32; Rudaw, *Kakai villages emptied by ISIS attacks in Khanaqin*, 27 september 2020; Kirkuk Now, *Iraqi Minister of Interior slams Kirkuk security commanders*, 16 februari 2021.

³⁶² NRT, *Kakais vacate villages in Kirkuk due to ISIS threat*, 15 februari 2021; Kirkuk Now, *Iraqi Minister of Interior slams Kirkuk security commanders*, 16 februari 2021.

³⁶³ Kirkuk Now, *The Kaka'is seek Pope's support*, 8 maart 2021.

Mandeërs

De meerderheid van de Mandeërs woont in het zuiden van Irak, in Basra en Misan. Een klein aantal woont in de Koerdische regio en in Bagdad. Eén van hun meest heilige rituelen is een doop in een rivier die een gelovige meerdere malen in zijn leven ondergaat. Verschillende bronnen, al in de vorige verslagperiode, schreven echter dat deze etno-religieuze gemeenschap met uitsterven bedreigd wordt. Je kunt enkel mandeër worden bij geboorte en interreligieuze huwelijken zijn niet toegestaan. In 2019 zouden er naar schatting nog drieduizend Mandeërs in Irak zijn.³⁶⁴ Recentere schattingen zijn niet bekend.

Er waren in de verslagperiode geen berichten van geweld jegens mandeërs vanwege het behoren tot deze geloofsgemeenschap. Mandeërs die in gebieden wonen waar de PMF veel invloed heeft, zouden proberen om te vermijden om in de (negatieve) aandacht te komen van de milities. Bijvoorbeeld door een hoofddoek te dragen.³⁶⁵

Christenen

De christelijke gemeenschap in Irak is religieus en etnisch divers. Zo omvat de groep orthodoxe, katholieke, protestantse en evangelische denominaties. Etnisch gezien bestaat de groep uit Chaldeeërs, Assyriërs, Syriac en Armenen. Daarnaast zijn er kleine groepen christenen van Arabische of Koerdische afkomst.³⁶⁶ Onderling verschillen de christenelijke gemeenschappen van mening, met name over wel of niet evangeliseren. De traditionele kerken verwijten de evangelische kerken dat zij met hun evangelisatieacties gemeenteleden uit die kerken overhalen om over te gaan tot een evangelische kerk en de traditionele kerken in een lastig parket brengen. De traditionele kerken vrezen namelijk dat door evangelisatie onder moslims (door evangelische gemeenschappen) vervolging jegens alle christenen kan ontstaan.³⁶⁷

Rond het bezoek van de paus aan Irak in maart 2021 was er veel (media)aandacht voor de (positie van) christenen in Irak. De schattingen van het aantal christenen in Irak lopen uiteen van 250.000 tot 400.000. Tientallen christelijke families zijn ontheemd in Irak, maar duizenden families hebben het land verlaten. Ongeveer vijftig ontheemde families zouden naar de stad Mosul zijn teruggekeerd, naar huizen die in puin liggen en vernielde kerken.³⁶⁸ Een onderzoeksrapport uit juni 2020 laat zien dat christenen in een bepaald deel van de stad aanwezig zijn en stelt dat het om ongeveer veertig personen gaat.³⁶⁹ Een vertrouwelijke bron meldde dat christenen in Mosul indien mogelijk hun religieuze identiteit verborgen zouden houden.³⁷⁰

³⁶⁴ Al-Monitor, *Iraqi Mandaean fear extinction*, 28 augustus 2019; US DoS, *Iraq 2020 International religious freedom report*, p3; Kirkuk Now, *Mistaken stereotypes and misconceptions distort Mandaeanism*, 8 maart 2021; YouTube – Al Jazeera English, *Iraq's Mandaean celebrate baptism feast*, 17 maart 2021, https://www.youtube.com/watch?v=TF_vKco3PHc; INA, *Launch of three special projects for the Mandaean community in Maysan*, 13 juni 2021.

³⁶⁵ Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p30.

³⁶⁶ ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020; Reuters, *Factbox: Iraq's Christian denominations*, 1 maart 2021.

³⁶⁷ Mission Network News, *Pope visit favors Shia-Catholic connection; Iraqi Christians remain divided*, 25 maart 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

³⁶⁸ ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p32-37; Rudaw, *Mosul's Christians struggle to rebuild destroyed housing*, 21 februari 2021; Rudaw, *Despite pope euphoria, Iraq Christians left without illusions*, 15 maart 2021; BBC Monitoring Report (Sorani), *Vatican Iraq ambassador hails 'religious tolerance' in Kurdistan*, 28 april 2021.

³⁶⁹ ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p7, 44. In tegenstelling tot de eerder genoemde vijftig families.

³⁷⁰ Vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

Veiligheidssituatie na de territoriale overwinning op ISIS

Christenen behoorden voor de komst van ISIS tot een van de grootste etno-religieuze groepen op de Ninewa-vlakte. Al-Qosh, Baghdida (ook wel Qaraqosh en al-Hamdaniya genoemd) en Telskof (ook wel Tesqopa) hebben een meerderheid aan christelijke inwoners. In Bartalla, wat voorheen een christelijk dorp was, wonen nu voornamelijk sjiitische Shabak. De aanwezigheid van pro-Iraanse milities heeft gezorgd voor conflict en spanningen tussen deze milities en lokale christenen.³⁷¹ De *Ninewa Plain Guard Forces* wordt ook wel aangeduid met de term 'christelijke Peshmerga' en is politiek gelieerd aan de KDP. Zij spelen een kleine rol in het bewaken van de veiligheid op de Ninewa-vlakte, namelijk in Telskof. Baghdida en omgeving wordt beveiligd door de christelijke *Ninewa Protection Units*. Hoewel de Brigade 50 aangevoerd wordt door een christen en soms als christelijke strijdgroep wordt geduid, bestaat de groep voornamelijk uit sjiitische Arabieren en Shabak afkomstig uit Bagdad en het zuiden van Irak. Brigade 30 is een strijdgroep die bestaat uit lokale Shabak-mannen. Deze brigades, maar voornamelijk brigade 30, werden beschuldigd van geweld jegens burgers, onder wie christenen, sinds de herovering van het gebied op ISIS. Het betrof onder meer afpersing, illegale detentie en ontvoering.³⁷² Christenen op de Ninewa-vlakte voelen zich niet beveiligd door de milities. Hoewel hun taak de veiligheid bewaren is, hebben de milities ook anderszins invloed op het dagelijks leven van de burgers. Ze zijn betrokken bij economische activiteiten, corruptie en intimidatie. In Bartalla, waar de Shabak-militie de controle heeft, voelde ongeveer veertig procent van de christenen zich onveilig.³⁷³ Hoewel er geen geverifieerde gevallen van ISIS-geweld jegens christenen waren in de verslagperiode, vrezden christenen in Ninewa voor een terugkeer van ISIS. Ook spraken zij van een ISIS-mentaliteit onder lokale soennieten.³⁷⁴

In de Koerdische regio werd in de verslagperiode een comité opgericht dat belast werd met het onderzoek naar illegale landonteigening van christelijke grondbezitters in recente jaren, met name in de provincie Duhok. Er zijn nog geen concrete resultaten van dit onderzoek bekend geworden. Overigens zou illegale onteigening van land of vastgoed van christenen niet beperkt zijn tot de Koerdische regio, maar ook plaatsvinden op de Ninewavlakte, in Bagdad en mogelijk elders. In januari 2021 richtte de sjiitische leider Muqtada al-Sadr een soortgelijk comité op. Hoewel er zaken waren van personen die hun eigendom wisten terug te vorderen, zou de macht van vermoedelijke daders en grootschalige corruptie in veel gevallen een succesvolle rechtsgang belemmeren.³⁷⁵

³⁷¹ ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p22, 38; The Washington Institute, *The Pope, Iraq, and the Iranian-Backed Iraqi Militias*, 18 maart 2021.

³⁷² API, *Contested Control: The Future of Security in Iraq's Nineveh Plain*, 1 juni 2020, p36-38; ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p39; US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p10; Euro-Mediterranean Human Rights Monitor, *Horror testimonies, secret prisons portend catastrophe in Iraq*, 13 juli 2020.

³⁷³ ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p38-50; USIP, *The Pope's Visit to Iraq and the Future of the Country's Christians*, 3 maart 2021.

³⁷⁴ ACN, *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020, p52.

³⁷⁵ Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p28; Agenzie Fides, *Ad hoc commission to investigate illegal expropriation of Christian lands in Iraqi Kurdistan*, 6 oktober 2020; Agenzie Fides, *Court of Appeal accepts the appeal against the illegal expropriation of Christian lands in Iraqi Kurdistan*, 14 november 2020; US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p15; Agenzie Fides, *Shiite leader Muqtada al Sadr creates a Committee for the return of illegal expropriations from Christian property owners*, 4 januari 2021; France24, *Iraq's Christians say they are victims of expropriation, intimidation*, 5 maart 2021.

In het noorden van Irak voerde Turkije in de verslagperiode meerdere luchtaanvallen uit op PKK-doelen. Hoewel de aanvallen de Koerdische PKK en PJAK tot doel hadden, hadden ze een negatieve impact op de veiligheidssituatie in overwegend christelijke of jezidi dorpen in de omgeving, maar ook op Koerdische dorpen. Door de luchtaanvallen (en neveneffecten zoals verwoesting en brand) en de nabijheid van de PKK waren of voelden veel christenen zich gedwongen hun woonhuizen te verlaten.³⁷⁶

Bagdad en Basra

In de steden Bagdad en Basra zijn ook christelijke gemeenschappen. Zoals in paragraaf 3.2.2 staat beschreven, kunnen christenen in het dagelijks leven te maken krijgen met discriminatie, zoals op de arbeidsmarkt of in het onderwijs. Er waren in de verslagperiode in Bagdad en Basra geen gevallen bekend geworden waarbij christenen het slachtoffer werden geweld uitsluitend vanwege hun religie.³⁷⁷

Een artikel dat berichtte over een dialoog in Basra tussen een vertegenwoordiger van de sjiitische leider al-Sadr en de aartsbisschop sprak over 'problemen van de christenen', zonder toe te lichten wat deze problemen precies inhouden.³⁷⁸

3.3.2.4 Soennitische Arabieren

Soennitische Arabieren wonen met name in Bagdad en de provincies die onder controle hebben gestaan (voor lange of kortere tijd) van ISIS en ook in delen van de betwiste gebieden, zoals Kirkuk. Een vertrouwelijke bron gaf aan dat in Bagdad sprake is van segregatie³⁷⁹ en dat er wijken zijn waar soennieten niet of nauwelijks heen gaan, zoals de overwegend sjiitische wijk Sadr City. Sinds de herovering op ISIS zijn sjiitische milities nadrukkelijk aanwezig in gebieden die (voorheen) een soennitische meerderheid hadden. Dit is één van de redenen die terugkeer naar bepaalde gebieden vertraagd of gestagneerd heeft. Het meest prominente voorbeeld is Jurf al-Sakhr, waarnaar praktisch geen terugkeer heeft plaatsgevonden, maar ook in plaatsen in het noorden en westen van Irak, zoals Baiji, Tikrit en Sinjar, is dit zichtbaar. De vertrouwelijke bron merkte in dit verband op dat terugkeer van soennieten niet alleen vanuit veiligheidsoogpunt belemmerd of vertraagd werd, maar ook om een voor de milities gunstige uitkomst van de verkiezingen te bevorderen.³⁸⁰

Voor problemen van soennitische Arabieren die verband houden met (vermeende) banden met ISIS wordt verwezen naar paragraaf 3.3.3.

³⁷⁶ Asia news, *Kurdistan, Christian villages hit by Turkish raids against the PKK (VIDEO)*, 15 september 2020; API, *Caught in the crossfire: Assyrians and the Turkey-PKK conflict in Iraq*, 11 januari 2021; Rudaw, *Fire rages near Duhok village after Turkish bombardment*, 6 juli 2021. Zie paragraaf 1.2.4.

³⁷⁷ The Arab Weekly, *Feeling alienated, Iraqi Christians tempted to emigrate*, 23 november 2020.

³⁷⁸ NINA, *Al-Sadr's Representative In Basra Discusses With Archbishop Of The South The Problems That Christian Community Suffers From*, 15 februari 2021.

³⁷⁹ Politieke gebeurtenissen sinds de Amerikaanse invasie in 2003 hebben meer en meer tot (zelf-)segregatie in de Iraakse samenleving geleid. In Bagdad is dit zichtbaar door sektarische segregatie in de verschillende wijken. Australian Government DFAT, *Country information report – Iraq*, 17 augustus 2020, p11, 20, 21.

³⁸⁰ Newlines Institute, *ISIS on the Iraqi-Syrian Border: Thriving Smuggling Networks*, 16 juni 2020; Center for Global Policy, *ISIS in Iraq. The Challenge of Reintegrating ISIS Families*, 7 juli 2020; vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

3.3.3

Behandeling van personen met (vermeende) banden met ISIS

Toen in 2017 de militaire offensieven tegen ISIS gevoerd werden, sloegen veel burgers die tot dan toe in ISIS-gebied hadden gewoond op de vlucht. In deze stroom ontheemden zochten de Iraakse en Koerdische autoriteiten naar ISIS-strijders en sympathisanten. Dit leidde tot massale arrestaties van met name mannen en jongens. Hun familieleden, voornamelijk vrouwen, jonge kinderen en ouderen, werden samengebracht in voor hen bestemde ontheemdenkampen, zoals Jedah³⁸¹ en Hassan Sham. Vanwege de beperkte bewegingsvrijheid als gevolg van het ontbreken van een veiligheidsverklaring voor de ontheemden in die kampen, werden ze door Human Rights Watch aangeduid als 'openluchtgevangenen'.³⁸² Voorenstaande betekent niet dat de tweede genoemde kampen uitsluitend personen met vermeende ISIS-banden huisvesten, evenmin sluit dit uit dat personen met vermeende ISIS-banden elders ontheemd kunnen zijn in Irak.

De Iraakse autoriteiten organiseerden in samenwerking met het Autonoom bestuur van Noord- en Oost-Syrië (AANES) de terugkeer van Irakezen met (vermeende) banden met ISIS. Er verblijven naar schatting ongeveer 30.000 Irakezen in Al-Hol kamp, zowel (vermeende) ISIS-leden als slachtoffers van ISIS. Eind mei 2021 kwam een eerste konvooi met bijna honderd families vanuit het Syrische kamp al-Hol aan in Irak. In september 2021 volgde een tweede konvooi. In totaal enkele honderden personen. De terugkeerders werden voor vertrek uit Syrië door de Iraakse autoriteiten doorgelicht. Details over dit proces zijn niet bekend gemaakt. Al deze personen werden (in beginsel) ondergebracht in het Jedah-1 kamp, nabij de plaats Qayara ten zuiden van de stad Mosul. Hoewel niet vaststond dat alle families zogenaamde ISIS-families waren, leidde hun aankomst tot veel weerstand onder de lokale bewoners, met name in de jezidigemeenschap. De verwachting is dat de teruggekeerde Irakezen ten minste een aantal maanden in Jedah-1 kamp zullen blijven, alvorens hen toegestaan wordt om terug te keren naar hun oorspronkelijke woongebied. Door de complexiteit van de sociale- en veiligheidsobstakels zullen zij niet vanzelfsprekend kunnen terugkeren naar hun oorspronkelijke gemeenschappen. Binnen deze verslagperiode is er gelet op het korte tijdsverloop nog onvoldoende informatie en duidelijkheid verkregen over de situatie en toekomst van deze families.³⁸³

Begin 2021 zaten ruim twintigduizend Iraakse burgers vast op verdenking van misdrijven die verband houden met terrorisme, onder wie ISIS-leden of sympathisanten. Ruim tweeduizend minderjarigen zaten vast in afwachting van hun proces of waren veroordeeld voor betrokkenheid bij ISIS.

³⁸¹ Jedah was een cluster van zes kampen. In (een deel van) de verslagperiode waren Jedah-1 en Jedah-5 nog operationeel. National Protection Cluster, *Minutes of meeting*, 19 oktober 2020, https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/npc_mom_19.10.20.pdf

³⁸² International Crisis Group, *Exiles in their own country. Dealing with displacement in post-ISIS Iraq*, 19 oktober 2020; HRW, *Iraq: Camp expulsions leave families homeless, vulnerable*, 2 december 2020; OCHA Iraq, *Humanitarian bulletin*, januari 2021; Al-Jazeera, *Iraq: IDPs say they are being threatened to leave camp*, 1 februari 2021, Rudaw, *Iraq sends mixed signals over closing camp for displaced*, 5 februari 2021; NRC, *In kamp Hassan Sham onthoofden kinderen poppen*, 31 maart 2021.

³⁸³ Vertrouwelijke bron, 23 april 2021; Shafaq News, *The ISIS families convoy arrives in Mosul*, 26 mei 2021; PUK Media, *Yazidis refuse return of ISIS families from Syria's Al-Hawl camp to Nineveh*, 26 mei 2021; Rudaw, *Mixed reception for ISIS-linked Iraqi families returning from Syria*, 27 mei 2021; Shafaq News, *Al-Jada'a camp: Another version of al-Hol camp, or a rehabilitation center for ISIS families?*, 1 juni 2021; The New Humanitarian, *Inside the troubled repatriation of Iraqis from Syria's al-Hol camp*, 7 juni 2021; Shafaq News, *A second convoy of ISIS families enters Iraqi territory*, 29 september 2021.

Exacte aantallen zijn onbekend, maar honderden personen zouden ter dood veroordeeld zijn op grond van aanklachten gerelateerd aan terrorisme.³⁸⁴ In 2020 zijn in federaal Irak ten minste 45 doodstraffen uitgevoerd. Het betreft hier voornamelijk personen die voor terrorisme gerelateerde misdrijven veroordeeld waren. De strafrechtelijke processen tegen (vermeende) ISIS-leden en aanhangers voldeden niet aan de internationale standaarden.³⁸⁵

Wanneer wordt iemand met ISIS geassocieerd?

De VN komt in een rapport over de re-integratie van personen geassocieerd met ISIS met vijf categorieën op grond waarvan iemand verdacht kan worden van contact met ISIS (direct of indirect, vrijwillig of gedwongen), waarvan er vier betrekking hebben op Irakezen. Irakezen die strijder geweest zijn; Irakezen die als burger voor ISIS gewerkt hebben (onder meer in functies die zij voor de VN van ISIS al hadden); Iraakse slachtoffers van ISIS en Irakezen met familiebanden met ISIS-leden. Slachtoffers van ISIS kunnen door hun gemeenschap vanwege het (gedwongen) contact met ISIS worden gestigmatiseerd of het slachtoffer worden van gewelddadige vergeldingsacties.³⁸⁶

HRW schrijft dat de associatie gebaseerd kan zijn op de familienaam, tribale connecties of het gebied van herkomst.³⁸⁷ Het kan gaan om een gezinslid, zoals een zoon of echtgenoot, maar ook om iemand uit het ouderlijk gezin of de verdere familie, zoals een vader, of een neef of tante. Associatie met ISIS lijkt voornamelijk ingegeven te worden door het hebben van mannelijke familieleden met banden met ISIS. Echter niet kan worden uitgesloten dat een vrouwelijk familielid eveneens aanleiding kan zijn om geassocieerd te worden met ISIS.³⁸⁸

In augustus 2021 schreef HRW over een specifieke zaak waarin associatie met ISIS leidde tot gedwongen ontheemding. Vanwege het huwelijk met een vrouw die banden zou hebben gehad met een ISIS-lid, ondernam de broer van de bruidegom maatregelen. Door zijn politieke functie (minister) zou de man in staat zijn geweest het leger de opdracht te geven om bijna honderd dorpingen uit een dorp in de provincie Salaheddin tegen hun wil naar een ontheemdenkamp in Ninewa te brengen.³⁸⁹

Het is onbekend in hoeverre familieleden die hun aan ISIS verbonden familielid niet actief gesteund hebben, door de autoriteiten aangemerkt worden als terrorismeverdachten. Op het ondersteunen, faciliteren of verborgen houden van een terrorismeverdachte staat een levenslange gevangenisstraf op grond van de anti-terroriswet.³⁹⁰

³⁸⁴ Deutsche Welle, *Iraq hangs 21 terrorism convicts in latest mass executions*, 16 november 2020; Rudaw, *Iraq executes five terror convicts in Nasiriyah*, 9 februari 2021; Watchlist, *Bridging the Gap: Bringing the Response to Children Formerly Associated with ISIL in Iraq in Line with International Child Protection Standards*, maart 2021.

³⁸⁵ UNAMI, *Human Rights in the Administration of Justice in Iraq: Trials under the anti-terrorism laws and implications for justice, accountability and social cohesion in the aftermath of ISIL*, januari 2020; Amnesty International, *Marked for life Displaced Iraqis in cycle of abuse and stigmatization*, 24 november 2020. Zie paragraaf 3.2.4.

³⁸⁶ UNDP, *Pathways to Reintegration: Iraq. Families Formerly Associated with ISIL*, februari 2021, p11.

³⁸⁷ HRW, *Iraq: Camp expulsions leave families homeless, vulnerable*, 2 december 2020.

³⁸⁸ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

³⁸⁹ HRW, *Iraq: Apparent familial feud drives illegal evictions*, 11 augustus 2021.

³⁹⁰ Rudaw, *Iraq executes five terror convicts in Nasiriyah*, 9 februari 2021.

In gebieden die onder controle van ISIS hadden gestaan waren soennitische vrouwen, soms op zeer jonge leeftijd, gedwongen om met een ISIS-lid te trouwen. Uit deze niet officieel erkende huwelijken waren vaak meerdere kinderen geboren. Na de verovering op ISIS stonden de vrouwen er veelal alleen voor met hun kinderen. De vader van de kinderen was gedood of gedetineerd. De vrouwen hadden in het oog van de gemeenschap hun eer verloren en soms werd een hele familie eropaan gekeken. Deze vrouwen liepen het risico om het slachtoffer te worden van eerwraak. Daarnaast liepen deze weduwen en kinderen van ISIS-strijders het risico om het slachtoffer van seksueel geweld te worden in de ontheemdenkampen waar zij verbleven.³⁹¹

Iemand kan met ISIS geassocieerd worden door de autoriteiten, door bewoners uit hun oorspronkelijke woonomgeving en/of de *mukhtar* (dorps- of wijkhoofd) van dat gebied. Volgens één bron zou er geen wezenlijk verschil in perceptie of behandeling zijn tussen federaal Irak en de betwiste gebieden. Associatie met ISIS kan problemen opleveren met het doorlopen van een veiligheidsonderzoek en het verkrijgen van een veiligheidsverklaring (*security clearance*) van de autoriteiten. Voor dergelijk onderzoek wordt de lokale *mukhtar* om informatie en advies gevraagd. Deze verklaring is noodzakelijk voor een ontheemde om terug te kunnen keren naar het woongebied. Voor gehuwde vrouwen van wie de echtgenoot afwezig³⁹² is, is praktisch onmogelijk een veiligheidsverklaring te verkrijgen. Het ontbreken van een veiligheidsverklaring kan er derhalve toe leiden dat het voor personen die vanwege een familielid geassocieerd worden met ISIS onmogelijk is om naar het oorspronkelijke woongebied terug te keren. Om een dergelijke associatie op te heffen, kan een familielid formeel afstand nemen van het verdachte familielid door aangifte tegen deze persoon te doen. In het Arabisch wordt dit aangeduid met de term *tabre'eya*. Deze actie kan zowel juridische als sociale implicaties hebben. Zo kan iemand het recht op een erfenis verliezen of het eigendomsrecht van onroerend goed kwijtraken omdat de juridische band met het familielid wordt verbroken. Op sociaal vlak kan het leiden tot uitsluiting door de overige (schoon)familieleden. Er werden in dit verband gevallen genoemd waarbij de kinderen bij een moeder weggehaald werden door de schoonfamilie, omdat zij aangifte had gedaan tegen haar echtgenoot als verdachte van banden met ISIS. Het is niet bekend hoe in deze gevallen de situatie is van de directe familie van de verdachte persoon.³⁹³ In 2020 sloot of consolideerde de Iraakse overheid een groot aantal ontheemdenkampen in federaal Irak. In dit verband werd aan meer mensen een veiligheidsverklaring verstrekt, soms na gedwongen een *tabre'eya*-proces te hebben gevolgd, en konden zij identiteitsdocumenten aanvragen.³⁹⁴ Deze ontheemden konden echter niet altijd naar huis terugkeren. Niet alleen omdat hun huis in voorkomende gevallen vernield was, maar zeker ook omdat de gemeenschap in hun plaats van oorsprong niet op hen zat te wachten. Het geweld van ISIS heeft diepe wonden, zware verliezen en materiële schade veroorzaakt. Onder de lokale bevolking heerste weerstand tegen aan ISIS-gelieerde families en de vrees dat deze personen wellicht opnieuw ISIS-activiteiten zouden steunen of mogelijk maken.³⁹⁵

³⁹¹ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p31; UNDP, *Pathways to Reintegration: Iraq. Families Formerly Associated with ISIL*, februari 2021, p13; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

³⁹² Bijvoorbeeld in detentie, of niet meer in leven.

³⁹³ International Crisis Group, *Exiles in their own country. Dealing with displacement in post-ISIS Iraq*, 19 oktober 2020, p8-9; UNDP, *Pathways to Reintegration: Iraq. Families Formerly Associated with ISIL*, februari 2021, p19; HRW, *World report 2021*; vertrouwelijke bron, 1 maart 2021; vertrouwelijke bron, 17 maart 2021; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021; vertrouwelijke bron, 8 mei 2021.

³⁹⁴ HRW, *World report 2021*; vertrouwelijke bron, 8 mei 2021.

³⁹⁵ Center for Global Policy, *ISIS in Iraq. The Challenge of Reintegrating ISIS Families*, 7 juli 2020.

Er worden pogingen gedaan om deze families met (vermeende) ISIS-banden te laten re-integreren in de samenleving.³⁹⁶

Uit een onderzoek van UNDP³⁹⁷ in 2020 naar de houding van lokale bevolking ten aanzien van terugkeer van met ISIS geassocieerde leden uit hun sociale gemeenschap kwam het volgende naar voren:

- Gemeenschappen maakten zich meer zorgen over werkgelegenheid en bestuur, dan over kwesties aangaande ISIS;
- Gemeenschappen hadden sterke voorkeur dat de verantwoordelijkheid voor processen in verband met ISIS volledig bij de Iraakse autoriteiten ligt;
- Het gegeven of iemand zich al dan niet vrijwillig met ISIS ingelaten had, is van invloed op de kans op succesvolle herintegratie in de gemeenschap;
- Gemeenschappen eisen geen zware straffen als voorwaarde voor terugkeer van ontheemden met banden met ISIS; en
- Steun voor herintegratie betekent niet dat sociale cohesie en vergeving bereikt is.³⁹⁸

Volgens een vertrouwelijke bron zouden sjiiitische milities soennitische Arabieren arresteren en daarbij, ook onterecht, als reden aanvoeren dat de arrestant verdacht wordt van banden met ISIS. Milities zouden dit minder makkelijk kunnen doen in Bagdad dan in plaatsen in de provincies Ninewa en Salaheddin.³⁹⁹

3.3.4

Deserteurs

Irak kent geen militaire dienstplicht, maar uitsluitend beroepsmilitairen. Dit betreft zowel het Iraakse leger als de Koerdische Peshmerga strijdkrachten. De duur en context van absentie en desertie en de verschillende straffen zijn vastgelegd in de *Military Penal Code* No. 19 van 2007 en de *Internal Security Forces Law* No. 14 van 2008.⁴⁰⁰ Zie ook paragraaf 3.2.4 van dit ambtsbericht voor delicten waarvoor de doodstraf opgelegd kan worden.

Op basis van berichten in de media en besloten bijeenkomsten schetste een bron het volgende beeld. Het misdrijf van absentie of desertie kwam regelmatig voor in de tijd dat ISIS delen van Irak onder controle had en voornamelijk ten tijde van verovering van Mosul door ISIS. Daarna namen de aantallen af en sinds de territoriale overwinning op ISIS namen de aantallen significant af. Er zijn geen (officiële) statistieken voorhanden over aantallen deserties en veroordelingen.⁴⁰¹ Het Australische ministerie van Buitenlandse Zaken rapporteerde in haar ambtsbericht van augustus 2020 dat ze niet bekend is met acties ondernomen jegens de naar schatting honderdduizend deserteurs uit 2014-2015.⁴⁰²

3.3.5

(Voormalige) Baath-leden

Zo nu en dan laait de aandacht voor Saddam Hussein en/of de Baath-parij en het de-Baathificatieproces op in het publieke debat en op sociale media. Zo leidde in februari 2021 een televisieoptreden van een dochter van Saddam Hussein bij een niet-Iraakse zender tot veel ophef in Irak. Het sjiiitische blok in het parlement eiste in reactie hierop sluiting van het kantoor van al-Arabiya TV, de zender die het interview uitgezonden had.

³⁹⁶ UNDP Iraq, *UNDP supports the reintegration of families with perceived affiliation to ISIL at Local Peace Conference in Al-Ayadhiya, Tal Afar*, 10 februari 2021.

³⁹⁷ In Anbar, Ninewa en Salaheddin.

³⁹⁸ UNDP, *Reintegration in Iraq*, augustus 2021, p5, 49

³⁹⁹ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

⁴⁰⁰ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

⁴⁰¹ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

⁴⁰² Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p57.

Ook werd in reactie op dit mediaoptreden opgeroepen om de commissie die belast is met de-Baathificatie te reactiveren.⁴⁰³ In april 2021 overleed de rechter die een proces tegen Saddam Hussein geleid had. Hierop kwamen zowel reacties die waardering voor de rechter verwoordden als verheerlijking van Saddam Hussein.⁴⁰⁴

In de decennia waarin de Baath-partij aan de macht was, was lidmaatschap van de partij een voorwaarde om een overheidsbaan te krijgen. Hierdoor zijn veel Irakezen ooit lid geweest van de Baath-partij. In de huidige Iraakse grondwet is vastgelegd dat enkel lidmaatschap van de Baath-partij onvoldoende grond is om een persoon te dagen voor de rechtbank.⁴⁰⁵ Ook Muqtada al-Sadr, sjiitische geestelijke en leider van het sjiitische Sairoon-blok in het parlement, verwierp in februari 2021 in het publieke debat 'het zonder bewijs beschuldigen van elk willekeurig ex-partijlid'.⁴⁰⁶ Anderzijds gaf een vertrouwelijke bron dat er bij de *hardliners* onder de sjiitische milities sprake kan zijn van wantrouwen jegens personen met banden met het regime van Saddam.⁴⁰⁷

Leden van de Baath-partij die sinds het afzetten van Saddam Hussein gezocht werden, hadden een hogere rang binnen de partij en werden verdacht van persoonlijke betrokkenheid bij misdaden. Tegenwoordig staan er niet veel personen meer op de lijst van gezochte Baath-leden. Veel personen die een hogere functie binnen de Baath-partij hadden gehad zijn overleden, zitten een gevangenisstraf uit, hebben deze uitgezeten en/of hebben Irak verlaten. Personen die hun straf hebben uitgezeten en nadien in Irak zijn blijven wonen, leven volgens een lokaal geraadpleegde bron een normaal leven. Deze bron voegde hieraan toe dat familieleden van hooggeplaatste ex-leden, die zelf geen misdaden begaan hadden, zowel juridisch als maatschappelijk niet verantwoordelijk werden gehouden voor misdaden van hun familielid.⁴⁰⁸

De gevoeligheid van het Baath-periode bleek daarnaast ook uit de geheimzinnigheid omtrent de locatie en inhoud van het complete Baath-archief. In augustus 2020 droeg de VS opnieuw een deel van het archiefmateriaal over aan Irak. De locatie van de fysieke documenten⁴⁰⁹ en inhoud ervan werd verborgen gehouden. Volgens bronnen was dit om de documenten te beschermen tegen (sjiitische) milities, die mogelijk vreesden dat de documenten aan het licht zouden kunnen brengen dat zij destijds banden onderhielden met de Baath-partij.⁴¹⁰

⁴⁰³ Shafaq News, *Raghad Saddam Hussein: I may play a role in Iraq's political life*, 19 februari 2021; BBC Monitoring Report, *Iraq's Sadr calls for activation of de-Baathification body*, 19 februari 2021; NINA, *Head of the accountability and justice commission: amending the law banning the Baath Party is a parliamentary competence*, 21 februari 2021.

⁴⁰⁴ BBC Monitoring Round-up, *Iraq: Social media highlights 2-8 April 2021*.

⁴⁰⁵ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p34-35.

⁴⁰⁶ BBC Monitoring Report, *Iraq's Sadr calls for activation of de-Baathification body*, 19 februari 2021.

⁴⁰⁷ Vertrouwelijke bron, 22 april 2021.

⁴⁰⁸ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p34-35; vertrouwelijke bron, 4 maart 2021; vertrouwelijke bron, 7 april 2021.

⁴⁰⁹ Het Hoover Institute in de Verenigde Staten beheert een digitale versie van het volledige Baath-archief.

⁴¹⁰ The Wall Street Journal, *Baath party archives return to Iraq*, 31 augustus 2020; Al-Monitor, *Iraq's Baath Party archive location unknown*, 21 september 2020.

3.3.6 LHBT (lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders) ⁴¹¹

Het wettelijk kader

De juridische positie van personen behorend tot de LHBT-gemeenschap is in de verslagperiode niet veranderd. Irak kent geen wetgeving die seksuele handelingen door volwassen personen van hetzelfde geslacht expliciet verbiedt. In artikel 401 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht wordt gesproken over 'onzedelijke daden in het openbaar', ook wel moraliteitswet genoemd. Dergelijk gedrag kan op basis van dit artikel met maximaal zes maanden detentie gestraft worden. Dit artikel kan tegen personen van de LHBT-gemeenschap gebruikt worden. *Human Rights Watch* rapporteerde in haar jaaroverzicht van 2020 dat ze niet bekend was met dergelijke rechtszaken.⁴¹² Een vertrouwelijke bron meldde in dit verband dat de moraliteitswet alleen van toepassing is op gedrag in het openbaar en dus niet in de beslotenheid van iemands huis. Desondanks zouden LHBT'ers opgepakt worden. Deze personen zouden zonder aanklacht vastgehouden worden. LHBT-belangenorganisaties kunnen praktisch niet voor deze personen opkomen, omdat zij daarmee zouden bevestigen dat de persoon in kwestie tot de LHBT-gemeenschap behoort. Bij de families van deze arrestanten kan er sprake zijn van gemengde reacties, zoals schaamte, maar ook opluchting. Opluchting, omdat het familielid dat hen in een lastig parket bracht, uit beeld is.⁴¹³

In Irak is het voor transgenders – ongeacht welke medische behandeling of ingreep zij hebben ondergaan – niet mogelijk om het geslacht aan te passen bij de burgerlijke stand en daarmee in hun identiteitsdocumenten.⁴¹⁴

Vormen van geweld en bescherming daartegen

Volgens het *US Department of State* jaarrapport over mensenrechten van 2020, waren het binnen de LHBT-gemeenschap met name homoseksuele mannen die het doelwit werden van bedreigingen en geweld. Slachtoffers van geweld of dreiging daarvan hadden volgens ngo's geen effectieve mogelijkheid om dit bij een rechtbank of overheidsinstelling aan te vechten.⁴¹⁵ Er zijn geen indicaties dat de autoriteiten een actief vervolgingsbeleid jegens de LHBT-gemeenschap voeren. Dit neemt niet weg dat overheidspersoneel, zoals politie, hun machtspositie kan misbruiken en zelfstandig optreedt tegen wat zij definiëren als 'onzedelijk gedrag'. Hoewel het wetsartikel spreekt over 'onzedelijke daden in het openbaar', zou de politie in de privé sfeer ingrijpen.⁴¹⁶ Voor informatie over het doen van aangifte van geweld en welke belemmeringen de aangever hierbij kan ondervinden, wordt verwezen naar paragraaf 3.1 van dit ambtsbericht.

Familie en eer zijn twee belangrijke waarden in de Iraakse en de Koerdische maatschappij. Hierdoor kan het bekend worden van een LHBT+-geaardheid van een familielid leiden tot schaamte of een gevoel van geschonden eer. Families kunnen hierop reageren door een familielid te verstoten of in het ergste geval te vermoorden. Eermoord op (vermeende) LHBT's komt meer voor op het platteland, maar het kan zeker ook in steden voorkomen.

⁴¹¹ In dit ambtsbericht wordt de afkorting LHBT gebruikt. Bronnen refereren vaak aan LHBT+, waardoor de berichtgeving ook op personen met een andere genderidentiteit dan LHBT van toepassing kan zijn. Dit ligt echter buiten de reikwijdte van dit ambtsbericht.

⁴¹² HRW, *World report 2021*; vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴¹³ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴¹⁴ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴¹⁵ US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p53.

⁴¹⁶ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

Er zijn geen exacte cijfers over 2020 bekend van personen wie dit overkomen is. Hoewel moorden niet altijd opgelost worden, zou het in voorkomende gevallen opportuun zijn voor de dader om het aspect van eer aan te voeren. In het Iraakse Wetboek van Strafrecht is dit een verzachtende omstandigheid, waardoor de straf lager uit kan vallen.⁴¹⁷

De geraadpleegde bron gaf aan dat iedereen met een genderexpressie buiten de gangbare norm wezenlijk gevaar kan lopen. Als transpersonen bepaalde medische behandelingen ondergaan zullen hun fysieke kenmerken veranderen. Als een persoon die 'man' in zijn identiteitsdocumenten heeft staan een vrouwelijk voorkomen heeft kan dit, bijvoorbeeld bij identiteitscontroles bij controleposten, tot seksuele intimidatie of seksueel geweld leiden.⁴¹⁸

In federaal Irak opereren enkele organisaties die voor openlijk voor vrouwenrechten opkomen in de praktijk ook voor de LHBT-gemeenschap. In de Koerdische regio zijn mensenrechtenorganisaties die (meer) openlijk opkomen voor de rechten van vrouwen en LHBT+, met name in de provincie Suleymaniyah. Zulke organisaties kunnen juridische, sociale en psychische ondersteuning bieden aan de doelgroepen. De schaduwzijde van hun openlijk opereren is dat dit weerstand op kan roepen in de politiek en samenleving. Zo startte een parlementariër uit het Koerdische parlement in februari 2021 een rechtszaak tegen een ngo met als aanklacht dat het zich inzet tegen traditionele familiewaarden.⁴¹⁹ Het is onbekend wat de uitkomst van de rechtszaak was.

Toename van geweld 2020

Bronnen spraken van een toename van bedreigingen en geweldsincidenten met een dodelijke afloop in 2020 van personen behorend tot de LHBT-gemeenschap. Twee gebeurtenissen in de verslagperiode waren van invloed op hun (veiligheids)situatie: de uitbraak van de coronapandemie in februari 2020 en het hijsen van de regenboogvlag door enkele ambassades in Bagdad in mei 2020. De geraadpleegde bron gaf in dit verband aan dat er in 2020 minder geregisteerde geweldsincidenten (inclusief met dodelijke afloop) gedocumenteerd waren dan in 2017, maar met de kanttekening dat de coronapandemie het ernstig bemoeilijkte om geweld tegen de LHBT-gemeenschap te kunnen documenteren.⁴²⁰

Eind februari 2020 werd het eerste geval van een besmetting met het coronavirus in Irak geregistreerd. Hierop volgden verschillende periodes van lockdown in combinatie met een avondklok.⁴²¹ Voor personen uit de LHBT-gemeenschap die in hun thuissituatie te maken hadden met geweld betekende de beperking in bewegingsvrijheid een toename in geweld door de onmogelijkheid daaraan (even) te ontsnappen.⁴²²

⁴¹⁷ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021; Rudaw, *Queer in Kurdistan: LGBT+ community weighed down by societal pressure*, 3 mei 2021.

⁴¹⁸ Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴¹⁹ Emma Organization for Human Development, <https://emmaorg.me/> geraadpleegd op 18 augustus 2021; Rudaw, *LGBT+ activists slam 'immoral' lawsuit against Sulaimani organization*, 22 februari 2021; NRT, *Kurdistan Parliament MP files lawsuit against group advocating for women's LGBTIQ rights*, 23 februari 2021; vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴²⁰ Vertrouwelijke bron, 15 juni 2020; Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴²¹ Zie paragraaf 3.2.3 van dit ambtsbericht.

⁴²² OHCHR, *COVID-19: The suffering and resilience of LGBT persons must be visible and inform the actions of States*, 17 mei 2020; Vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

In mei 2020 hadden de Britse, Canadese en EU-ambassade gezamenlijk de regenboogvlag gehesen ter gelegenheid van de internationale dag tegen homofobie (IDAHOT). Op sociale media hadden zij berichten geplaatst waarin gemeld werd dat de internationale dag tegen homofobie gevierd werd. Dit leidde tot zeer sterke negatieve reacties vanuit de Iraakse politiek en maatschappij, waaronder bedreigingen en dodelijk geweld. Het is onduidelijk tot wanneer de toename in bedreigingen en geweld aanhield.⁴²³

In het algemeen is de berichtgeving in de media doorgaans bevooroordeeld jegens de LHBT-gemeenschap. Hiermee versterken zij discriminerende visies, zoals 'LHBT's horen niet thuis in de Iraakse gemeenschap' en 'het is een ziekte die genezen kan worden'.⁴²⁴ In maart 2020 had de sjiitische geestelijk leider Muqtada al-Sadr een verband gelegd tussen de coronapandemie en het legaliseren van het huwelijk tussen mensen van hetzelfde geslacht in verschillende landen.⁴²⁵

Op de internationale dag tegen homofobie in mei 2021 werden geen specifieke incidenten tegen de LHBT-gemeenschap gemeld. In de Koerdische regio riepen leden van de LHBT-gemeenschap die dag op tot open gesprekken over de rechten van de LHBT-gemeenschap in de hoop op meer acceptatie en een veiliger leven voor leden van de LHBT-gemeenschap.⁴²⁶ Een maand eerder, op 1 april 2021, waren in de stad Suleymaniyah zes homoseksuele mannen opgepakt door de veiligheidsdienst.⁴²⁷ De reactie in de samenleving was gemengd. Enerzijds sprak een parlementariër zich uit tegen de arrestaties en noemde het 'mogelijk een misdaad'; anderzijds steunde de helft van de provincieraad van Suleymaniyah wat zij noemden 'de anti-homocampagne'.⁴²⁸

3.3.7

Vrouwen

Huiselijk geweld en eengerelateerd geweld zijn niet altijd van elkaar te scheiden, waardoor bronnen ook niet in alle gevallen een onderscheid maken.⁴²⁹ In de verslagperiode was er met name in de Koerdische regio veel aandacht voor huiselijk geweld jegens vrouwen, vanuit de overheid en in het sociale debat. Zowel in federaal Irak als in de Koerdische regio is dit een wijdverbreid probleem. Door de uitbraak van de coronapandemie was er een toename in huiselijk geweld, onder meer vanwege periodes van totale lockdown en omdat mannen zonder werk thuis kwamen te zitten. Volgens de Iraakse politie was er sinds de uitbraak een toename van twintig procent. Exacte cijfers ontbreken echter, onder meer omdat niet al het geweld gemeld wordt. Dergelijke kwesties worden lang niet altijd op een juridische manier opgelost, maar met tribale wetten en gebruiken.⁴³⁰

⁴²³ Rasan Organization, *Conditions of LGBT+ people of Iraq since May 17, 2020*, 7 juni 2020; vertrouwelijke bron, 15 juni 2020; vertrouwelijke bron, 12 maart 2021.

⁴²⁴ IraQueer, *Biased. Iraqi Media and the Spread of Anti-LGBT+ Rhetoric*, juni 2020.

⁴²⁵ The New Arab, *Prominent Iraqi cleric Muqtada al-Sadr blames coronavirus pandemic on gay marriage*, 28 maart 2020.

⁴²⁶ Rudaw, *LGBT+ in Kurdistan call for increased awareness, government action*, 17 mei 2021.

⁴²⁷ Rudaw, *Sulaimani's LGBT+ community 'terrified' after security forces launch crackdown*, 2 apr 2021; The AUIS Voice, *Reign of Terror Against LGBT+ Members in Slemani*, 6 april 2021; Rudaw, *LGBT+ in Kurdistan call for increased awareness, government action*, 17 mei 2021.

⁴²⁸ Rudaw, *Sulaimani's LGBT+ community 'terrified' after security forces launch crackdown*, 2 april 2021; BBC Monitoring Report, *Iraqi Kurdish city council offers support for anti-gay campaign*, 5 april 2021; Rudaw, *Kurdish parliamentarian slams Sulaimani LGBT+ arrests as possible 'crime'*, 5 april 2021.

⁴²⁹ Zie daarom ook paragraaf 3.2.5.

⁴³⁰ Oxfam, *Gender Analysis of the Covid-19 pandemic in Iraq*, juni 2020, p14-15; UNDP, *Women and Girls in Iraq During the COVID-19 Pandemic*, december 2020, p5; Al-Jazeera, *Iraqi women struggle to escape abuse as domestic violence rises*, 12 februari 2021; Shafaq News, *On International Women's Day, Iraqi women suffer of violence*, 8 maart 2021; BBC Monitoring Insight, *Explainer: Iraqi women caught between domestic violence and tribal law*, 8 maart 2021; Rudaw, *Woman shot dead by ex-husband in Basra*, 5 april 2021.

Zie ook paragraaf 3.1 voor meer informatie over het doen van aangifte, de bereidheid en de (on)mogelijkheden daartoe.

Zoals in paragraaf 3.2.5 staat beschreven, kan het voorkomen dat een stam een individueel lid uitstoot. In deze gevallen zouden volgens een geraadpleegde bron de autoriteiten niet in staat zijn om bescherming te bieden.

Freedom House rapporteerde in haar rapport over 2021 dat de bewegingsvrijheid van vrouwen juridische beperkingen kent. Zo heeft een vrouw de toestemming nodig van een mannelijke wettelijk vertegenwoordiger om een paspoort en een identiteitskaart aan te vragen. De identiteitskaart is vereist voor toegang tot de reguliere arbeidsmarkt, onderwijs en sociale zekerheid.⁴³¹

Mensenhandel

Sinds 2012 heeft Irak nationale wetgeving betreffende mensenhandel: *Trafficking in Persons Act No. 28* van 2012. In 2009 had Irak het VN protocol "to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons" geratificeerd.⁴³²

Ook in deze verslagperiode waren er berichten van vrouwen die het slachtoffer werden van ontvoering, mensenhandel en/of gedwongen prostitutie. Het is echter onduidelijk op welke schaal dit voorkomt. Voor zover bekend zijn er geen recente studies gedaan die geheel Irak beslaan en ingaan op zowel ontheemden als niet-ontheemden.⁴³³ Wel is er, zeker na het aannemen van de *Yazidi Survivors Law*, aandacht voor vrouwen (en mannen) die het slachtoffer zijn geworden van conflict gerelateerd seksueel geweld begaan door ISIS en de roep om daders te vervolgen voor deze specifieke misdaden.⁴³⁴ Zie paragraaf 3.3.2.1. Beschuldigingen dat veiligheidspersoneel en het management van ontheemdenkampen betrokken zouden zijn bij seksuele uitbuiting en mensenhandel van vrouwen en meisjes werden door de Iraakse autoriteiten niet onderzocht. Wel werkten de autoriteiten samen met (internationale) organisaties die seksuele uitbuiting in ontheemdenkampen aan de kaak stelden.⁴³⁵ In juni 2021 werd in Bagdad een bende opgepakt die minderjarige meisjes in de Koerdische regio zou verhandelen.⁴³⁶

Bestrijding van mensenhandel

Het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken stelde in haar jaarrapport over mensenhandel van 2021 dat de Iraakse autoriteiten belangrijke stappen gezet heeft in het bestrijden van mensenhandel. Zo werden meer daders, inclusief overheidspersoneel, van mensenhandel strafrechtelijk vervolgd en werd er meer capaciteit gecreëerd voor de bestrijding van mensenhandel door middel van personeel en budget. In de Koerdische regio werden in elke provincie gespecialiseerde politie-eenheden opgericht belast met het tegengaan van mensenhandel.⁴³⁷

⁴³¹ Freedom House, *Freedom of the World 2021 – Country report Iraq – G1*.

⁴³² MADRE e.a., *Human Rights Violations Against Women and Girls in Iraq*, mei 2020, p12.

⁴³³ US DoS, *2020 Trafficking in Persons Report – Iraq*, 25 juni 2020; Al-Jazeera, *Iraqi women struggle to escape abuse as domestic violence rises*, 12 februari 2021; US DoS, *Trafficking in persons Report 2021 – Iraq*.

⁴³⁴ International Centre for Counter-Terrorism – The Hague, Dr. Christophe Paulussen, *ISIS and Sexual Terrorism: Scope, Challenges and the (Mis)Use of the Label*, 27 januari 2021.

⁴³⁵ US DoS, *Trafficking in persons Report 2021 – Iraq*.

⁴³⁶ US DoS, *2020 Trafficking in Persons Report – Iraq*, 25 juni 2020; BBC Monitoring Report (Al-Sumaria TV, Arabic), *Iraq arrests human trafficking cell in Baghdad*, 7 juni 2021.

⁴³⁷ US DoS, *Trafficking in persons Report 2021 – Iraq*; NINA, *The arrest of a suspect accused of theft and two others of human trafficking in Baghdad*, 11 augustus 2021.

Bescherming tegen of als slachtoffer van mensenhandel

Aan het begin van de verslagperiode publiceerde IOM een onderzoeksrapport over de bescherming van slachtoffers van mensenhandel. Hoewel het onderzoek in 2019 is uitgevoerd (waardoor het buiten de verslagperiode van dit ambtsbericht valt), geeft het een inzicht in het juridische raamwerk en de praktijk. Zo komt het voor dat slachtoffers gedetineerd worden op grond van prostitutie, of personen die gedwongen gerekruteerd werden door ISIS werden aangemerkt als terroristen.⁴³⁸ Volgens een ngo heeft in 2020 geen enkel slachtoffer van mensenhandel aangifte gedaan tegen de dader(s).⁴³⁹

De maatregelen die de autoriteiten kunnen nemen om slachtoffers te beschermen zijn zwak. Volwassen vrouwelijke slachtoffers konden in theorie in het opvanghuis in Bagdad opgenomen worden of doorverwezen worden naar een gezondheidscentrum. Ook zou de overheid slachtoffers doorverwezen hebben naar opvanghuizen van ngo's. Dit ondanks het verbod voor ngo's om opvanghuizen te runnen. Volgens het rapport over mensenhandel van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken is de toelating tot dit huis een juridisch obstakel voor het slachtoffer en kwam er misbruik door het personeel voor. De opgevangen vrouwen zijn beperkt in hun bewegingsvrijheid: ze mogen niet 'even' naar buiten. Ten tijde van de coronapandemie was het opvanghuis voor een periode van zes maanden gesloten. Minderjarige slachtoffers werden opgevangen in een staatsweeshuis. Voor mannelijke slachtoffers van mensenhandel is er van overheidswege geen opvanglocatie beschikbaar. In de Koerdische regio was de situatie vergelijkbaar. Hoewel daar vier staatsopvanghuizen zijn, is ook daar een gerechtelijk bevel nodig om toegelaten te worden tot een opvanghuis en de capaciteit van de huizen was beperkt. Daarnaast kreeg een ngo officieel toestemming om slachtoffers van mensenhandel op te vangen.⁴⁴⁰

Alleenstaande vrouwen

Doorgaans wordt door de bronnen geen melding gemaakt van de burgerlijke staat van deze vrouwen, waardoor het niet mogelijk is om uitspraak te doen of alleenstaande vrouwen vaker of minder vaak het slachtoffer zijn van mensenhandel dan gehuwde of thuiswonende vrouwen die niet getrouwd zijn (geweest).

Concrete gevallen

Een vertrouwelijke bron vertelde begin 2021 over de recente ervaring van drie zussen uit Karbala. Zij werden door hun familie gedwongen tot prostitutie en wisten met elkaar ontsnappen. Medewerkers van een hulporganisatie die hen daarbij hielpen, werden korte tijd vastgehouden op verdenking van ontvoering. Uiteindelijk werden zij vrijgelaten en werden de zussen ondergebracht in een sjiiitische instelling die dienst doet als opvanghuis maar door de bron wordt aangeduid als detentiecentrum.⁴⁴¹

Daarnaast was er in de verslagperiode een bericht in de Iraakse media over handel in kinderen. Een vrouw was gearresteerd omdat zij met behulp van haar moeder, die vroedvrouw was, pasgeboren kinderen verkocht.⁴⁴²

⁴³⁸ IOM, *The protection of victims of trafficking in Iraq*, 4 februari 2020, p35.

⁴³⁹ US DoS, *Trafficking in persons Report 2021 – Iraq*.

⁴⁴⁰ US DoS, *Trafficking in persons Report 2021 – Iraq*, p3, 5-9.

⁴⁴¹ Vertrouwelijke bron, 18 maart 2021.

⁴⁴² NINA, *Woman accused of human trafficking by selling children of newborns arrested in Baghdad*, 3 augustus 2021.

3.3.7.1 Alleenstaande vrouwen

Demografische cijfers uit 2017 geven bij benadering het volgende beeld: elf procent van de Iraakse huishoudens heeft een vrouw als gezinshoofd. Een ongedateerde publicatie van de VN stelt in dit verband dat tachtig procent van deze vrouwen een weduwe is.⁴⁴³

Vanuit de gemeenschap en de autoriteiten wordt echtscheiding ontmoedigd en ligt de nadruk op verzoening. Daarnaast zijn vrouwen vaak niet financieel onafhankelijk, waardoor echtscheiding – als ze niet terecht kunnen bij hun naaste familie – tot problemen kan leiden.⁴⁴⁴ In de media verschenen voorvallen met een dodelijke afloop. Zo werd een 21-jarige vrouw in haar ouderlijk huis gedood door haar man, nadat beide families waren overeengekomen dat het stel zou gaan scheiden.⁴⁴⁵ In Basra werd een vrouw doodgeschoten door haar ex-man.⁴⁴⁶ In Suleymaniyah werd eveneens een vrouw doodgeschoten door haar ex-man. Het stel zou zijn gescheiden maar nog in hetzelfde huis wonen.⁴⁴⁷

Uit een onderzoek van IOM in 2020 kwam onder andere naar voren dat meer huishoudens met een vrouw (*Female Headed Household*) aan het hoofd na vijf jaar nog ontheemd waren dan huishoudens met een man aan het hoofd. FHH's vinden lastig nieuwe bronnen van inkomen en lenen daarom geld van families of besparen op dagelijkse kosten zoals voedsel. En hoewel FHH's meer kans hebben om humanitaire hulp te ontvangen, krijgt slechts één op de tien FHH's enige vorm van humanitaire hulp. In het onderzoek bleek de vrouw in driekwart van de onderzochte FHH's een weduwe te zijn. Als zij dit middels een overlijdensakte konden aantonen, konden ze aanspraak maken op overheidssteun en het pensioen van hun overleden echtgenoot of vader.⁴⁴⁸ Uit een ander onderzoek uit 2020 bleek dat in Mosul driekwart van de geraadpleegde FHH's onvoldoende middelen had om de huur voor de komende drie maanden te betalen.⁴⁴⁹ Het kwam onder ontheemde of anderszins door het conflict geraakte vrouwen vaker voor dat zij in armoedige of ongeschikte onderkomens verblijven, vaker bang zijn voor uitzetting en minder mogelijkheden hebben om hun rechten op te eisen aangaande huis- en landrechten en hun recht op bezittingen. Hierdoor kan het voor hen moeilijker zijn om terug te keren naar huis.⁴⁵⁰

Cultureel gezien is het wenselijker dat een vrouw bij haar (uitgebreide) familie woont, maar voor een ontheemde vrouw is het vaak een noodzaak in plaats van een vrije keuze. Over het algemeen zou het in het meer conservatieve Anbar minder geaccepteerd zijn dat een vrouw niet bij haar familie woont dan in het noorden van Irak. Het kan voorkomen dat een vrouw vanwege (vermeende) affiliatie met ISIS niet bij haar familie kan wonen.⁴⁵¹

⁴⁴³ UNDP, *Women and girls in Iraq during the COVID-19 Pandemic: a case study of five governorates – Baghdad – Ninewa – Anbar – Kirkuk – Salah al-Din*, december 2020, p5; UNDP, *Gender in focus*, www.iq.undp.org/content/dam/iraq/docs/Gender_final.pdf

⁴⁴⁴ Al-Jazeera, *Iraqi women struggle to escape abuse as domestic violence rises*, 12 februari 2021.

⁴⁴⁵ Rudaw, *21-year-old woman killed by husband in Erbil: police*, 17 april 2021.

⁴⁴⁶ Rudaw, *Woman shot dead by ex-husband in Basra*, 5 april 2021.

⁴⁴⁷ NRT, *Woman murdered by ex-husband in Sulaimani's Bakarjo*, 8 juni 2021.

⁴⁴⁸ IOM Iraq, *Access to durable solutions among IDP's in Iraq. Experiences of Female Headed Households*, september 2020.

⁴⁴⁹ Norwegian Refugee Council (NRC), *Briefing Note. Three years after end of IS in Mosul COVID-19 brings new economic challenges for its residents*, juli 2020.

⁴⁵⁰ NRC, *Broken Home. Women's housing, land and property rights in post-conflict Iraq*, mei 2020.

⁴⁵¹ Vertrouwelijke bron, 8 mei 2021.

Hoe ongebruikelijk en ongeaccepteerd het is dat een vrouw zonder mannelijke begeleider elders de nacht doorbrengt, bleek tijdens de coronapandemie. Immers, als een vrouw die besmet was met het coronavirus, en opname in een ziekenhuis noodzakelijk was vanwege quarantaine en/of een medische behandeling, was het – vanwege de coronamaatregelen – niet toegestaan dat zij vergezeld werd door een mannelijk familielid.⁴⁵²

3.3.7.2 *Female Genital Mutilation*

Female Genital Mutilation (FGM) wordt met name in de Koerdische regiogepraktiseerd. Een studie uit 2012 toonde aan dat FGM ook gepraktiseerd wordt in de betwiste provincie Kirkuk, een provincie met een grote Koerdische gemeenschap.⁴⁵³ FGM kwam minder voor in de provincie Duhok, maar werd vooral in de provincies Suleymaniyah en Erbil gepraktiseerd. UNICEF gaf in haar brochure uit 2020 aan dat FGM voornamelijk in Suleymaniyah en Erbil, maar in mindere mate ook in Duhok, Kirkuk en Dhi Qar voorkomt. FGM wordt zowel in rurale gebieden als in stedelijk gebied gepraktiseerd. Uit gegevens van UNICEF blijkt dat FGM vaker voorkomt bij het rijkste deel van de bevolking dan bij het armste deel van de bevolking. Het percentage meisjes in Irak onder de vijftien jaar dat FGM ondergaan heeft is 1%. Er is weinig sociaal draagvlak voor FGM in Irak.⁴⁵⁴ In de Koerdische regio werd met name de door de WHO als Type I aangeduide variant toegepast, dat willen zeggen gehele of gedeeltelijke verwijdering van de clitoris.⁴⁵⁵

Het wettelijk kader

Koerdische wetgeving⁴⁵⁶ heeft het uitvoeren van FGM strafbaar gesteld. In federaal Irak is geen wet die FGM expliciet strafbaar stelt. In de verslagperiode zijn geen recente officiële cijfers bekend gemaakt van de toepassing van FGM. In theorie zou artikel 412 van het Iraakse Wetboek van Strafrecht toegepast kunnen worden in een geval van FGM. In de praktijk zijn er geen gevallen bekend waarbij dit artikel is toegepast ten aanzien van FGM.⁴⁵⁷ Organisaties die zich inzetten voor vrouwen en strijden tegen FGM rapporteerden dat het gebruik van FGM bleef afnemen. Hoewel niet duidelijk is in hoeverre vrouwen of meisjes op basis van de strafbaarstelling een effectief beroep op bescherming konden doen, verwezen deze organisaties naar de wetgeving als reden van de afname van FGM in de Koerdische regio.⁴⁵⁸

3.3.8 *(Alleenstaande) minderjarigen*

Minderjarigheid

In het Iraakse Burgerlijk Wetboek is vastgelegd dat een persoon tot de leeftijd van 18 jaar wettelijk minderjarig is. In de *Juvenile Welfare Act*, nummer 76 van 1983, zijn minderjarigen onderverdeeld in verschillende (sub)categorieën:

- Een jongere is een iemand jonger dan negen jaar
- Een jeugdig persoon is een persoon tussen negen en achttien jaar:
 - Van negen tot vijftien jaar: pre-adolescent
 - Van vijftien tot achttien jaar: adolescent

⁴⁵² UNDP, *Pathways to Reintegration: Iraq. Families Formerly Associated with ISIL*, februari 2021, p14.

⁴⁵³ Wadi, *Female Genital Mutilation in Iraq: An empirical study in Kirkuk Province*, 2012. UNICEF gaf in haar brochure uit 2020 aan dat FGM naar Suleymaniyah en Erbil in mindere mate ook in Duhok, Kirkuk en Dhi Qar voorkomt.

⁴⁵⁴ UNICEF, *Female Genital Mutilation in the Middle East and North Africa*, 2020, p6,7, 16.

⁴⁵⁵ Ahmed, H.M., Shabu, S.A. & Shabila, N.P. *A qualitative assessment of women's perspectives and experience of female genital mutilation in Iraqi Kurdistan Region*. BMC Women's Health 19, 66 (2019). <https://doi.org/10.1186/s12905-019-0765-7>

⁴⁵⁶ *Law on Combating Domestic Violence for the Kurdistan Region No. 8 of 2011*.

⁴⁵⁷ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

⁴⁵⁸ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p45; US DoS, *Iraq 2020 Human Rights Report*, p43-44.

In federaal Irak is een minderjarige strafrechtelijk vervolgbaar vanaf de leeftijd van negen jaar, in de Koerdische regio vanaf elf jaar. Hoewel in het Iraakse Wetboek van Strafrecht in artikel 64 staat dat de minimumleeftijd voor strafrechtelijke vervolging zeven jaar is, is dit met het aannemen van de *Juvenile Welfare Act* verhoogd naar negen jaar. Een persoon tussen 18 en 20 jaar kan volgens het Wetboek van Strafrecht niet ter dood veroordeeld worden, maar zal in plaats daarvan een levenslange gevangenisstraf opgelegd krijgen.⁴⁵⁹ Het is niet duidelijk of dit ook geldt voor veroordeling op grond van de Anti-Terrorismewetten.

Leerplicht

In federaal Irak geldt een leerplicht voor de zes klassen van het primair onderwijs. In theorie begint een kind met basisonderwijs op de leeftijd van zes jaar. De leerplicht geldt derhalve niet tot een bepaalde leeftijd van het kind, maar totdat het primair onderwijs doorlopen is. Daarna volgt optioneel secundair en vervolgonderwijs. In de Koerdische regio geldt een leerplicht van negen schooljaren: zes jaar primair onderwijs en drie jaar secundair onderwijs.⁴⁶⁰ Door de aanwezigheid van en het conflict met ISIS en door de uitbraak van de Coronapandemie hebben veel kinderen een leerachterstand opgelopen.⁴⁶¹

Documenten

In het algemeen heeft een kind voordat hij de leeftijd van zes jaar bereikt een identiteitsdocument nodig dat is voorzien van een foto. Een dergelijk document is onder meer nodig voor toegang tot onderwijs. Minderjarigen hebben altijd een identiteitsdocument nodig als zij een binnenlandse reis per vliegtuig maken. Een minderjarige ouder dan vijftien jaar kan bij het maken van een binnenlandse reis over land om een identiteitsdocument gevraagd worden. Voor toegang tot gezondheidszorg is een identiteitsdocument van de minderjarige vereist indien er een operatie uitgevoerd moet worden. In dit geval zal ook de identiteitsvaststelling en toestemming van één van de ouders van de minderjarige nodig zijn.⁴⁶²

Een minderjarige kan vanaf zijn geboorte in het bezit worden gesteld van een identiteitskaart en nationaliteitsverklaring of de *unified card*. Eén van beide ouders moet hierbij aanwezig zijn of in kennis van gesteld zijn. Het aanvragen van een paspoort kan een minderjarige enkel doen in het bijzijn van zijn vader (als deze in leven is), deze moet zijn handtekening zetten bij de aanvraag. Als de vader niet meer in leven is, is de aanwezigheid van de door de rechtbank aangewezen voogd vereist. Dit is doorgaans de moeder.⁴⁶³

Opvang van minderjarigen

In de *Minors Care Law No. 78* van 1980 (plus amendementen) worden de verplichtingen van de staat (het departement voor de zorg voor minderjarigen) beschreven jegens minderjarigen, foetussen, personen die door de rechtbank onder voogdij zijn gesteld en vermiste personen.⁴⁶⁴

⁴⁵⁹ UNAMI, *Human Rights in the Administration of Justice in Iraq: Trials under the anti-terrorism laws and implications for justice, accountability and social cohesion in the aftermath of ISIL*, januari 2020, p4 voetnoot 16; UN Security Council, *Working group on children and armed conflict. Conclusions on children and armed conflict in Iraq S/AC.51/2020/4*, 24 juli 2020, p11.

⁴⁶⁰ Inter-Agency Network for Education in Emergencies (INEE), *Iraq Minimum Standards for Education in Emergencies*, 2018.

⁴⁶¹ UNAMI (OHCHR), *The Right to Education in Iraq. Part One: The legacy of ISIL territorial control on access to education*, februari 2020, p9-11; ACAPS, *Education in Iraq. Impact of COVID-19, protests, and pre-existing crises on needs*, november 2020.

⁴⁶² Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

⁴⁶³ Vertrouwelijke bron, 11 maart 2021.

⁴⁶⁴ International Commission on Missing Persons (ICMP), *Legal framework relative to the issue of missing persons in Iraq*, 11 maart 2021.

De vader is de primaire wettelijk vertegenwoordiger van een kind. In geval van overlijden van de vader of als hij anderszins niet voor het kind kan zorgen, vervalt het wettelijk gezag aan de grootvader van vaders zijde. Als dit niet mogelijk is, wijst de rechtbank een wettelijk vertegenwoordiger aan. De dagelijkse zorg voor een verwant kind is vastgelegd in de *Minors Care Law No. 78* van 1980.⁴⁶⁵

Adoptie is niet vastgelegd in Iraakse wetgeving, in verband met bepaalde principes uit de islamitische wetgeving. Wel bestaat er de mogelijkheid tot pleegzorg van kinderen van wie beide ouders overleden zijn of van kinderen van wie de ouders onbekend zijn door personen die geen bloedband hebben met het kind. Dit is vastgelegd in de *Juvenile Welfare Act*, nummer 76 van 1983. De aspirant pleegsouders moeten daartoe een aanvraag indienen bij de rechtbank en aantonen dat zij geschikt zijn. De pleegzorg is een tijdelijke maatregel, in die zin dat de biologische familie van het kind te allen tijde aanspraak kan maken op de zorg voor het kind.⁴⁶⁶

Opvanghuizen voor minderjarigen

Er zijn ongeveer twintig staatsweeshuizen in Irak. Deze huizen vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarnaast zijn er particuliere opvanghuizen voor (alleenstaande) minderjarigen. Het ministerie van SZW houdt het toezicht op deze instanties. Zowel jongens als meisjes kunnen daar terecht als zij in de leeftijd van nul tot achttien jaar zijn. De staatshuizen zijn onderverdeeld in drie leeftijdscategorieën (0-12, 12-14 en 15-18 jaar). Voor meisjes die achttien jaar worden zou het voorkomen zijn dat hun verblijf in het weeshuis verlengd doordat zij als inwonend personeelslid in dienst worden genomen, eventueel tot zij trouwen of een baan gevonden hebben.⁴⁶⁷ Een onderzoek uit 2019 gaf vijf redenen waarom een kind in een opvanghuis terecht kan komen⁴⁶⁸:

- Eén ouder overleden
- Beide ouders overleden
- Verstoten of achtergelaten door de familie
- Afkomstig uit een achterstandsfamilie
- Aangetroffen onbegeleide minderjarige

Ditzelfde onderzoek wees uit dat er (destijds) relatief meer jongens⁴⁶⁹ in opvanghuizen verblijven. Dit werd verklaard vanuit de cultuur waarin een meisje sneller wordt opgenomen door een ander gezin, zodat het kan helpen in de huishouding, of dat het uitgetrouwelijk wordt om opname in een opvanghuis te voorkomen.⁴⁷⁰

⁴⁶⁵ Vertrouwelijke bron, augustus 2019.

⁴⁶⁶ Vertrouwelijke bron, augustus 2019; UN Convention on the Rights of the Child, *Consideration of reports submitted by States parties under article 12, paragraph 1 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography, CRC/C/OPSC/IRQ/1*, 21 november 2013, p43.

⁴⁶⁷ Vertrouwelijke bron, augustus 2019; vertrouwelijke bron, 20 augustus 2021.

⁴⁶⁸ Vertrouwelijke bron, augustus 2019.

⁴⁶⁹ Zestig procent van de populatie in de 27 onderzochte opvanghuizen.

⁴⁷⁰ Vertrouwelijke bron, augustus 2019; vertrouwelijke bron, 20 augustus 2021.

Kinderen kunnen in een weeshuis of opvanghuis terecht komen als één of beide ouders overleden zijn en als er geen familie is die de zorg voor het kind kan dragen. Ook kinderen van onbekende ouders worden opgenomen in weeshuizen. In de staatsweeshuizen wordt geen onderscheid of toelatingsrestrictie toegepast op basis van etniciteit of religie. Bij particuliere initiatieven kan het voorkomen dat ze kinderen uit een bepaalde doelgroep opvangen. Over het algemeen is er voldoende capaciteit om hulpbehoevende kinderen op te vangen. Kinderen in (staats)opvanghuizen hebben toegang tot alle sociale voorzieningen en onderwijs.⁴⁷¹

Als een alleenstaande minderjarige vanuit het buitenland terugkeert, heeft het een gerechtelijk bevel van een rechter nodig om in een staatsweeshuis opgenomen te kunnen worden. De bron gaf aan dat het een lang juridisch en administratief proces is voordat het kind daadwerkelijk in een huis geplaatst kan worden.⁴⁷²

⁴⁷¹ Vertrouwelijke bron, 7 juli 2021; vertrouwelijke bron, 20 augustus 2021.

⁴⁷² Vertrouwelijke bron, 20 augustus 2021.

4 Vluchtelingen en ontheemden

4.1 Ontheemden

Op 31 december 2020 telde Irak nog ruim 1,2 miljoen ontheemden. Hiervan verbleven er ongeveer 205.000 in ontheemdenkampen. In 2020 raakten bijna negenduizend personen voor het eerst ontheemd. De redenen voor deze nieuwe gevallen van ontheemding waren zowel de veiligheidssituatie als slechte toegang tot de arbeidsmarkt en gebrekkige toegang tot basisvoorzieningen. Ruim 235.000 ontheemden keerden in 2020 terug. Daarmee kwam het totaal van teruggekeerde ontheemden sinds 2015 op ongeveer 4,8 miljoen personen uit. In 2019 waren de federale autoriteiten begonnen met het sluiten en samenvoegen van ontheemdenkampen. Doordat de federale regering in de verslagperiode doorging met het sluiten of samenvoegen van ontheemdenkampen, verbleef in deze verslagperiode het grootste deel van de ontheemden die in kampen verbleven in de Koerdische regio. Voor geheel Irak gold dat de meeste ontheemden niet een ontheemdenkamp verbleven. In totaal verbleven medio 2021 ruim 665.000 ontheemden in de Koerdische regio, waarvan ongeveer dertig procent in ontheemdenkampen.⁴⁷³

Voorwaarden voor toegang

Om als ontheemde toegang te krijgen tot het beoogde verblijfsgebied, dient deze controleposten te passeren. Daar moet de ontheemde een identiteitsdocument kunnen laten zien, zoals een identiteitskaart, nationaliteitsverklaring of paspoort. Begin 2020 zijn alle beperkingen of vereisten opgeheven voor toegang tot provincies in federaal Irak voor personen afkomstig uit gebieden die onder controle van ISIS hebben gestaan of die door het conflict geraakt waren, ook als men vanuit het buitenland terugkeert. Uitzondering hierop vormen enkele plaatsen in de provincie Diyala, waar een sponsor nodig is voor toegang.⁴⁷⁴ Ook voor toegang tot de Koerdische regio is geen sponsor vereist, ongeacht van waar iemand de KAR inreist. Wel zal een veiligheidsonderzoek uitgevoerd worden, waarna de veiligheidsdienst normaal gesproken een document met een geldigheid van 30 dagen verstrekt voor toegang tot en verblijf in de KAR.⁴⁷⁵

Voorwaarden voor verblijf

Elke Irakees staat op een bepaalde plaats geregistreerd bij de lokale burgerlijke stand. Deze plaats wordt aangemerkt als plaats van herkomst. Dit staat los van de registratie van de woonverklaring, het Iraakse document dat de feitelijke woonplaats van iemand aantoont. Ook ontheemden staan geregistreerd bij de burgerlijke stand in hun oorspronkelijke woonplaats. Dit betekent onder meer dat zij alleen in hun oorspronkelijke woongebied hun identiteitsdocumenten kunnen aanvragen. Als ontheemde is het mogelijk om je te registreren bij het ministerie van Migratie en Ontheemding. Voor zover bekend is het geen voorwaarde voor verblijf als ontheemde elders.

⁴⁷³ IOM Iraq, *DTM, Master list report 119 November – December 2020 including annual summary*; KRG JCC, *Humanitarian Situational Report no. 5*, 14 juni 2021.

⁴⁷⁴ "north of Muqadiyah District, Sinsil villages, Saadiyah Sub-District in Khanaqin District, as well as villages located in the north of Al-Udhim Sub-District in Khalis District".

⁴⁷⁵ UNHCR, *Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq. Ability of Persons Originating from Formerly ISIS-Held or Conflict-Affected Areas to Legally Access and Remain in Proposed Areas of Internal Relocation*, januari 2021.

Voordelen van registratie als ontheemde zijn toegang tot hulp bestemd voor ontheemden en de eenmalige toelage waar een ontheemde recht op heeft als hij terugkeert naar zijn regio. In de praktijk is het budget ontoereikend om aan alle teruggekeerde ontheemden deze toelage uit te keren. Daarnaast is het als ontheemde mogelijk om een woonverklaring aan te vragen in de plaats waar zij als ontheemde verblijven. Hiervoor zou echter vaak als voorwaarde voor worden gesteld dat de voorgaande woonverklaring in de plaats van herkomst geannuleerd moet worden. Dit blijkt in de praktijk een obstakel vanwege onmogelijkheid of onwil om terug te keren naar het oorspronkelijke woongebied.⁴⁷⁶ Ook voegde een bron hieraan toe dat ondanks het verplaatsen van de woonregistratie naar het gebied van ontheemding een ontheemde te maken kan krijgen met (politieke) druk om terug te keren naar het oorspronkelijke woongebied.⁴⁷⁷

Voor verblijf als ontheemde in verschillende gebieden gelden voorwaarden, zoals sponsorschap. Anders dan in bepaalde gevallen hieronder expliciet vermeld, maakt de bron geen melding van een beperkte verblijfsduur of personen die zich komend vanuit het buitenland in een ander gebied willen vestigen. De bron vermeldt niet of er andere voorwaarden gelden voor personen die niet direct vanuit hun gebied van herkomst komen, maar vanuit het buitenland naar een ander gebied dan het oorspronkelijke woongebied willen verhuizen.

In Bagdad moet een persoon, ongeacht waar hij vandaan komt, over twee sponsors beschikken uit de wijk waar hij wil gaan verblijven en een aanbevelingsbrief van de *mukhtar* (lokaal wijk- of dorpsheer). In Diyala gelden dezelfde vereisten, maar uitsluitend voor personen die afkomstig zijn uit voormalig door ISIS bezet gebied of gebieden die door het conflict geraakt waren. Voor enkele gebieden in Diyala⁴⁷⁸ waar ook voor toegang een sponsor vereist is, geldt de aanvullende voorwaarde dat zij over drie aanbevelingsbrieven moeten beschikken. In de stad Kirkuk hoeven personen enkel een aanbevelingsbrief te hebben van de lokale *mukhtar* uit de wijk waar zij willen verblijven. In de zuidelijke provincies moeten personen afkomstig uit voormalig door ISIS bezet gebied of gebieden die door het conflict geraakt waren, beschikken over een lokale sponsor en een aanbevelingsbrief van de lokale *mukhtar*. Daarnaast moeten zij naast de lokale veiligheidsverklaring ook een veiligheidsverklaring verkrijgen op provinciaal niveau.⁴⁷⁹

In de Koerdische regio gelden speciale verblijfsvoorwaarden voor Arabieren en Turkmensen die niet oorspronkelijk afkomstig zijn uit de KAR. Als zij langer dan een maand in Duhok willen verblijven, moeten zij samen met hun sponsor naar het kantoor van de *Asayish* (veiligheidsdienst) gaan in de wijk waar zij willen verblijven, alwaar zij een aanvraag voor een verblijfskaart kunnen indienen. Als de aanvraag ingewilligd wordt, wordt de aanvrager in het bezit gesteld van een hernieuwbaar verblijfsdocument met een geldigheidsduur van maximaal zes maanden. In de provincies Erbil en Suleymaniyah (Halabja valt in deze onder Suleymaniyah) kunnen personen zich wenden tot het lokale *Asayish*-kantoor om een verblijfskaart aan te vragen. Zij hoeven geen sponsor te hebben. De kaart is normaal gesproken geldig voor een jaar.

⁴⁷⁶ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021; Rudaw, *Budget funds insufficient for IDP return grants, says migration and displacement ministry*, 30 maart 2021; vertrouwelijke bron, 8 mei 2021.

⁴⁷⁷ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

⁴⁷⁸ Zie subparagraaf *Voorwaarden voor toegang*.

⁴⁷⁹ UNHCR, *Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq. Ability of Persons Originating from Formerly ISIS-Held or Conflict-Affected Areas to Legally Access and Remain in Proposed Areas of Internal Relocation*, januari 2021. Dit document bevat meer details omtrent Diyala.

Uitzondering hierop zouden alleenstaande Arabische en Turkmeense mannen zijn. Zij krijgen kaarten die slechts een maand geldig zijn, waarna ze vernieuwd moeten worden. Hierdoor is het voor deze groep lastig om werk te vinden. Als een alleenstaande Arabische of Turkmeense man over regulier werk beschikt en een aanbevelingsbrief heeft van zijn werkgever kan hij een aanvraag doen voor een kaart met een geldigheidsduur van een jaar. Het zou echter weinig mannen gelukt zijn deze te verkrijgen.⁴⁸⁰

Sluiting van ontheemdenkampen

In 2019 (in de vorige verslagperiode) sloten de Iraakse autoriteiten enkele ontheemdenkampen. Vanaf oktober 2020 werd het beleid om 'ontheemding in kampen te beëindigen' voortgezet en werden tientallen kampen in federaal Irak gesloten. Hierdoor was er sprake van gedwongen vertrek uit de kampen zonder de mogelijkheid voor zowel de ontheemden als hulporganisaties om dit goed voor te bereiden. Een deel van de ontheemden keerde terug naar het gebied van oorsprong, andere ontheemden vertrokken naar ander gebied en een klein deel van de ontheemden die gedwongen werden het ontheemdenkamp te verlaten vertrok naar een ander ontheemdenkamp. De twee laatste genoemde groepen bleven daardoor in een situatie van ontheemding verkeren.⁴⁸¹ Eind juni 2021 waren er drie als zodanig aangemerkte ontheemdenkampen in federaal Irak operationeel (Jedah 1 en Jedah 5 in Ninewa en Ameriyat al-Fallujah in Anbar) en 25 kampen in de Koerdische regio.⁴⁸² Eind september 2021, kort voor de parlementsverkiezingen, werd er (opnieuw) gesproken over sluiting van het kamp in Anbar.⁴⁸³

Onder andere door haastig handelen en gebrekkige communicatie tussen lokale autoriteiten van verschillende provincies, ging het sluiten van de kampen en het verplaatsen van de ontheemden met verschillende problemen gepaard. Er konden niet op tijd identiteitsdocumenten geregeld worden; men werd vastgehouden bij controleposten wegens gebrekkige registratie of er was bij aankomst geen onderdak beschikbaar.⁴⁸⁴

In Bagdad was er tot eind 2020 een kamp waar voornamelijk ontheemden met een christelijke achtergrond verbleven. Dit kamp, Zayona, waar ruim driehonderd ontheemden verbleven, werd in december 2020 door de Iraakse autoriteiten geclassificeerd als *informal site* in plaats van als ontheemdenkamp. Voor zover bekend lijkt gedwongen sluiting van het kamp hiermee voorlopig van de baan. Anderzijds zou er door deze herclassificering naar *informal site* wel een groter risico zijn dat de eigenaar van het land waarop het kamp staat weer aanspraak zal maken op zijn land en de bewoners kan uitzetten. Ook wordt in informele kampen geen voedsel verstrekt door het World Food Programme.⁴⁸⁵

⁴⁸⁰ UNHCR, *Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq. Ability of Persons Originating from Formerly ISIS-Held or Conflict-Affected Areas to Legally Access and Remain in Proposed Areas of Internal Relocation*, januari 2021.

⁴⁸¹ OHCHR, *Mandates of the Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons and the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context. UA IRQ 7/2020*, 12 november 2020; OCHA Iraq, *Humanitarian bulletin*, januari 2021.

⁴⁸² Vertrouwelijke bron, 31 maart 2021; Government of Iraq, *Iraqi government continues to support voluntary return of IDPs as it oversees closure of remaining displacement camps*, 19 april 2021; UNHCR, *Iraq Factsheet July 2021*.

⁴⁸³ Vertrouwelijke bron, 3 oktober 2021.

⁴⁸⁴ OHCHR, *Mandates of the Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons and the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context. UA IRQ 7/2020*, 12 november 2020; OCHA Iraq, *Humanitarian bulletin*, januari 2021.

⁴⁸⁵ OCHA, *Humanitarian needs overview Iraq*, februari 2021, p6; vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

Terugkeer van ontheemden

In de verslagperiode is het aantal ontheemden afgenomen met ruim 200.000 personen (1,4 miljoen in december 2019; 1,2 miljoen in juli 2021).⁴⁸⁶ In federaal Irak nam in 2020 de druk op ontheemden toe om terug te keren naar hun gebied van oorsprong. De druk op ontheemden werd door centrale en lokale autoriteiten en andere actoren op verschillende manieren uitgeoefend, zoals het sluiten van kampen; dreiging van uitzetting uit informele kampen; beperking van toegang tot openbare gezondheidszorg en de arbeidsmarkt; verbale en soms seksuele mishandeling en/of willekeurige arrestaties.⁴⁸⁷

Naar bijna alle gebieden die ooit door ISIS bezet zijn geweest, heeft – in wisselende mate – terugkeer van ontheemden plaatsgevonden. Dit neemt niet weg dat er ook berichten waren van ontheemden die werden verhinderd om terug te keren naar hun oorspronkelijke woonplaatsen. Ontheemden konden te maken krijgen met verschillende obstakels die hun terugkeer onmogelijk maakten of beperkten. Dit betrof met name ontheemden van soennitisch-Arabische afkomst en/of personen die geassocieerd worden met ISIS (zie paragraaf 3.3.3). Hoe de gemeenschap tegenover terugkeerders stond, varieerde per gebied. In voorheen door ISIS-bezette gebieden hielden mensen hun ontheemde dorps- of stadgenoten (mede) verantwoordelijk voor wat hen tijdens de bezetting was aangedaan. Beperkte, moeizame of trage terugkeer van andere etnische en/of religieuze groepen ontheemden hadden als oorzaak de omstandigheden in het gebied van oorsprong, maar waren niet zo zeer gelegen in een daadwerkelijke actieve verhindering van hun terugkeer door een bepaalde partij. Zo vormde voor de één de mate van verwoesting een praktische belemmering om terug te keren, en voelden anderen zich verhinderd terug te keren uit angst voor wraak, aanwezigheid van ISIS-cellen of de vrees dat hun kinderen zich zouden aansluiten bij een gewapende groep, zoals de PKK of YBS. Dit is geen limitatieve opsomming.⁴⁸⁸

Jurf al-Sakhr, in de provincie Babil, is het meest in het oog springende voorbeeld van een locatie waarnaar terugkeer effectief verhinderd werd, sinds de stad op ISIS heroverd was. De soennitisch-Arabisch inwoners waren hun stad ontvlucht toen ISIS de stad innam. De meesten van hen kwamen als ontheemden terecht elders in de provincie Babil, kleinere aantallen trokken verder, en vonden onder meer onderdak in ontheemdenkampen in Anbar en in de Koerdische regio. Daar verblijven zij jaren later nog steeds.⁴⁸⁹

Daarnaast waren er berichten dat de Koerdische autoriteiten Arabieren zouden verhinderen om terug te keren naar hun dorpen in de (sub)districten Rabia en Hamdaniya. Koerdische dorpelingen zouden wel terug mogen keren. Deze locaties liggen in de betwiste gebieden en de Koerdische troepen hadden deze gebieden of ISIS heroverd, waarna zij de controle over dit gebied hebben.⁴⁹⁰

⁴⁸⁶ IOM DTM, *Iraq Mission*, laatste update 31 juli 2021 <http://iraqdtm.iom.int/>

⁴⁸⁷ UNHCR, *Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq. Ability of Persons Originating from Formerly ISIS-Held or Conflict-Affected Areas to Legally Access and Remain in Proposed Areas of Internal Relocation*, januari 2021; HRW, *Iraq: Inadequate Plans for Camp Closures*, 3 juni 2021.

⁴⁸⁸ International Crisis Group, *Exiles in their own country. Dealing with displacement in post-ISIS Iraq*, 19 oktober 2020, p6-8; US DoS, *Iraq 2020 International Religious Freedom report*, p21; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021;

⁴⁸⁹ Al-Monitor, *Iraq to shutter displacement camps*, 15 april 2021; vertrouwelijke bron, 22 april 2021; Shafaq News, *Al-Anbar governor decides to deport 35 families displaced from Jurf al-Sakhr*, 8 juni 2021

⁴⁹⁰ HRW, *World report 2021*.

Personen die ondanks de obstakels teruggekeerd zijn, kwamen veelal in zware leefomstandigheden terecht. Afhankelijk van de locatie gaat het om gebrek aan dagelijkse levensbehoeften en publieke diensten, sociale acceptatie of veiligheidsrisico's, waaronder de aanwezigheid van onontplofte explosieven.⁴⁹¹

Humanitaire situatie in kampen

Ontheemde jezidi's die in kampen verbleven, kregen weliswaar humanitaire hulp, maar hun tenten of onderkomens waren niet ontworpen voor een verblijf van vele jaren en boden onvoldoende bescherming tegen de hete zomers en koude winters. In de verslagperiode hadden branduitbraken in kampen desastreuze gevolgen, zoals dodelijke slachtoffers en het verlies van documenten.⁴⁹² Doordat de ontheemdenkampen inmiddels enkele jaren bestaan, namen de fondsen voor (nood)hulp af. In het begin van de coronapandemie werd extra hulp verleend met betrekking tot gezondheid en hygiëne. Deze hulp was echter tijdelijk en werd in 2021 in mindere mate verstrekt.⁴⁹³ De ontheemden die niet in kampen verbleven, hadden doorgaans woonruimte gehuurd of verbleven met toestemming in leegstaande huizen van jezidi's die Irak hadden verlaten. Zij hadden hierdoor echter geen toegang tot hulp die in de kampen werd verleend. In principe zijn ontheemden vrij om te bewegen tussen de Koerdische regio en hun oorspronkelijke woongebied. Hiervoor zijn echter wel documenten vereist, zoals een veiligheidsverklaring.⁴⁹⁴

Hoewel het percentage zelfmoord onder jezidi-vrouwen al voor de terreurdaad van ISIS in 2014 relatief hoog was vergeleken bij andere groepen, zijn de aantallen jezidi-vrouwen die zelfmoord plegen in een ontheemdenkamp alarmerend hoog, volgens een jezidi-psycholoog. Mannen hadden in de praktijk nagenoeg geen toegang tot psychosociale hulp, waardoor ook onder mannen zelfmoord voorkwam. Dit was voor de minister van ontheemding aanleiding om een bezoek aan de kampen te brengen en onderzoek instelde naar de oorzaak ervan.⁴⁹⁵

4.2 Vluchtelingen en vreemdelingen

4.2.1 Vreemdelingenwetgeving

Reguliere bepalingen voor legaal verblijf als buitenlander in Irak zijn vastgelegd in de *Law on the Residence of Foreigners* (nummer 76 uit 2017). Ook regulier verblijf op grond van een arbeidscontract is vastgelegd in deze vreemdelingenwet. In hoofdstuk 4 zijn de bepalingen vastgelegd met betrekking tot legaal verblijf van vreemdelingen in Irak, inclusief enkele bepalingen voor vreemdelingen die vanwege werk in Irak willen verblijven. Eerst als de vreemdeling een werk- en verblijfsvergunning heeft, mag deze daadwerkelijk aan het werk gaan.⁴⁹⁶

⁴⁹¹ IOM Iraq, *DTM. Return Index. Findings round twelve – Iraq*, mei 2021; UNHCR, *Returning Iraqis face dire conditions following camp closures*, 27 mei 2021.

⁴⁹² REACH, *IDP Camp Directory Comparative Dashboard & Camp Profiles Round XIV. August-September 2020*; Rudaw, *Fire burns 11 tents in Yazidi IDP camp*, 2 januari 2021; Kurdistan 24, *Fire destroys over 400 tents in Sharya camp in Kurdistan's Duhok*, 4 juni 2021.

⁴⁹³ Vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

⁴⁹⁴ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2021.

⁴⁹⁵ Al-Monitor, *Suicide rates increase within Iraq's Yazidi community*, 8 mei 2020; Rudaw, *'We need help'. Suicides spike at Duhok's camps for Yazidis*, 18 januari 2021; Rudaw, *Iraqi minister to visit Kurdistan Region on Thursday over spike in suicide*, 20 januari 2021; vertrouwelijke bron, 24 maart 2021.

⁴⁹⁶ Taylor Vinters, *Iraq: Aliens Residence Law*, 6 juni 2018, <https://www.taylorvinters.com/article/iraq-aliens-residence-law>; Onofficiële vertaling van *Iraq: Law on the Residence of Foreigners (2017)* te vinden op <https://www.refworld.org/docid/5c7561147.html> geraadpleegd op 15 juni 2021.

Daarnaast bevat de *Iraqi Labour Law* (nummer 37 uit 2016) enkele bepalingen over de rechten en plichten van buitenlandse werknemers.⁴⁹⁷ Volgens een mediabericht uit mei 2021 zouden in Irak ongeveer een miljoen buitenlandse werknemers zijn.⁴⁹⁸

Er waren in de verslagperiode enkele berichten van buitenlanders die niet aan de voorwaarden van hun verblijfsvergunning voldeden.⁴⁹⁹

In 2020 waren vanwege het coronavirus in de Koerdische regio de registratiekantoren van de vreemdelingendienst gesloten of beperkt open. Begin 2021 werden deze weer volledig geopend en konden vreemdelingen hun verlopen verblijfsdocumenten verlengen, zonder dat hiervoor de gebruikelijke boete werd geïnd.⁵⁰⁰

4.2.2 Vluchtelingenwetgeving

Federaal Irak en de Koerdische regio bieden onderdak aan verschillende vluchtelingengemeenschappen. De grootste groepen zijn Palestijnen, Syrische Koerden, Iraanse Koerden en Turkse Koerden.

Irak is geen partij bij het Vluchtelingenverdrag van de Verenigde Naties van 195. Sinds 1971 heeft Irak nationale wetgeving op grond waarvan politieke en militaire vluchtelingen erkend kunnen worden; namelijk wet 51 uit 1971. Personen die op andere gronden bescherming zoeken in Irak worden niet erkend als vluchteling maar krijgen de status van asielzoeker. Wet 51 van 1971 biedt onder andere waarborgen tegen refoulement en toegang tot bepaalde rechten voor geregistreerde vluchtelingen en asielzoekers. Er is – op grond van wet 51, artikel 5 – een permanente commissie (PCMoI) die verantwoordelijk is voor de landelijke registratie van vluchtelingen en asielzoekers. Naast wet 51 van 1971 biedt ook de grondwet in artikel 21, tweede lid, bescherming tegen refoulement.⁵⁰¹

Het toekennen van de vluchtelingenstatus is op basis van de grondwet voorbehouden aan de federale PCMoI. Personen die in Irak erkend zijn als vluchteling krijgen een verblijfskaart van PCMoI. Als een erkende vluchteling in de Koerdische regio wil gaan wonen, zal hij daar een (aanvullend) verblijfsdocument moeten aanvragen. In de Koerdische regio worden personen die niet onder categorie vluchtelingen vallen zoals beschreven in wet 51 van 1971 worden door UNHCR geregistreerd als asielzoekers. Vervolgens verstrekken de Koerdische autoriteiten aan deze personen asielgerelateerde verblijfsdocumenten.⁵⁰²

⁴⁹⁷ Taylor Vinters, *Iraq: Widespread changes to Iraqi Labour Law*, 16 november 2016, <https://www.taylorvinters.com/news/iraq-widespread-changes-iraqi-labour-law> ; Al Tamimi & Co, *An Insight Into the New Iraqi Labour Law*, april 2016, <https://www.tamimi.com/law-update-articles/an-insight-into-the-new-iraqi-labour-law/>

⁴⁹⁸ Esta Media Network, *Iraq unemployment risen due to high number of foreign workers: committee*, 30 mei 2021.

⁴⁹⁹ NINA, *20 foreigners violating residency requirements arrested in Karbala*, 13 april 2021; NINA, *Arresting 25 foreigners who violated the conditions of residency in Iraq*, 31 mei 2021.

⁵⁰⁰ IOM, *DTM. COVID-19 Mobility Restrictions and public Health Measures -01 January to 28 February 2021*.

⁵⁰¹ The Political Refugee Act No.51 issued in 1971, https://www.ecoi.net/en/file/local/1020940/1930_1444118283_560a498c4-00000002.pdf geraadpleegd op 19 augustus 2021; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019, p67; The Scientific Journal of Cihan University Slemani, *Legal Status of Asylum Seekers and Refugees in Iraq and Kurdistan*, volume 3, issue 2, december 2019.

⁵⁰² The Scientific Journal of Cihan University Slemani, *Legal Status of Asylum Seekers and Refugees in Iraq and Kurdistan*, volume 3, issue 2, december 2019.

In de praktijk betreft het voornamelijk Syriërs, bijna 250.000 in totaal: 98% van de Syrische vluchtelingen in Irak verblijft in de Koerdische regio. Daarvan verblijft ongeveer 38% in opvangkampen.⁵⁰³ Voor zover bekend wordt aan Syriërs die in de Koerdische regio hebben verbleven, zijn vertrokken en weer terugkeren naar de Koerdische regio (opnieuw) asiel verleend.⁵⁰⁴ Een gezamenlijke publicatie van verschillende VN-instanties stelde dat de situatie van Syrische vluchtelingen in Irak elk jaar moeilijker wordt. De uitbraak van de coronapandemie heeft vernietigend effect gehad. Er is een grote afhankelijkheid van humanitaire hulp en de toegang tot onderwijs, gezondheidszorg en werk is minder geworden.⁵⁰⁵

Intersos, een Italiaanse humanitaire ngo, schreef over een probleem omtrent documenten waar specifiek Syrische Koerden mee te maken hadden. Geboorteaktes van in Irak (en doorgaans dus de Koerdische regio) geboren Syrische kinderen moet door de Syrische ambassade in Bagdad erkend worden. De Syrische Koerden die in de KAR verblijven is het echter niet toegestaan om naar federaal Iraaks grondgebied te reizen. Daardoor zouden families die nog invloedrijke connecties in Syrië hebben, ervoor kiezen om hun kinderen in Syrië te laten registeren alsof ze in Syrië geboren zijn. Hierdoor ontstaat er een discrepantie tussen de Syrische documenten en de Iraakse geboorteakte van deze kinderen.⁵⁰⁶ Deze informatie kon niet middels andere bronnen worden geverifieerd.

Irak heeft in 1966 de Internationale Conventie voor Economische, Sociale en Culturele Rechten geratificeerd. In deze conventie is bepaald dat iedere inwoner van het land het recht heeft om te werken. Daarnaast is in de Vluchtelingenwet van 1971 vastgelegd dat erkende vluchtelingen dezelfde rechten hebben als Irakezen voor wat betreft het recht om te werken.⁵⁰⁷

In 2021 heeft Irak solidariteit geuit voor het *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration* (GCM) door zich aan te sluiten bij het zogenoemde *Champion initiative*. Hiermee zal Irak het Global Compact steunen door leiderschap en betrokkenheid bij multilaterale processen.⁵⁰⁸

In de Koerdische regio verblijven voor de Koerdische autoriteiten ongeveer tienduizend Iraanse vluchtelingen.⁵⁰⁹ Het betreft Iraanse Koerden. Zij dienen zich na registratie bij de UNHCR te melden bij de Koerdische autoriteiten. Die kunnen een asielzoeker in het bezit stellen van een verblijfskaart. Die geeft hen het recht in Irak te verblijven en binnenlandse reizen te maken, te werken of aan een universiteit te studeren.⁵¹⁰ In mei 2021 stak een Iraans-Koerdische asielzoeker zichzelf in brand voor het hoofdkantoor van de VN in Erbil uit onvrede met zijn leefomstandigheden en het gebrek aan hulp van UNHCR hierbij.⁵¹¹

⁵⁰³ UNHCR, *Iraq Syrian Refugee statistics*, juli 2021, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria/location/5>

⁵⁰⁴ The Scientific Journal of Cihan University Slemani, *Legal Status of Asylum Seekers and Refugees in Iraq and Kurdistan*, volume 3, issue 2, december 2019;

⁵⁰⁵ UNICEF e.a., *Ten years on, Syrian refugees' lives in Iraq are growing tougher, and past gains might be lost*, 15 maart 2021; Rudaw, *Rojava refugees struggle with water shortages in Duhok camp*, 10 augustus 2021.

⁵⁰⁶ Intersos, *Refugees in Iraq, the new identity challenge of Syrians in Iraqi Kurdistan*, 24 juni 2021.

⁵⁰⁷ The Scientific Journal of Cihan University Slemani, *Legal Status of Asylum Seekers and Refugees in Iraq and Kurdistan*, volume 3, issue 2, december 2019; Konrad Adenauer Stiftung, *The Integration of Syrian Refugees in Iraq*, 18 oktober 2020; UNHCR, *Help | Iraq, Working in Iraq*, <https://help.unhcr.org/iraq/en/rights-and-obligations/working-in-iraq/> ongedateerd, geraadpleegd op 7 oktober 2021.

⁵⁰⁸ IOM, *IOM Applauds Iraq's Decision to "Champion" the Global Compact for Migration*, 24 februari 2021.

⁵⁰⁹ KRG JCC, *Humanitarian Situational Report no. 6*, 28 juni 2021. Het rapport maakt geen onderscheid tussen politieke vluchtelingen en als asielzoeker geregistreerde personen.

⁵¹⁰ The Danish Immigration Service, *Iranian Kurds. Consequences of political activities in Iran and KRI*, februari 2020, p30-31.

⁵¹¹ Kurdistan Human Rights Network, *Self-immolated Iranian Kurdish asylum seeker dies in hospital in Erbil*, 24 mei 2021; Al-Jazeera, *Iranian Kurds in Iraq hopelessly seek asylum, UN assistance*, 8 juni 2021.

In Makhmour, dat in betwist gebied ligt, staat sinds de jaren negentig van de vorige eeuw een vluchtelingenkamp. Momenteel verblijven daar naar schatting 11.000 Turks-Koerdische vluchtelingen. Het vluchtelingenkamp was in de verslagperiode het doelwit van Turkse luchtaanvallen.⁵¹²

Voor wetgeving omtrent Palestijnen wordt verwezen naar paragraaf 3.3.1.4 van dit ambtsbericht.

⁵¹² Rudaw, *Turkey bombs Makhmour camp, killing three: Peshmerga commander*, 5 juni 2021.

5 Terugkeer

5.1 Uitreizen

De enige voorwaarden voor een Iraakees om legaal uit te reizen zijn een geldig paspoort en – indien vereist – een geldig visum voor het land van bestemming.⁵¹³ Ongecontroleerd uitreizen of uitreizen op een vals of vervalst reisdocument wordt beschouwd als een onrechtmatige uitreis en kan als zodanig bestraft worden.⁵¹⁴

Voor niet-Iraakse personen, zoals arbeidsmigranten, kunnen uitreisvoorwaarden, zoals een uitreisvisum, gelden. Palestijnen moeten altijd voorafgaand aan hun geplande vertrek uitreistoestemming aanvragen om Irak legaal te kunnen verlaten. Uitreizen zonder toestemming kan gestraft worden met confiscatie van (on)roerende goederen.⁵¹⁵

5.2 Terugkeer naar Irak

De samenwerking met de Iraakse politiek om gedwongen terugkeer vanuit de Europese Unie te faciliteren verloopt moeizaam.⁵¹⁶

IOM registreerde tussen mei 2018 en april 2021 ongeveer 31.000 Iraakezen die vanuit het buitenland waren teruggekeerd. Zestig procent van hen keerde terug uit Turkije of Syrië. De helft van deze terugkeerders ging naar de provincie Ninewa.⁵¹⁷ Formeel bestaan er geen beperkingen voor een terugkerende Iraakees om zich op een andere plaats te vestigen dan waar hij oorspronkelijk vandaan kwam. In de praktijk is het van groot belang om terug te kunnen vallen op een netwerk, omdat patronage een grote rol spelen in de Iraakse samenleving.⁵¹⁸ Daarnaast zijn er gebieden die door ISIS bezet zijn geweest waarheen niet of nauwelijks terugkeer plaatsvond of waarheen terugkeren gecompliceerd was. Dit gold eveneens voor terugkerende ontheemden. Ten aanzien van terugkeer naar voormalig door ISIS bezette gebieden wordt verwezen naar paragraaf 4.1 van dit ambtsbericht.

Binnen de onderzoekskaders van dit ambtsbericht zijn geen gevallen bekend geworden van Iraakezen die bij terugkeer naar Irak de toegang tot het land ontzegd werd. Voor zover bekend worden Iraakezen bij terugkeer niet aan een onderzoek onderworpen vanwege een verblijf in het buitenland.⁵¹⁹ Personen tegen wie een arrestatiebevel is uitgevaardigd kunnen direct bij aankomst op een internationale luchthaven in Irak worden gearresteerd. Dit zou niet het geval zijn bij personen die Irak illegaal hadden verlaten.⁵²⁰

⁵¹³ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p63.

⁵¹⁴ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p63.

⁵¹⁵ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019, p69.

⁵¹⁶ Vertrouwelijke bron, 20 november 2020; vertrouwelijke bron, 8 oktober 2020.

⁵¹⁷ IOM, *DTM. Iraqi returnees from abroad – dashboard*, april 2021.

⁵¹⁸ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p64; vertrouwelijke bron, 6 mei 2021.

⁵¹⁹ Vertrouwelijke bron, 6 mei 2021; vertrouwelijke bron, 7 mei 2021.

⁵²⁰ Australian Government DFAT, *Country Information Report Iraq*, 17 augustus 2020, p63.

Met betrekking tot de bejegening van een persoon die terugkeert naar Irak vanuit een Westers land, gaf een bron aan dat hier geen algemeen antwoord op te geven is, omdat het erg afhangt van de persoon zelf, de invloed van zijn verblijf in het Westen op deze persoon en van de gemeenschap waar die persoon naar terugkeert.⁵²¹ Een andere bron kwam met een voorbeeld van positieve bejegening. Het ging om bejegening in de sociale omgeving of professionele sfeer en niet bejegening door de autoriteiten. Deze bron gaf aan dat 'ervaring in het buitenland' als positieve factor kan meewegen bij het solliciteren naar een baan in Irak. De bron gaf geen details omtrent de aard en duur van de ervaring in het buitenland noch in welke sector dit als pluspunt wordt beschouwd.⁵²²

Terugkeer na het uiten van kritiek in het buitenland

Eén vertrouwelijke bron meldde dat Irakezen die in het buitenland openlijk kritiek hebben geuit op de Koerdische autoriteiten of machtige Koerdische families, bij terugkeer naar Irak zullen vermijden om terug te keren naar de Koerdische regio, uit angst voor represailles. De bron gaf aan dat personen niet direct actief gemonitord worden in het buitenland, maar dat de Koerdische autoriteiten een dermate groot netwerk hebben in het buitenland dat kritische geluiden hen via dit netwerk eenvoudig ter ore zullen komen. Dit kan ertoe leiden dat de persoon die een negatieve uitlating gedaan heeft op een zwarte lijst terecht komt.⁵²³ De informatie over het uiten van kritiek in het buitenland en de gevolgen hiervan bij terugkeer kon niet middels andere bronnen worden geverifieerd.

Terugkeer vanuit Belarus en Litouwen

In 2021 waren enkele duizenden Irakezen, onder wie Koerden, naar Belarus gevlogen, waarna zij via de landsgrenzen probeerden de Europese Unie binnen te komen. Na politieke onderhandelingen besloten de Iraakse autoriteiten in augustus 2021 om voor ten minste een week alle passagiersvluchten van Irak naar Belarus te annuleren. Vervolgens repatrieerde Irak honderden burgers. Het Iraakse consulaat in Minsk faciliteerde de terugkeerders met de benodigde consulaire bijstand. Ook vanuit Litouwen keerden Irakezen vrijwillig terug naar Irak.⁵²⁴

Ondersteuning bij terugkeer

Verschillende organisaties kunnen een persoon die terugkeert naar Irak bijstaan met hulp op het gebied van huisvesting en re-integratie. De Internationale Organisatie voor Migratie (IOM) kan desgewenst een terugkerende Irakezen opwachten op de luchthaven en verdere begeleiding bieden.⁵²⁵ Ook stichtingen, zoals de Nederlandse stichting Solid Road, bieden begeleiding en ondersteuning bij vrijwillige terugkeer, waarbij zij samenwerken met organisaties ter plaatse.⁵²⁶

⁵²¹ Vertrouwelijke bron, 23 maart 2021.

⁵²² Vertrouwelijke bron, 6 mei 2021.

⁵²³ Vertrouwelijke bron, 24 maart 2021.

⁵²⁴ BBC Monitoring Report (Arabic), *Iraq starts evacuating nationals stranded in Belarus*, 10 augustus 2021; Kurdistan 24, *More than 1,500 Iraqis trapped on border of Belarus and Lithuania*, 10 augustus 2021; Rudaw, *Over 300 Iraqi migrants arrive in Baghdad from Belarus*, 11 augustus 2021; BBC Monitoring Report (English), *First Iraqi migrant voluntarily leaves Lithuania – ministry*, 13 augustus 2021; vertrouwelijke bron, 15 augustus 2021; BBC Monitoring Report (ELTA, English), *Four migrants to leave Lithuania voluntarily – minister*, 19 augustus 2021; Reuters, *Fifth migrant dies in Belarus border area – Polish Border Guard*, 24 september 2021.

⁵²⁵ IOM Iraq Mission – *Assisted voluntary return and reintegration* <https://iraq.iom.int/assisted-voluntary-return-and-reintegration> ongedateerd, geraadpleegd op 6 mei 2021; Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019, p70.

⁵²⁶ Solid Road, <https://www.solidroad.nl/home-nl/> geraadpleegd 14 mei 2021; vertrouwelijke bron, 14 mei 2021.

6 Bijlagen

6.1 Veelgebruikte afkortingen

IHEC	Independent High Electoral Commission
IRGC	Islamic Revolutionary Guard Corps
ISIS	Islamitische Staat in Irak en Syrië
KAR	Koerdische Autonome Regio
KDP	Partiya Demokrata Kurdistanê – Kurdistan Democratic Party
KRG	Kurdistan Regional Government
PJAK	Partiya Jiyana Azad a Kurdistanê – Party of Free Life of Kurdistan
PKK	Partiya Karkerên Kurdistanê – Koerdische Arbeiderspartij
PMF	Popular Mobilisation Forces
PUK	Yekîtiya Nîştimanî ya Kurdistanê – Patriotic Union of Kurdistan
UNAMI	United Nations Assistance Mission to Iraq
YBS	Yekîneyên Berxwedana Şengalê – Sinjar Resistance Unit

6.2 Geraadpleegde informatie

ACLED (The Armed Conflict Location & Event Data Project)

- *Iraq's October revolution: six months on*, 10 april 2020
- *A sudden surfacing of strength: evaluating the possibility of an IS resurgence in Iraq and Syria*, 24 juli 2020
- *Turkey-PKK Conflict: Summer 2020*, 26 juni 2020

Agenzia Fides

- *Patriarch Sako to the government: a law on personal status is needed that respects the identity of Christians*, 17 juli 2020
- *Ad hoc commission to investigate illegal expropriation of Christian lands in Iraqi Kurdistan*, 6 oktober 2020
- *Court of Appeal accepts the appeal against the illegal expropriation of Christian lands in Iraqi Kurdistan*, 14 november 2020
- *Shiite leader Muqtada al Sadr creates a Committee for the return of illegal expropriations from Christian property owners*, 4 januari 2021

Aid to the Church in Need (ACN)

- *Life after ISIS. New challenges to Christianity in Iraq*, juni 2020

AI-Monitor

- *Iraqi Mandaean fear extinction*, 28 augustus 2019
- *Palestinians in Iraq protesting to have their rights restored*, 19 februari 2020
- *Islamic State ramps up attacks in Iraq during Ramadan*, 3 mei 2020
- *Suicide rates increase within Iraq's Yazidi community*, 8 mei 2020
- *The killing of George Floyd sparks controversy over African-Iraqi rights*, 4 juni 2020
- *Iraq's Baath Party archive location unknown*, 21 september 2020
- *Militias keep up attacks, hit US base in Kurdistan Region*, 29 september 2020
- *Kidnappings continue in Iraq's disputed territories*, 29 september 2020
- *Killing of Sunni youths prompts calls for end to impunity in Iraq*, 19 oktober 2020

- *Islamic State resurfaces with attacks in Iraq's Diyala province*, 3 november 2020
- *Activists fear Iraqi cybercrime law could limit press freedoms*, 2 december 2020
- *Iraqi government arrests suspects after rockets aimed at US Embassy*, 22 december 2020
- *Iraq's general elections pushed to October*, 21 januari 2021
- *Iraqi border crossings better protected as cells attempt desert attacks*, 5 februari 2021
- *Iraq finally makes arrests over killing of anti-government protestors*, 15 februari 2021
- *Iraq passes law addressing women survivors of Yazidi genocide*, 2 maart 2021
- *Iraq to shutter displacement camps*, 15 april 2021
- *Kataib Hezbollah controls access points to key Iraqi border city*, 17 april 2021
- *Iraq arrests killer of respected analyst*, 16 juli 2021

Amnesty International (AI)

- *Urgent Action: Iraq: Further information: Fate of disappeared lawyer remains unknown: Ali Jaseb*, MDE 14/3310/2020, 5 november 2020
- *Iraq: Mass execution of 21 individuals is an outrage*, 17 november 2020
- *Marked for life Displaced Iraqis in cycle of abuse and stigmatization*, 24 november 2020
- *Report 2020/21 The state of the world's human rights*, 6 april 2021
- *Global report Death sentences and executions 2020*, 21 april 2021
- *Iraq: Reveal whereabouts of 643 men and boys disappeared five years ago*, 3 juni 2021

Arab Reform Initiative

- *Iraq's New Electoral Law: Old Powers Adapting to Change*, 12 januari 2021

The Arab Weekly

- *Inked at the uprising: Iraq's teenage tattoo artist*, 18 december 2019
- *Feeling alienated, Iraqi Christians tempted to emigrate*, 23 november 2020

AsiaNews.it

- *Kurdistan, Christian villages hit by Turkish raids against the PKK (VIDEO)*, 15 september 2020

Assessment Capacities Project (ACAPS)

- *Education in Iraq. Impact of COVID-19, protests, and pre-existing crises on needs*, november 2020

Assyrian Policy Institute (API)

- *Contested control: The future of security in Iraq's Nineveh Plain*, 1 juni 2020
- *Caught in the crossfire: Assyrians and the Turkey-PKK conflict in Iraq*, 11 januari 2021

The AUIS Voice (American University of Iraq, Sulaimani)

- *Reign of Terror Against LGBT+ Members in Slemani*, 6 april 2021

Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade (DFAT)

- *Country Information Report – Iraq*, 17 augustus 2020

Bloomberg

- *Iran is not looking for a war with America*, 22 december 2020

BMC Women's Health

- Ahmed, H.M., Shabu, S.A. & Shabila, N.P. *A qualitative assessment of women's perspectives and experience of female genital mutilation in Iraqi Kurdistan Region*. BMC Women's Health 19, 66 (2019)

Ceasefire en Minority Rights Group International

- *Mosul after the Battle. Reparations for civilian harm and the future of Ninewa*, januari 2020

Carnegie Middle East Center

- *The transformation of the Iraqi-Syrian border from a national to a regional frontier*, maart 2020

Centcom (US Central Command)

- *Coalition forces meet with Peshmerga and ISF at JCCC*, 22 februari 2021

Center for Global Policy

- *ISIS in Iraq. The Challenge of Reintegrating ISIS Families*, 7 juli 2020

Chatham House

- *After Latest Turn, Is Muqtada al-Sadr Losing Influence in Iraq?*, 12 februari 2020
- *Federalism and Iraq's constitutional stalemate*, november 2020
- *Iraq's Federalism Dispute: What Do Iraqis Think?*, 22 januari 2021
- *Networks of power. The PMF and the state in Iraq*, februari 2021
- *Where is the state in Iraq and Lebanon?*, april 2021

Christianity Today

- *Why we opened a Christian university in Iraq amid ISIS' genocide*, 7 mei 2020

Clingendael

- *Trapped in a vicious cycle. Factors of instability in the Nineveh Plains*, mei 2021

Committee to Protect Journalists (CPJ)

- *Iraqi Kurdish security forces raid broadcaster, detain and beat journalists, seize equipment*, 14 augustus 2020
- *Baghdad court issues arrest warrant for owner of Iraqi broadcaster Dijlah TV*, 1 september 2020
- *At least 6 Iraq-based journalists with Dijlah TV resign, go into hiding following threats*, 10 september 2020
- *Getting away with murder*, 28 oktober 2020
- *Iraqi Kurdish security forces arrest photojournalist Qaraman Shukri*, 1 februari 2021
- *Iraqi journalist Ahmed Hassan shot, critically wounded*, 10 mei 2021
- *Iraqi freelance journalist Ali al-Mikdam abducted, found beaten*, 13 juli 2021

Congressional Research Service

- *Iraq: Issues in the 116th Congress. R45633*, 17 juli 2020

Control Risks - Online Solutions

- Crime, kidnap, terrorism risks will persist in Salahuddin province following executions, 20 oktober 2020

The Danish Immigration Service en Landinfo

- *COI Report. Kurdistan Region of Iraq (KRI) Women and men in honour-related conflict*, november 2018
- *Iranian Kurds. Consequences of political activities in Iran and KRI*, februari 2020,

De Groene Amsterdammer

- *Een afbrokkelend taboe*, 4 augustus 2021

Deutsche Welle

- *Iraq hangs 21 terrorism convicts in latest mass executions*, 16 november 2020
- *Iraq's new protester parties plan to change the country*, 22 januari 2021

Emirates Policy Center (EPC)

- *ISIS strategy in Iraq*, 5 januari 2021

Enabling Peace in Iraq Center (EPIC)

- *Iraq Security and Humanitarian Monitor*

Euro-Mediterranean Human Rights Monitor (Euro Med Monitor)

- *Horrific testimonies, secret prisons portend catastrophe in Iraq*, 13 juli 2020
- *Protesters unlawfully detained and tortured in Iraqi Kurdistan*, 8 februari 2021

European Asylum Support Office (EASO)

- *Iraq. Key socio-economic indicators. For Baghdad, Basra and Erbil*, september 2020

Freedom House

- *Freedom of the World 2021 – Country report Iraq*

Garda World

- *Iraq: Protest ongoing in Suq Al-Shuyukh, Dhi Qar Governorate, July 11*, 11 juli 2021

Government of Iraq

- *Prime Minister Mustafa Al-Kadhimi receives a new group of wounded protesters returning from medical treatment abroad*, 18 februari 2021
- *Iraqi government continues to support voluntary return of IDPs as it oversees closure of remaining displacement camps*, 19 april 2021

Human Rights Watch

- *World report 2020. Iraq - Events of 2019*
- *World report 2021. Iraq - Events of 2020*
- *Iraq: Urgent Need for Domestic Violence Law*, 22 april 2020
- *Iraq: Turkish Airstrike Disregards Civilian Loss*, 22 juli 2020
- *Iraq: Camp expulsions leave families homeless, vulnerable*, 2 december 2020
- *Iraq: Detentions of Alleged "Death Squad"*, 24 februari 2021

- *Kurdistan Region of Iraq: Flawed Trial of Journalists, Activists*, 22 april 2021
- *Iraq: Inadequate Plans for Camp Closures*, 3 juni 2021
- *Iraq: Apparent familial feud drives illegal evictions*, 11 augustus 2021

iMMAP

- *Humanitarian Access Response: Risk level monitoring maps of the "Armed Clash Incident" on district level for the 7 Governorates Nov. 2019 - Feb. 2021*, 1 maart 2021

Institute for the Study of War (ISW)

- *Iraq Situation Reports*
- *ISIS and Iranian backed militias compete to control Baghdad region*, 7 mei 2021

Institute for War and Peace Reporting (IWPR)

- *New Iraqi Law threatens to strangle dissent*, 30 november 2020

Inter-Agency Network for Education in Emergencies (INEE)

- *Iraq Minimum Standards for Education in Emergencies*, 2018.

Intersos

- *Refugees in Iraq, the new identity challenge of Syrians in Iraqi Kurdistan*, 24 juni 2021

International Centre for Counter-Terrorism – The Hague

- Dr. Christophe Paulussen, *ISIS and Sexual Terrorism: Scope, Challenges and the (Mis)Use of the Label*, 27 januari 2021

International Commission on Missing Persons (ICMP)

- *Legal framework relative to the issue of missing persons in Iraq*, 11 maart 2021

International Crisis Group (ICG)

- *When measuring ISIS's "resurgence", use the right standard*, 13 mei 2020
- *Iraq: Fixing security in Kirkuk*, 15 juni 2020
- *Exiles in their own country. Dealing with displacement in post-ISIS Iraq*, 19 oktober 2020
- *Crisis Watch. Iraq – January – December 2020* (archieff)
- *Iraq's Tishreen Uprising: From barricades to ballot box*, 26 juli 2021
- *Podcast Hold Your Fire! Episode 46: Iraq: Protests, Iran's Role and an End to U.S. Combat Operations*, 30 juli 2021

International Federation for Human Rights (FIDH)

- *Iraq: Killings, attempted killings, threats and harassment of several human rights defenders in Basra*, 28 augustus 2020

International Institute for Strategic Studies (IISS)

- *Iran's Networks of Influence in the Middle East. Chapter Four: Iraq (p121-158)*, november 2019

International Organization for Migration (IOM)

- *The protection of victims of trafficking in Iraq*, 4 februari 2020
- *Access to durable solutions among IDP's in Iraq. Experiences of Female Headed Households*, september 2020

- *DTM Emergency Tracking. Displacement and returns to Sinjar and al-Ba'aj districts, 18 September to 1 October 2020*
- *DTM, Master list report 119 November – December 2020 including annual summary*
- *Cities as Home. Location factsheets and case studies of local integration, 6 januari 2021*
- *IOM Applauds Iraq's Decision to "Champion" the Global Compact for Migration, 24 februari 2021*
- *DTM. COVID-19 Mobility Restrictions and public Health Measures -01 January to 28 February 2021*
- *IOM Celebrates Government of Iraq's Adoption of Momentous Law on Yazidi Women Survivors, 2 maart 2021*
- *DTM. Master list reports*
- *DTM. Iraqi returnees from abroad – dashboard, april 2021*
- *DTM. Return Index. Findings round twelve – Iraq, mei 2021*

IraQueer

- *Biased. Iraqi Media and the Spread of Anti-LGBT+ Rhetoric, juni 2020*

The Jamestown Foundation

- *Iran's Resistance Axis Rattled by Divisions: Asaib Ahl al-Haq's Leader Rejects the Ceasefire in Iraq, Terrorism Monitor Volume: 19 Issue: 3, 12 februari 2021*

Konrad Adenauer Stiftung

- *The Integration of Syrian Refugees in Iraq, 18 oktober 2020*

Kurdistan Human Rights Network

- *Self-immolated Iranian Kurdish asylum seeker dies in hospital in Erbil, 24 mei 2021*

Kurdistan Parliament

- *Statement by Committee on Protection of Women's Rights regarding murders of women, 18 april 2021*

Kurdistan Regional Government – Joint Crisis Coordination Centre (KRG JCC)

- *Humanitarian Situational Report January 2021, 14 februari 2021*
- *Humanitarian Situational Report no. 5, 14 juni 2021*

Kurdistan Source

- *Kurdistan Media Landscape: Who funds what?, 28 februari 2021*

The Lawfare Institute

- *Negotiating peace in Iraq's Disputed Territories. Modifying the Sinjar Agreement, 17 januari 2021*

MADRE e.a.

- *Human Rights Violations Against Women and Girls in Iraq, mei 2020*

Medecins sans Frontieres (MSF)

- *Iraq: Mental health, post-war and in the time of COVID-19, 12 oktober 2020*

Middle East Eye (MEE)

- *Fear and fury as Turkish air strikes devastate farmland in Iraq's Kurdish region*, 15 augustus 2020
- *Iraqi women's rights campaigner latest activist killed in Basra*, 20 augustus 2020
- *Iranian-Turkish deal to fight PKK risks harming stability of Iraq's Kurdish region*, 20 september 2020
- *Iraqi lawyer and activist killed after home invasion in Nasiriyah*, 9 januari 2021
- *Islamic State regrouping in northern Iraq and relying on women operatives*, 4 februari 2021
- *The untold tragedy of Iraq's Shia Turkmen women abducted by Islamic State*, 18 februari 2021
- *Syrian Kurds hand 12 children fathered by IS members back to Iraqi Yazidi mothers*, 6 maart 2021

Middle East Institute (MEI)

- *ISIS's dramatic escalation in Syria and Iraq*, 4 mei 2020
- *Beyond the elite: Taking protest and public opinion seriously in the Kurdistan Region*, 24 februari 2021

Middle East Monitor (MEMO)

- *Palestinian families threatened with displacement in Baghdad*, 4 februari 2020
- *A blow to the Palestinians in Iraq*, 6 maart 2020
- *Rocket attack kills 5 civilians near Baghdad airport*, 28 september 2020
- *Rockets target US base in Iraq's Erbil*, 1 oktober 2020
- *Iraq launches investigation into Farhatiya attack*, 21 oktober 2020
- *Iraq amends law giving Palestinian residents same rights as nationals*, 11 december 2020
- *UK: RAF conducted 10-day air strike operation on Daesh in Iraq*, 9 april 2021
- *Protesters block bridges, oil company in southern Iraq*, 12 april 2021
- *Iraq army official denies Kurdish forces' return to Kirkuk*, 25 mei 2021

Military.com

- *Baghdad blasts expose gaps in Iraq's strained military*, 24 januari 2021

Ministerie van Buitenlandse Zaken

- *Algemeen ambtsbericht Irak*, november 2016
- *Thematisch ambtsbericht Syrië, De veiligheidssituatie*, juni 2018
- *Algemeen ambtsbericht Irak*, december 2019

Minority Rights Group International (MRG)

- *Crossroads: The future of Iraq's minorities after ISIS*, 2017
- *Kakais' anguish in search for security*, 23 mei 2020
- *Why Iraq must support new bill which redresses the suffering of Yazidi women*, 6 februari 2021

Mission Network News

- *Pope visit favors Shia-Catholic connection; Iraqi Christians remain divided*, 25 maart 2021

National Protection Cluster

- *Minutes of meeting*, 19 oktober 2020

The New Arab

- *Prominent Iraqi cleric Moqtada al-Sadr blames coronavirus pandemic on gay marriage*, 28 maart 2020
- *The Iraq Report: Killings, abductions rise immediately after Pope Francis' visit*, 17 maart 2021

The New Humanitarian

- *Nowhere to go: Mosul residents in limbo as camps close*, 11 maart 2020
- *Inside the troubled repatriation of Iraqis from Syria's al-Hol camp*, 7 juni 2021

Newlines Institute

- *ISIS on the Iraqi-Syrian Border: Thriving Smuggling Networks*, 16 juni 2020

Newlines magazine

- *Jihadists made rape a weapon of their genocidal campaign, but for one ethnic minority in Iraq, it's too painful to discuss*, 5 maart 2021

Norwegian Refugee Council (NRC)

- *Broken Home. Women's housing, land and property rights in post-conflict Iraq*, mei 2020
- *Briefing Note. Three years after end of IS in Mosul COVID-19 brings new economic challenges for its residents*, juli 2020

OCHA Iraq (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)

- *IRAQ: COVID-19. Situation Report No.1*, 27 februari 2020
- *IRAQ: COVID-19. Situation Report No.4*, 10 maart 2020
- *Humanitarian bulletin*, januari 2021
- *Humanitarian needs overview Iraq*, februari 2021

OHCHR (Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights)

- *COVID-19: The suffering and resilience of LGBT persons must be visible and inform the actions of States*, 17 mei 2020
- *Mandates of the Special Rapporteur on the human rights of internally displaced persons and the Special Rapporteur on adequate housing as a component of the right to an adequate standard of living, and on the right to non-discrimination in this context. UA IRQ 7/2020*, 12 november 2020
- *OHCHR, Iraq: Wave of mass executions must stop, trials are unfair - UN experts*, 20 november 2020

Organization of Women's Freedom in Iraq (OWFI) e.a.

- *Gender-Based Violence and Discrimination Against Women and Girls in Iraq*, januari 2019

Oxfam

- *Gender Analysis of the Covid-19 pandemic in Iraq*, juni 2020

Oxford Analytica

- *A new US-Iran war will play out in Iraq and beyond*, 3 januari 2020
- *Iraqi premier and militias in slow burn confrontation*, 15 juli 2020
- *Securitized Middle East COVID-19 responses raise risks*, 27 juli 2020
- *Iraqi media and online commentators face new threats*, 9 november 2020
- *Islamic State may see a limited Iraq-Syria resurgence*, 13 januari 2021
- *Reviving Islamic State faces Iraq security crackdown*, 21 januari 2021

Palestinian Return Centre

- *Condition of Palestinian Families in Iraq Gets Worse due to Suspension of Rental Allowance*, 18 januari 2020

PUK Media

- *Yazidis refuse return of ISIS families from Syria's Al-Hawl camp to Nineveh*, 26 mei 2021

Rasan Organization

- *Conditions of LGBT+ people of Iraq since May 17, 2020*, 7 juni 2020

REACH

- *IDP Camp Directory Comparative Dashboard & Camp Profiles Round XIV. August-September 2020*

Rehabilitation, Education and Community Health (REACH)

- *Telafar city. Area-based assessment – August – September 2020*
- *A trend analysis of key indicators in IDP camps. Iraq, 2018-2020*

Reporters sans Frontières (RSF)

- *Iraqi Kurdish journalist jailed for defaming Iraq's president*, 25 september 2020
- *Iraqi reporter threatened with arrest over story about Iran's supreme leader*, 23 oktober 2020
- *Iraq: Coronavirus reporting triggers spate of defamation cases*, 18 november 2020
- *Iraq: Wave of arrests of journalists covering protests in Iraqi Kurdistan*, 16 december 2020
- *RSF's 2020 Round-up: 50 journalists killed, two-thirds in countries "at peace"*, 28 december 2020
- *Three jailed reporters charged with "undermining national security"*, 15 februari 2021

The Scientific Journal of Cihan University Slemani

- *Legal Status of Asylum Seekers and Refugees in Iraq and Kurdistan*, volume 3, issue 2, december 2019

Tahrir Institute for Middle East Policy

- *Free Speech Under Threat in Iraq*, 17 mei 2021

UK Home Office

- *Country Policy and Information Note. Iraq: 'Honour' crimes*, maart 2021

UNAMI (United Nations Assistance Mission to Iraq)

- *Report on the Death Penalty in Iraq*, oktober 2014
- *Human Rights in the Administration of Justice in Iraq: Trials under the anti-terrorism laws and implications for justice, accountability and social cohesion in the aftermath of ISIL*, januari 2020
- *The Right to Education in Iraq. Part One: The legacy of ISIL territorial control on access to education*, februari 2020
- *Human Rights Violations and Abuses in the Context of Demonstrations in Iraq. October 2019 to April 2020*, 27 augustus 2020
- *Enforced disappearances from Anbar governorate 2015-2016: Accountability for victims and the right to truth*, augustus 2020

- *UNAMI condemns violence in Sulaymaniyah Governorate, urges KR authorities to safeguard freedom of assembly and expression*, 8 december 2020
- *Briefing to the Security Council by SRSJ Jeanine Hennis-Plasschaert*, 16 februari 2021
- *Report No. 6 on Iraq's Electoral Preparations and Processes*, 8 maart 2021
- *Iraq's Electoral Preparations and Processes – Report no. 7*, 9 april 2021
- *Update on demonstrations in Iraq: Accountability for Human Rights violations and abuses by unidentified armed elements*, mei 2021
- *Freedom of Expression in the Kurdistan Region of Iraq*, mei 2021
- *Human Rights in the Administration of Justice in Iraq: legal conditions and procedural safeguards to prevent torture and ill-treatment*, augustus 2021.

UN Convention on the Rights of the Child

- *Consideration of reports submitted by States parties under article 12, paragraph 1 of the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on the sale of children, child prostitution and child pornography*, CRC/C/OPSC/IRQ/1, 21 november 2013

UNDP (UN Development Programme) Iraq

- *Six years after Sinjar massacre, support is vital for returning Yazidis*, 3 augustus 2020
- *Women and Girls in Iraq During the COVID-19 Pandemic: A Case Study of Five Governorates Baghdad-Ninewa-Anbar-Kirkuk-Salah al-Din*, december 2020
- *UNDP supports the reintegration of families with perceived affiliation to ISIL at Local Peace Conference in Al-Ayadhiya, Tal Afar*, 10 februari 2021
- *Pathways to Reintegration: Iraq. Families Formerly Associated with ISIL*, februari 2021
- *Seven years on. Rebuilding Sinjar, restoring dignity*, 3 augustus 2021
- *Reintegration in Iraq. A perception survey to assess community readiness for return and reintegration of families with perceived ISIL affiliation in pilot areas*, augustus 2021

UNHCR (UN High Commissioner for Refugees)

- *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing the Republic of Iraq*, mei 2019
- *Iraq. UNHCR Civil documentation for IDP's*, november 2020
- *Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR's Country Guidance on Iraq. Ability of Persons Originating from Formerly ISIS-Held or Conflict-Affected Areas to Legally Access and Remain in Proposed Areas of Internal Relocation*, januari 2021
- *Iraq. IDP's – Civil & Identity documentation (Jan-Mar 2021)*
- *Iraq. IDP's – Civil & Identity documentation (April 2021)*
- *Returning Iraqis face dire conditions following camp closures*, 27 mei 2021

UNICEF

- *UNICEF, Female Genital Mutilation in the Middle East and North Africa*, 2020

UNICEF en UNAMI

- *Analysis of the legal framework governing civil documentation in Iraq*, ongedateerd

UNICEF, UNHCR, UNFPA en WPF,

- *Ten years on, Syrian refugees' lives in Iraq are growing tougher, and past gains might be lost*, 15 maart 2021

UN Security Council (SC)

- *Children and armed conflict. Report of the Secretary-General A/74/845-S/2020/525*, 9 juni 2020
- *Working group on children and armed conflict. Conclusions on children and armed conflict in Iraq S/AC.51/2020/4*, 24 juli 2020
- *Implementation of resolution 2522 (2020), S/2021/120*, 8 februari 2021
- *Security Council Extends Mandate of United Nations Assistance Mission in Iraq, Unanimously Adopting Resolution 2576 (2021)*, 27 mei 2021

United States Commission on International Religious Freedom (USCIRF)

- *USCIRF Condemns Turkish Military Operations in Northern Iraq*, 19 juni 2020

United States Department of State (US DoS)

- *Iraq 2020 Human Rights Report*
- *Iraq 2020 International Religious Freedom Report*
- *Iraq 2020 Trafficking in Persons Report*
- *Iraq 2021 Trafficking in persons Report*

United States Institute of Peace (USIP)

- *Amid Iraq's turmoil, Tal Afar builds peace*, 5 november 2020
- *The Pope's visit to Iraq and the future of the country's Christians*, 3 maart 2021
- *Where Is Iraq a Year After Prime Minister Kadhimi Took Office?*, 6 mei 2021

Wadi

- *Female Genital Mutilation in Iraq: An empirical study in Kirkuk Province*, 2012

The Washington Institute

- *Testing Iraq's Ability to Crack Down on Anti-U.S. Terrorism*, 26 juni 2020
- *The Price of Corruption in Iraq. Kadhimi Faces the Challenge of Systemic Reform*, 10 november 2020
- *Changing of the Guard: New Iraqi Militia Trends and Responses*, 19 januari 2021
- *Tensions in Sinjar continue to threaten Yazidis' return*, 2 maart 2021
- *The Pope, Iraq, and the Iranian-Backed Iraqi Militias*, 18 maart 2021
- *Profile: Saraya Awliya al-Dam*, 29 maart 2021
- *Profile: Kataib Hezbollah*, 1 april 2021
- *Profile: Raba Allah*, 9 april 2021
- *Iraqi Militias Try, and Fail, to Intimidate the Government*, 27 mei 2021
- *Iraqi Protestors: On the Iraqi State and the Arrest of Muslih*, 2 juni 2021
- *Sistani vs. the Militias: The Future of Iraqi Sovereignty*, 14 september 2021

Watchlist

- *Bridging the Gap: Bringing the Response to Children Formerly Associated with ISIL in Iraq in Line with International Child Protection Standards*, maart 2021

World Food Programme

- *News Release, WFP and the Iraqi Ministry of Trade launch a food ration smartphone app for 1.6 million people in Iraq*, 27 juni 2021

Websites

- Al Jazeera English via YouTube, *Iraq's Mandaean celebrate baptism feast*, 17 maart 2021, https://www.youtube.com/watch?v=TF_vKco3PHc
- Al Tamimi & Co, *An Insight Into the New Iraqi Labour Law*, april 2016, <https://www.tamimi.com/law-update-articles/an-insight-into-the-new-iraqi-labour-law/>
- Emma Organization for Human Development, <https://emmaorg.me/>
- Footy Headlines, *Umbro Iraq 21-22 Home & Away Kits Released - Finally Bespoke*, 4 juni 2021, <https://www.footyheadlines.com/2021/06/umbro-iraq-21-22-home-away-kits.html>
- Global Coalition <https://theglobalcoalition.org/en/partners/>
- iMMAP – About us – Who we are, <https://immap.org/who-we-are/>
- Iraqi Penal Code (Law no. 111 of 1969) – onofficiële Engelse vertaling beschikbaar op https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=57206&p_country=IRQ&p_count=232&p_classification=01.04&p_classcount=5
- Metro Center (via Facebook <https://www.facebook.com/metrocenter/posts/3861907767194933>), 16 januari 2021
- Minority Rights Group International, *Iraq – Turkmen*, beschikbaar op <https://minorityrights.org/minorities/turkmen/>
- NATO, *Relations with Iraq*, https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_88247.htm
- The Political Refugee Act No.51 issued in 1971, https://www.ecoi.net/en/file/local/1020940/1930_1444118283_560a498c4-00000002.pdf
- Republic of Iraq – Ministry of Foreign Affairs, <https://www.mofa.gov.iq/en/>
- RSF, Iraq (incl Ranking since 2013), ongedateerd, <https://rsf.org/en/iraq>
- Taylor Vinters, *Iraq: Aliens Residence Law*, 6 juni 2018, <https://www.taylorvinters.com/article/iraq-aliens-residence-law>
- Taylor Vinters, *Iraq: Widespread changes to Iraqi Labour Law*, 16 november 2016, <https://www.taylorvinters.com/news/iraq-widespread-changes-iraqi-labour-law>
- Transparency International – Corruption perceptions index 2020 – Iraq <https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/irq>
- UNHCR, *Help | Iraq, Working in Iraq*, <https://help.unhcr.org/iraq/en/rights-and-obligations/working-in-iraq/>
- The Washington Institute: profielschetsen van militias <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/series/militia-spotlight-profiles>
- The World Bank, *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate) – Iraq*, <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?locations=IQ>
- UNDP, *Gender in focus*, www.iq.undp.org/content/dam/iraq/docs/Gender_final.pdf

Nieuwsbronnen

Al-Arabiya
Al-Jazeera
Anadolu Agency
AP News
Arab News
Asharq al-Awsat
Bas News
BBC Monitoring
BBC News
CNN
Esta Media Network
EuroNews
France24
INA
Kirkuk Now
Kurdistan 24
KurdPress

Morning Star
NINA
NOS
NRC Handelsblad
NRT
Reuters
Rudaw
Shafaq News
The Guardian
The Independent
The National
The New York Times
The Wall Street Journal
The Washington Post
TRT World
De Volkskrant

6.3 Kaart van Irak

